

ΛΑΟΓΡΑΦΙΑ

**ΔΕΛΤΙΟΝ ΤΗΣ ΕΛΛΗΝΙΚΗΣ ΛΑΟΓΡΑΦΙΚΗΣ ΕΤΑΙΡΕΙΑΣ
ΤΟΜΟΣ ΜΑ' (41): 2007-2009**

MAPINA ΒΡΕΛΛΗ-ΖΑΧΟΥ

**ΕΝΔΥΜΑ ΚΑΙ ΔΙΑΦΗΜΙΣΗ ΣΤΗΝ ΚΕΦΑΛΟΝΙΑ
ΣΤΑ ΤΕΛΗ ΤΟΥ 19ου ΚΑΙ ΤΙΣ ΑΡΧΕΣ
ΤΟΥ 20ού ΑΙΩΝΑ
Οι αγγελίες στο «Ζιζάνιον»**

ΑΝΑΤΥΠΟ

ΑΘΗΝΑΙ 2009

ΛΑΟΓΡΑΦΙΑ

**ΔΕΛΤΙΟΝ ΤΗΣ ΕΛΛΗΝΙΚΗΣ ΛΑΟΓΡΑΦΙΚΗΣ ΕΤΑΙΡΕΙΑΣ
ΤΟΜΟΣ ΜΑ' (41): 2007-2009**

MAPINA ΒΡΕΛΛΗ-ΖΑΧΟΥ

ΕΝΔΥΜΑ ΚΑΙ ΔΙΑΦΗΜΙΣΗ ΣΤΗΝ ΚΕΦΑΛΟΝΙΑ
ΣΤΑ ΤΕΛΗ ΤΟΥ 19ου ΚΑΙ ΤΙΣ ΑΡΧΕΣ
ΤΟΥ 20ού ΑΙΩΝΑ
Οι αγγελίες στο «Ζιζάνιον»

ΑΝΑΤΥΠΟ

ΑΘΗΝΑΙ 2009

ΜΑΡΙΝΑ ΒΡΕΛΛΗ-ΖΑΧΟΥ

ΕΝΔΥΜΑ ΚΑΙ ΔΙΑΦΗΜΙΣΗ ΣΤΗΝ ΚΕΦΑΛΟΝΙΑ
ΣΤΑ ΤΕΛΗ ΤΟΥ 19ου ΚΑΙ ΤΙΣ ΑΡΧΕΣ ΤΟΥ 20ού ΑΙΩΝΑ

Οι αγγελίες στο «Ζιζάνιον»*

Εισαγωγικά

Η διαφήμιση, «μέσο προώθησης των καταναλωτικών αγαθών»¹, ξε-

* Η εργασία παρουσιάστηκε καταρχάς ως ανακοίνωση στο Συνέδριο με θέμα «Λαογραφία - Εθνογραφία στα Επτάνησα» (Ιτριγενή στοιχεία - Επιφρόες - Αφομούθεις - Σύγχρονη πραγματικότητα), που πραγματοποιήθηκε στο Αρχοντόλι της Κεφαλονιάς στις 27-29 Μαΐου 2005, στη μνήμη του Λημνητών Σ. Λουκάτου. Συμπληρωμένη με το απαραίτητο τεκμηριωτικό υλικό τελεί υπό δημοσίευση στα Πρωτικά του Συνεδρίου.

Στο περιοδικό *Λαογραφία* δημοσιεύεται συμπληρωμένη και με Επίμετρο.

Ενχαριστώ θερμά τον Ομότιμο Καθηγητή της Λαογραφίας κ. Μιχάλη Γ. Μερακλή, για τις χρήσιμες παρατηρήσεις και συμβουλές του προν από την τελική εκτύπωση του κειμένου.

Εκφραίζω ακόμη τις ευχαριστίες μου στον κ. Ηλία Τουμασάτο, Θεατρολόγο και νομικό, διευθυντή της Κοργιαλενείου Βιβλιοθήκης Αργοστολίου, καθώς και στην κ. Μαρία Λιακούδη, βιβλιοθεράπιο, για την πολύτιμη βοήθειά τους κατά την ερευνητική μου εργασία στη Βιβλιοθήκη, χωρίς να λησμονώ την αείμνηση Ελένη Μ. Κοσμετάτου, δ/ντρια του Κοργιαλενείου Μουσείου, επίσης για το ενδιαφέρον, τις χοήσιμες συζητήσεις και τη βοήθειά της στο παρελθόν.

1. Μ. Γ. Μερακλής, *Ελληνική Λαογραφία. Ήθη και Έθη*. Εκδ. Οδυσσέας, Αθήνα 1986, σ. 102. Βλ. ακόμη στην Εγκυρωπαίδεια Ηάπινδος Λαφούντος Μπριτάννικα. Τόμος 20, Εκδ. Ηάπινδος, 1984, σ. 382, όπου διαφήμιση «είναι η τεχνική που χρησιμοποιείται για να κάνει γνωστά στο κοινό προϊόντα, υπηρεσίες, γνώμες ή αίτια, με σκοπό να πειστεί το κοινό να ανταποκριθεί με ορισμένο τρόπο προς το διαφημιζόμενο αντικείμενο». Για την καταναλωτική συμπεριφορά βλ. Βασίλη Καραποστάλη,

περνώντας τους τελάληδες της παραδοσής και τους αυτοδιαφημιζόμενους γυναικούς στις συνοικίες των πόλεων και τα χωριά², αποτελεί, ως λόγος και εικόνα, ένα πολύπλευρο αντικείμενο έρευνας³. Στη Λαογραφία δίνει τη δυνατότητα γνώσης όψεων της πολιτισμικής συμπεριφοράς των κοινωνικών ομάδων, καθώς προτείνει τρόπους και πρότυπα ζωής και αποκαλύπτει την ιεράρχηση των αξιών που εμπεριέχονται στο ιδεολογικό πλαίσιο μιας κοινωνίας⁴.

Η ανάπτυξη της τυπογραφίας ευνόησε τις έντυπες διαφημίσεις, οι οποίες εμφανίστηκαν για πρώτη φορά το 17ο αιώνα και έγιναν γρήγορα αντικείμενο επαγγελματικής δραστηριότητας (με πολλές όψεις και εκφράσεις) οργανωμένων γραφείων κατά το 19ο αιώνα και εξής⁵.

Δείγματα έντυπης διαφήμισης επαγγελμάτων, προϊόντων και διαφόρων υπηρεσιών στον ελλαδικό χώρο έχουμε κατά το 19ο αιώνα σε εφημερίδες της Αθήνας⁶ αλλά και επαρχιακών κέντρων⁷.

Η καταναλωτική σημερινότητα στην ελληνική κοινωνία, 1960-1975. Εκδ. Εθνικού Κέντρου Κοινωνικών Ερευνών, Αθήνα 1984.

2. Μερακλής, Θ.Π., σ. 102 και 182, σημ. 25, όπου αναφορά στον Δ. Σ. Λουκάτο, *Σύγχρονα λαογραφικά*. Αθήνα 1963, σ. 17-20, και στον Γιάννη Π. Γκίκα, *Ντελάληδες: Έρευνα και χρονικό*. Αθήνα 1983.

3. Βλ. Μαρίνα Βρέλλη-Ζάχον, «Ένδιμα και διαφήμιση στη Σάκηνθο κατά το χρονικό διάστημα 1877-1911», Επιστ. Επετ. Φιλ./κής Σχολής Παν/μίου Ιωαννίνων Λαοδόνη, 15, τεύχ. 1 (1986), σ. 143 (όπου και επιλεγμένη βιβλιογραφία —και λαογραφικές μελέτες— για τη διαφήμιση (σ. 143, σημ. 2 και 3). Από την ίδιη βιβλιογραφία βλ. ακόμη Judith Williamson, *Decoding Advertisements. Ideology and Meaning in Advertising*. Εκδ. Marion Boyars, New York 1987 (πρώτη έκδοση 1978). Βλ. και την ειδικότερη εργασία των Κλήμη Ναυρίδη, Μαρίας Σολμάν και Νάντιας Τσαούλα, *Η Αλίκη στη χώρα των πραγμάτων. Το παιδί ως διαφημιστικό αντικείμενο*. Εκδ. Υπόδομή, Αθήνα 1986 (όπου επίσης βιβλιογραφία).

4. Ηρβλ. Μπόρις Κουζνέτσοφ, *Καταναλωτική κοινωνία. Ανταπάτες και πραγματικότητα*. Εκδ. Σύγχρονη Εποχή. Αθήνα 1985, σ. 16.

5. Βλ. και William G. Gabler, «The Evolution of American Advertising in the Nineteenth Century», *Journal of Popular Culture*, XI: 4 (Spring 1978), σ. 763-771.

6. Βλ. παραδείγματα στον Λιονύση Φωτόπουλο, *Το ένδιμα στην Αθήνα στο γύρισμα του 19ου αιώνα*. Ελληνικό Λογοτεχνικό και Ιστορικό Αρχείο, Αθήνα 1999.

7. Στις εφημερίδες των Κυκλαδών, για παράδειγμα, —και τουλάχιστον από το 1848— εντοπίζουμε διαφημιστικές αγγελίες για μια ποικιλία μάλιστα από προσφερόμενα αγαθά και υπηρεσίες. Βλ. Λεωνίδα Μπίστη, «Η διαφήμιση εις τας Κυκλαδίδας κατά τον παρελθόντα αιώνα [εννοεί το 19ο]», *Επετηρίς της Εταιρείας Κυκλαδικών Μελετών*, 9 (1971-1973), σ. 87-113.

Η έρευνα του ακμάζοντος άλλοτε Τύπου της Ζακύνθου⁸ μού έδωσε, παλαιότερα, τη δυνατότητα να μελετήσω κείμενα, τα οποία, ως «μικρές αγγελίες», παρουσιάζαν-διαφήμιζαν στο αναγνωστικό κοινό επαγγελματίες ασχολούμενους με την ένδυση στην πόλη του νησιού⁹, αποκαλύπτοντας ταυτόχρονα τα ενδυματολογικά ενδιαφέροντα του ζακυνθινού λαού μετά την Ένωση¹⁰.

Ο σκοπός της εργασίας

Σκοπός της παρούσας εργασίας είναι η προσέγγιση του ίδιου θέματος στην Κεφαλονιά, η οποία, σε μεγάλο βαθμό, διαμόρφωσε την ίδια «κοσμοπολίτικη» συμπεριφορά με τη Ζάκυνθο, αποτέλεσμα της ιστορικής ιδιωρυθμίας των δύο νησιών: κοινός παρονομαστής στην πορεία τους οι δεσμοί, από το 15ο αιώνα, με τους Βενετούς, τους Γάλλους και

8. Ειδικότερα των εφημερίδων: «Αγών», «Ελπίς», «Εμπρός», «Έρευνα», «Κόσκινο», «Κρανιγή», «Νέον Πνεύμα», «Ο Ανεξάρτητος», «Ο Φιλελεύθερος», «Πατριώτης» και το περιοδικό «Αι Μούσαι».

9. Βλ. Βρέλλη-Ζάχου, «Ένδυμα και διαφήμιση στη Ζάκυνθο κατά το χρονικό διάστημα 1877-1911», δ.π., σ. 143-168. Βλ. Και στην ίδια, *Η ενδυμασία στη Ζάκυνθο μετά την Ένωση (1864-1910). Σημβολή στη μελέτη της ιστορικότητας και της κουνιωνιολογίας του ενδύματος*. Έκδ. Ιδρύματος Αγγελικής Χατζημιχάλη-Μεταίχμιο, Αθήνα 2003, σ. 105-110 (και σημειώσεις).

10. Η αριθμητικά ένα παραδειγμα αντιπροσωπευτικού κειμένου:

«Ενδιαφέροντα ειδοποίησης.

Ο εμπορορράπτης Κ. Ιωάννης Λ. Κονοφάος, ειδοποιεί το Σεβαστόν κοινόν της Ζακύνθου ότι έφερε διάφορα καυτήρια διά φρεσίας, επανωφόρια και πανταλόνια, τελευταίας μόδας, ως επίσης φασονέ μαΐρα και μπλε, σεβιώτ φιγέ και σκέτα, μαΐρα και μπλε πρωτίστης ποιότητος, ιφάσματα μαΐρα διά φεδιγγότας, βελάδας και σιμόκιν, και γιλέκα άσπρα και ρρεμ διά χορούς.

Πωλεί δε και με το βράτσο και όλα τα άνω ιφάσματα εις τιμάς μη επιδεχομένιας συναγωνισμών. Ειδοποιεί επίσης όλους τους ράπτας ότι έφερε προς πώλησην από όλα τα ιλικά των ραπτών, ήτοι φανέλλες καφέ μάλλινες και μαλλοβάμβακας σατέν μαΐρα και μαλλοβάμβακα φόδρας μαΐρας, στακτιές, καφετί, άσπρες και φιγέ διαφόρων ποιοτήτων, καναβάτσες, κομψία, βάτας κτλ. ως επίσης και μεταξωτά μαΐρα διά φόδρας και διά τα στήθη εις τας βελάδας, φεντεγότες και σιμόκιν ως και μεταξωτά διά μανίκια, και βελούδα μεταξωτά διαφόρων χρωμάτων διά κολάρους επανωφορίων».

[Έρευνα, φ. 2, 30. 10. 1902]

τους Άγγλους, που μετέδωσαν πολλές από τις συνήθειες, την αισθητική τους — και τους τρόπους ένδυσής τους — στο ντόπιο πληθυσμό, αστικό και αγροτικό¹¹.

Η έρευνά μου αποτελείται από παρατηρήσεις πάνω σε περίπου 250 διαφημιστικά κείμενα, δημοσιευμένα στην εφημερίδα της Κεφαλονιάς «ΖΙΖΑΝΙΟΝ» του πολυτράγμανα ποιητή Γεωργίου Γ. Μολφέτα¹², στα τελευταία χρόνια του 19ου αιώνα και τις αρχές του 20ού, τα οποία, όπως και τα ζακυνθινά, γνωστοποιούσαν - διαφήμιζαν όσους ασχολούνταν με την παραγωγή του ενδύματος, τα προϊόντα και τις υπηρεσίες που διέθεταν¹³ στο Αργοστόλι, μια πόλη με «έντονα χνάρια» της ιστορίας της, «μια πόλη που ολοένα διαμόρφωνε τη φυσιογνωμία της, αλλά ταυτόχρονα από κοινωνικοπολιτική άποψη ήταν σαν ένας ώριμος καρπός, τόσο ώριμος που

11. Την ιστορική παρουσία και διαδρομή της Κεφαλονιάς βλ. στον Γεώργιο Ν. Μοσχόπουλο, *Ιστορία της Κεφαλονιάς*. Τόμος Πρώτος (από τα αρχαία χρόνια ως το 1797), Αθήνα 1985 και Τόμος Λεπτέρος (1797-1949), Αθήνα 1988.

Για την αγροτική και αστική ενδυμασία στην Κεφαλονιά βλ. Κ. Π. Φωκά - Κοσμετάτο, *Κεφαλληνιακά*. Τόμ. Α΄ : Φορεσές, Αθήναι 1953, και Ελένη Μαρίνου Κοσμετάτον, *Ιστορία της αγροτικής και αστικής ενδυμασίας στην Κεφαλονιά*. Έκδ. Κοριατενείου Ιστορικού και Λαογραφικού Μουσείου Κεφαλληνίας, Αθήνα 1976.

12. Για τον «ποιητή, δημιουργόφο, εκδότη, επιχειρηματία, νεωτεριστή, προοδευτικό, επαναστάτη, καινοτόμο, ηθοπλάστη, μουσικό, ταξιδευτή, περιπόθητο εραστή» Γεώργιο Γερ. Μολφέτα βλ. Ενδώπη Μοσχονά - Μαραγκάη, *Ο σπιτικός ποιητής Γεώργιος Γερ. Μολφέτας. Η ζωή και το έργο του* (Μελέτη). Αργοστόλι 2004.

13. Στο Ζιζάνιον διαφημίζονται πολλοί επαγγελματίες, του Αργοστολίου κυρίως, με ποικίλες δραστηριότητες, τεχνικές, εμπορικές και άλλες, ήδη στα πρώτα φύλλα της εφημερίδας. Όπως π.χ. το «Φαρμακείον» του Σπυρίδωνος Λαλλαπόρτα Νικολάου (φ. 3, 28.6.1892), η «Μπιλαφία» του Κώστα Πολλάτου (φ. 15, 25.4.1893), το «Καφενείον Λοιζή» (φ. 16, 9.5.1893), το «Επιτλοποιείον» του Νικολάου Λαμπύρη (φ. 20, 11.7.1893), το «Πινειματοποιείον Ασίκη» στο Αηξούντι (φ. 20, 11.7.1893), το «Βιβλιοπωλείον» του Δημητρίου Τραυλού (φ. 22, 19.9.1893), το «Ζαχαφοπλαστείον» του Γεωασίμου Σκούρη (φ. 24, 1.1.1894), το «Φωτογραφείον» του Λεωνίδα Δημητράδη (φ. 26, 23.1.1894) και του Τάση Καρούνου (φ. 38, 19.6.1894 και φ. 40, 17.7.1894), το «Βιβλιοχαρτοπωλείον» του Ιωάννου Λασκαράτου Μεταξά (φ. 47, 5.3.1895) κ.ά.

Την ίδια εποχή επίσης διαβάζουμε διαφημίσεις εκπαιδευτηρίων, όπως τον «Παιδευτικόγειον» της Άννης Νικολετάτον (φ. 20, 11.7.1893), αγγελίες γάμων (φ. 40, 17.7.1894), ενοικιαστήρια (φ. 71, 13.9.1897) κ.ά.

άφηνε την υπόνοια ότι ενίστε πλησίαζε τη σήψη¹⁴, μια πόλη και με κοινωνικές αντιθέσεις φανερές: με το παραγκωνισμένο μετά την Ένωση αρχοντολόι της, που ωστόσο το γεωκτητικό καθεστώς ακόμη υποστήφιζε¹⁵, με τους εύπορους αστούς της, που ανοίγονταν σε εμπορευματικές και εκχρηματιστικές δραστηριότητες¹⁶ και που η οικονομική ευπραγία έκανε πιο ενάλιωτους στις ξένες επιλογές και στη συνέχεια, τους ίδιους, πρότυπα μίμησης από το πλήθος¹⁷, και με το πλήθος των απλών ανθρώπων της, τους πολύ φτωχούς της, που όμως ούτε τα έργα στο λιμάνι κι η διαπλάτυνση της προκυμαίας το 1900, ούτε ο εξωραϊσμός της πόλης με δενδροφυτεύσεις και με το καντούνι του Νάπιερ να γίνεται ωραίος δημοτικός κήπος, ούτε ο εξηλεκτρισμός¹⁸ και τα δημόσια λουτρά λίγο αργότερα (το 1911), ούτε το θέατρο κι η φιλαρμονική που παιάνιζε¹⁹ βελτίωναν την καθημερινότητά

14. Μοσχονά-Μαραγκάκη, ό.π., σ. 7.

15. Μοσχόπουλος, ό.π., σ. 317.

16. Ηρβλ. Μοσχόπουλος, ό.π., σ. 318, όπου: «Ιδιαίτερα από το 1875 κι ιστερα, όταν σ' ολόκληρο τον ελλαδικό χώρο επισημαίνεται η εισαγωγή κεφαλαίων και οι Έλληνες καπιταλιστές του εξωτερικού προβαίνουν σε αξιόλογες επενδύσεις, ο φιλμός της αστικοποίησης της κεφαλλονίτικης κοινωνίας επιταχύνεται. Οι νέες ειρηνίτερες ελλαδικές και εξωελλαδικές συγκινώσεις επιτρέπουν και στην κεφαλληνιακή κοινωνία ένα μεγαλύτερο άνοιγμα προς εμπορευματικές και εκχρηματιστικές διαδικασίες».

17. Ηρβλ. και Μερακλή, Ο σύγχρονος ελληνικός λαϊκός πολιτισμός. Καλλιτεχνικό Πνευματικό Κέντρο Όρα, Αθήνα 1983, σ. 88, όπου: «Η διτική παρουσία είναι φανερή. Κατά κανόνα τα στοιχεία αυτά δέχτηκε η πλατύτερη μάζα του λαού μέσω της αστικής τάξης, η οποία με την οικονομική ειμιάλεια της δεχόταν πιο εύκολα τις ξένες επιδράσεις και στη συνέχεια αποτελούσε πρότυπο για μιμηση από το πλήθος».

Και ακριβώς εξαιτίας αυτής της κοινωνικής διάφθωσης του πληθυνόμού των Εφτά νησιών, της επηρεασμένης τόσο από τη Λύση, με την ξεκάθαρη διαίρεση σε ανάτολες και κατώτερες τάξεις, μπορούμε να πούμε ότι εκεί έχουμε την πρωινότερη αστική λαογραφία στην Ελλάδα, που γι' αυτό το λόγο είναι δυνατό να παρακολουθησουμε την επαλήθευση της θεωρίας του John Meier και προπάντων του Hans Naumann για το πολιτιστικό κίνηλωμα, όπου ο λαός παραλαβάται σημαντικό αριθμό πολιτιστικών στοιχείων που κατεβαίνουν από τα πάνω στρώματα της κοινωνίας σαν «επεριμένα αγαθά».

18. Βλ. και Άγγελο-Λιονύη Λεμπόνο, «Το Αργοστόλι και ο φωτισμός του», Κεφαλονίτικη Πρόοδος, τεύχ. Ιανουαρίου 1973, σ. 9-13.

19. Βλ. και ενημερωτική αγγελία στο Ζεύγον, φ. 73, 27.9.1897, όπου:

του²⁰. Επιδημίες, τύφος και ευλογιά επίσης δυσκόλευαν την επιβίωση²¹. Κάποιοι από αυτούς «αποσκιωτούν» και εγκαταλείπουν τη γη τους μεταπήδωντας στο εμπόριο, τη ναυτιλία, αλλά και τη μετανάστευση σε χώρες μακρινές κυνηγώντας το όνειρο του πλούτου²².

Όλοι τους ωστόσο, πλούσιοι και φτωχοί, είχαν έναν κοινό χώρο συνάντησης: το «σεργιάνι» στην πλατεία της πόλης, το Λιθόστρωτο, όπου κυλοφορούσαν «ανακατωμένοι»²³.

«ΦΙΛΑΡΜΟΝΙΚΗ ΚΕΦΑΛΛΗΝΙΑΣ

Το Μουσικόν της Σχολής σώμα 0° αρχίση να παιανίζῃ τακτικώς από της αύριον Κυριακής 28 Σεπτεμβρίου εν τη πλατείᾳ των Δικαστηρίων».

20. Μοσχονά-Μαραγκάκη, δ.π., σ. 25-29.

21. Ζιζάνιον, φ. 374, 22. 10. 1905. Πρβλ. και Μοσχονά-Μαραγκάκη, δ.π., σ. 29, όπων: «Η κυβέρνηση άφηνε στο έλεος των φιλανθρώπων τον μαστιζόμενο οικονομικά πληθυνμό, κινδίως το γεωργικό, αλλά και τους εργάτες, τους οποίους έπληγε η πείνα, οι στερήσεις, τα επιδημικά νοσήματα, ενώ από τα βοηθήματα που έφταναν από τους πλούσιους ομογενείς του εξωτερικού, έσπειθαν να επωφεληθούν και να εινεγρηθούν και πολλοί ειγνενείς, οι οποίοι απογάφονταν μαζί με τους πειναμένους».

22. Βλ. Μοσχόπουλο, δ.π., σ. 318: «Επισημαίνονται σταδιακές και με ρυθμό αιχανόμενο αποσκιωτήσεις και απαγκιστρώσεις λαϊκών μαζών του αγροτικού χώρου από τη γη και μεταπήδηση αυτών κινδίως —και αρχικά— προς διό κατευθύνσεις στο εμπόριο και στη ναυτιλία... και φυσικά από τις αρχές του 20ού αιώνα οι απαγκιστρώσεις αιχάνονται με το φαινόμενο της μετανάστευσης προς την Αμερική, Αίγυπτο, Ρουμανία, Αινιστραλία, κ.α.». Πρβλ. και σχόλια του Μολφέτα στο Ζιζάνιον, φ. 197, 27.10.1901, όπων: «...η Κεφαλονιά, η άλλες φορές μεγάλη και ειδωστή από ανθρώπους και από δουλειά, μέρα την ημέραν μαραίνεται και σαπίζει από την έλλειψη εργασίας. Ο κόσμος της ο εργατικός, ο τίμιος, ο φιλόνομος, ο ήμερος εκατήνητησε να πουλεί τα κονίοματά του για να φεύγει φαμελικώς από τον τόπο που δεν περιμένει τίποτ' άλλο παρά να ξεψυχήσει διακονεύοντας». Βλ. ακόμη πληροφορίες και παρατηρήσεις για τη μετανάστευση των κατοίκων της Κεφαλονιάς στην εργασία του Γερασίμου Χ. Κατάνη, «Η μετανάστευση εν τη επαρχίᾳ Κραναίας (Κεφαλληνίας)», στο μικρό σύλλογο τόμο *Η ελληνική μετανάστευση*. Φροντιστήριον Δημόσιας Οικονομίας και Στατιστικής (αριθμ. 12), μετά Προλόγου Ανδρ. Μιχ. Ανδρεάδου. Εν Αθήναις 1917 (Τυπογραφείον Παναγ. Α. Πετράκου), σ. 195-201, και ιδιαίτερα της επαρχίας Αλεξουπόλεων, στην εργασία του Γρηγορίου Α. Μηλιαρέση, «Η μετανάστευση εν τη επαρχίᾳ Αλεξουπόλεων (του νομού Κεφαληνίας)», δ.π., σ. 202-210.

23. Βλ. Μοσχονά-Μαραγκάκη, δ.π., σ. 29, όπων: «Πλάι στους φτωχούς είναι οι πλούσιοι. Στην ίδια Ηολιτεία, στους ίδιους δρόμους, στο σεργιάνι, σιναντιόντονταν σε μια ζωηρή αντίθεση, οι μεγαλύτεροι πλούσιοι με τους περισσότερο φτω-

«Δεν μπορεί κανείς να ξήσει
λένε κάποιοι στ' Αργοστόλι
Κι όμως τί είναι το Παρίσι
μπροστ σε τέτοιο περιβόλι.
...Πού αλλού θα βρήτε τόσην
τελευταίας μόδας γνώσιν;
...Ποια της τάξεως της τούτης
δεν ποζάρει σαν της πρώτης;»,

σχολίαζε, το 1908, ο Μολφέτας στο σατιρικό Ζιζάνιον του²⁴, την εφημερίδα «των εν Κεφαλληνία σινθισμάτων»²⁵, η οποία «με το μάτι [του εκδότη και συντάκτη της] παρατηρητικό, οξυδερχές και κάποτε αδιάκριτο, να εισχωρεί παντού»²⁶ αναδείχθηκε και σε μια ιστορική πηγή «περί της πολιτικής και κοινωνικής της νήσου καταστάσεως»²⁷, συναφώς λοιπόν και σε λαογραφική —και ενδυματολογική— πηγή.

χούς. Λίγο πιο πέρα από τ' αρχοντικά, που δονίζονταν από τους χρονύς και τις δεξιώσεις, υπήρχε η φτώχια, που προσπαθούσε να χροτάσει την πείνα της με τα βοηθήματα της 'φιλοπτώχου αδελφότητος'. Υπήρχαν οι πλούσιοι που σκότωναν το χόρον τους και το χρήμα τους στα σαλόνια, στα γλέντια, στα 'σπίτια', και εκείνοι που έπιπλαν τα μπακάλικα της γειτονιάς για λίγα τρόφιμα. Στους δρόμους κινδυφορούσαν ανακαταμένοι οι γνωστικοί με τους τρελλούς και με τα πρότα ποδήλατα, που εμφανίστηκαν τότε».

24. Ζιζάνιον, φ. 494, 7.7.1908.

Το Ζιζάνιον εκδόθηκε επί 25 χρόνια συνέχεια, από τις 7 Ιουνίου 1892 (φύλλο 1) μέχρι και τις 19 Δεκεμβρίου 1915 (φύλλο 896), στο Αργοστόλι, και στην Αθήνα, από τις 18 Φεβρουαρίου 1916 (φύλλο 897) ώς τις 19 Μαΐου 1916 (φύλλο 910). Βασικός συντάκτης του Ζιζανίου ήταν ο ίδιος ο Γεώργιος Μολφέτας, «που στην εφημερίδα των ακούγαστα απεικόνισε, αποκάλυψε, σατιρίσε, περιέπαιξε, καυτηρίσας... προσέφερε την είδηση, το σχόλιο, το ξέδωμα, το γέλιο. Κέρδισε την αγάπη των συγκατινών του και την αποδοχή μιας κοινωνίας, η οποία τον αναγνώριζε και τον αποδεχόταν ως εκφραστή της» (Μοσχονά-Μαραγκάκη, ό.π., σ. 14).

Εξάλλου είχαν προηγηθεί από τον Μολφέτα ο μικρός ολόστιχος σατιρικό περιεχομένου «Κολόμπιος» (1891-1892, σε φύλλα 15) και ο επίσης σατιρικός «Ασωπός» (στην Αθήνα, σε 5 μόνον φύλλα, 1891), (Μοσχονά-Μαραγκάκη, ό.π., σ. 13).

25. Ηλίας Λ. Τσιτσέλης, Κεφαλληνιακά Σήμαικτα. Τόμος Πρώτος, 1904, σ. 861.

26. Μοσχονά-Μαραγκάκη, ό.π., σ. 31.

27. Τσιτσέλης, ό.π., σ. 861. Πρβλ. και Μοσχονά-Μαραγκάκη, ό.π., σ.

Το πληροφοριακό υλικό

Αντά τα διαφημιστικά κείμενα, δημοσιευμένα σχεδόν κατά κανόνα στην τέταρτη, την τελευταία, σελίδα της εφημερίδας (σπανιότερα στην τρίτη), έχουν —όπως και τα ζακυνθινά και τα άλλα σύγχρονά τους— τη μορφή «μικρών αγγελιών», σύντομων, ή και μακροσκελών κάποτε. Από τον Μολφέτα καταχωρίζονται ως «Αγγελίαι και ειδήσεις και μικραί ειδοποιήσεις»²⁸, ως «Αγγελία σοβαρά για να μάσω τον παρά»²⁹, απλά ως «Αγγελία»³⁰, ως «Γνωστοποίησις»³¹ ή στη στήλη «Διάφορα»³². Γενικά δεν συνοδεύονται από εικόνες ούτε περιλειπούνται σε διακοσμητικά πλαίσια³³. Είναι διατυπωμένα σε απλή καθαρεύουσα (με άφθονα ορθογραφικά και τυπογραφικά λάθη)³⁴ κι ακόμη διανθισμένα με γαλλικές λέξεις και εκφράσεις³⁵ —κατά τεκμήριων λοιπόν απευθύνονται σε ένα καλλιεργημένο «ευκατάστατο» κοινό³⁶.

23. όπου: «Το έργο του τον αποδεικνύει είθημο, σαρκαστή, όχι ιδιαίτερα μαχητικό, με προσπάθεια έντονη να καυτηριάσει αναχρονισμούς, δειπδαμιούς, ασχήμες, προλήψεις και γενικά τις αδιναμίες μιας κοινωνίας, η οποία ακολουθούσε τη 'μοίρα' της φυλής, την κοινή πορεία του έθνους, χωρίς να έχει ολότελα αποκοπέι και απαλλαχτεί από τις 'εξαρτήσεις' της έντονης και μακροχρόνιας δυτικής επίδρασης».

28. Ζιζάνιον, φ. 15, 25.4.1893.

29. Ζιζάνιον, φ. 22, 3.10.1893.

30. Ζιζάνιον, φ. 83, 1.1.1899.

31. Ζιζάνιον, φ. 677, 14.1.1912.

32. Ζιζάνιον, φ. 89, 15.5.1899.

33. Αξιοπρόσεκτη όμως εξαίρεση αποτελούν οι αγγελίες του Σ. Αρσένη (1899) και του Βαλσαμάκη (1899), οι οποίες συνοδεύονται από σκίτσα (το ένα εινπρεπούς ανδρός ενδειμένου με επίσημο ένδυμα και καπέλο και το άλλο γυναικείου προσώπου σε προφίλ καλυμμένου με καπέλο της μόδας). Εξαίρεση επίσης αποτελεί η διαφημιστική αγγελία του Ι. Ιγγλέση που πλαισιώνεται από διακοσμητικό μαίανδρο (βλ. και παρακάτω σημ. 82).

34. Όπως π.χ. «εικωλότατα», «καστόρια», «να προμηθευτήται», «οδυνώμενα», «πικούλιαν», «ποιλήκεια», «πηγλίκεια», «τον Διονύσι», «ψυλικών», κ.ά.

35. Όπως π.χ. «κοσμετίκ», «νοιτριώτε», «παρφουμερί», «πορτ μονέ», «σικ», «τρεζολί», «φανταζί», «φιλέ» κ.ά.

36. Για τη χρήση της καθαρεύοντας στις πρώτες διαφημίσεις βλ. Μερακλή, Ελληνική Λαογραφία. Ήθη και έθημα, ό.π., σ. 103, όπου: «Η καθαρεύοντα καρακτηρίζει τον οικονομικό προσδιορισμό της διαφήμισης, η οποία απευθύνονταν στους οπωσδήποτε εικατάστατους πλοίτες που προέρχονταν, με τα δεδομένα της εποχής,

Σε αντίθεση με τα ζακυνθινά, πεζά, στο σύνολό τους, τα κεφαλονίτικα διακρίνονται:

- α. σε πεζά, που είναι μάλλον στερεότυπα και παραλλάσσουν με προσθαφαρέσεις στοιχείων, ανάλογα με την περιπτωση, και
- β. σε έμμετρα, με τα οποία ο Μολφέτας, πρωτότυπα για την εποχή του και ως ένας από τους πρώτους εισηγητές της έμμετρης διαφήμισης, ξεδιπλώνει το στιχουργικό του ταλέντο και, με ρέοντα λόγο και ευρηματικές εκφράσεις, επιτυγχάνει να αποδώσει τα σημεία εκείνα που οι διαφημιζόμενοι επιθυμούσαν να προβληθούν.

Παραθέτω χαρακτηριστικά παραδείγματα, δύο πεζά και δύο έμμετρα³⁷:

«Το εμπορορραπτικόν κατάστημα Ανδρέου Ν. Βλάχου εν τη προκυμαίᾳ κείμενον, γνωστοποιεί ότι εκομίσθη διά την θερινήν περιόδον μεγάλη συλλογή ολόμαλλων κασμιρίων εξόχου ποιότητος και χρωματισμού, απευθείας εκ των καλλιτέρων εργοστασίων Αγγλίας και Γαλλίας.

στο μεγαλύτερο μέρος, από τα ανώτερα δημοσιοϊπταλληλικά στρώματα, με τη σημερινή κατεξοχήν γλωσσική μόφωση τους. Την ίδια γλωσσική αγωγή έπαψαν και οι επόποι δικηγόροι, γιατροί, έμποροι». Βλ. επίσης στον ίδιο, δ.π., σ. 182, σημ. 27: «Αξιοσημείωτο φαινόμενο είναι η συνεχιζόμενη στη λαϊκή διαφήμιση καθαρεύουσα, ενώ βέβαια τα οργανωμένα σύγχρονα διαφημιστικά γραφεία την έχουν εγκαταλείψει, από τη στιγμή που η καθαρεύουσα έπαψε να είναι η γλώσσα οποιασδήποτε καταναλωτικής ομάδας του πληθυσμού...Το πώς έφτασε η καθαρεύουσα στο στόμα του λαού είναι ένα θέμα, που συνδέεται με την προσπάθεια των λαϊκών στρωμάτων να ανεβούν κοινωνικά. Και υπήρξε εποχή, όπου η καθαρεύουσα αποτελούσε πιστοποιητικό κοινωνικού γοητεύοντος».

Βιβλιογραφία για την προσεγγίμενη χρήση της γλώσσας στα διαφημιστικά κείμενα βλ. Βρέλλη-Ζάχον, «Ένδιμα και διαφήμιση στη Ζάκυνθο...», δ.π., σ. 145, σημ. 4.

Επίσης από τη βιβλιογραφία των τελευταίων χρόνων βλ. στο εκπαιδευτικό βιβλίο (που «χαρτογραφεί το τοπίο της σύγχρονης διαφήμισης») του Σωκράτη Καλαϊτζή, *Η διαφήμιση όπως θα θέλατε να την ξέρετε*. Εκδ. Leader Books, Αθήνα 1998, σ. 203, όπου εξηγείται «τί είναι το διαφημιστικό κείμενο και ποιος ο ρόλος του κειμενογράφου» στο σύγχρονο εξελιγμένο κόσμο, με την επισήμανση ότι «το κείμενο είναι από τα αποτελεσματικότερα 'εργαλεία' στον τομέα της δημιουργικής επικοινωνίας».

37. Σε όλα τα χωρία από το Ζακύνθο, τα οποία παρατίθενται στην εργασία, παραπέντε η ορθογραφία των πρωτότυπων κειμένων.

Κατασκευάζονται ενδυμασίαι επί παραγγελία καλλιτεχνικώταται.
Οι βουλόμενοι να αγοράσωσι με τον πήχυν εκ των ανωτέρω
υφασμάτων, θα εύρωσιν πραγματικώς μεγάλην έκπτωσιν, ένεκεν
της υποτιμήσεως του συναλλάγματος»³⁸.

* * *

«ΕΜΠΟΡΟΡΡΑΦΕΙΟΝ ΣΠ. ΜΑΤΑΡΑΓΚΑ

Παρελήφθησαν όλα τα νεώτερα χειμερινά υφάσματα εν πλου-
σίᾳ εκλεκτή συλλογή. Κατασκευάζονται ενδυμασίαι δι' όλας
τας τάξεις, στερεώταται, καλλιτεχνικώταται και φθηναί. Μεγά-
λη συλλογή λαμπρών υφασμάτων δι' επαναφόρια γυναικεία.
Το κατάστημα επλουτίσθη δι' όλων των ανδρικών ειδών. Νεω-
τάτη συλλογή βαπτιστικών. ΕΝΔΥΜΑΣΙΑΙ ΜΑΛΛΙΝΑΙ ΜΕ 25
ΔΡΑΧΜΑΣ»³⁹.

* * *

«Όποιος θέλη τα λεπτά του κουτουρού να μην τα δίνη
και να γίνεται λεβέντης και της μόδας φιγουρίνη
να φαρτή στου Ματαράγκα πώχει είδη εκλεκτά
για κονοτούμια, για ζακέτες και προπάντων για παλτά.
Μοναχά στου Ματαράγκα βρίσκεται τέχνην εντελή
και κασμήρια διαφορίας να συμφέρουνε πολύ»⁴⁰.

* * *

«Ο Ματαράγκας έφερε
καλοκαιρινά κασμήρια
σε σχέδια και χρώματα
της νέας μόδας, μύρια.
Στου Ματαράγκα ράφτεσαι
με φαρτικήν τελείαν
και βρίσκεις και στην πληρωμή
μεγάλην ευκολίαν.
Κι αν ίσως είσαι και νοννός

38. Ζιζάνιον, φ. 358, 7.5.1905.

39. Ζιζάνιον, φ. 669, 19.11.1911.

40. Ζιζάνιον, φ. 373, 15.10.1905.

*Που πρέπει να βαφτίσης
 Εκεί λαμπρά βαπτιστικά
 Να πας να συμφωνήσης.
 Στου Ματαράγκα τρέχετε
 Μικροί τε και μεγάλοι
 Να βρήτε γούστο κι ευκολιές
 Που δεν της (sic) κάνουν άλλοι»⁴¹.*

Τι πληροφορίες δίνουν αυτά τα διαφημιστικά κείμενα:

Πρώτα απ' όλα γίνονται γνωστοί οι **επαγγελματίες**:

Έμποροι υφασμάτων, εμποροψάπτες και έμποροι νεωτερισμών, μοδίστρες γυναικείων ενδυμάτων, πιλοποιοί και πιλοπώλες, έμποροι ραπτομηχανών, υποδηματοποιοί, χρυσοχόοι, κουρείς, μυροπώλες, χειροκτιοποιοί, ομβρελοποιοί, βαφείς και ιδιοκτήτες καθαριστηρίων και σιδηρωτηρίων, όλοι δηλαδή οι εμπλεκόμενοι επαγγελματικά στην παραγωγή και το εμπόριο των ενδυμάτων, των λοιπών εξαρτημάτων και του στολισμού, καθώς και του καλλωπισμού.

Τα **ονοματεπώνυμά** τους αναφέρονται από τον Μολφέτα με μια οικειότητα, κάποτε μάλιστα δεν αναφέρεται το βαφτιστικό όνομα του διαφημιζόμενου, ή αναφέρεται μόνον αυτό χωρίς το επώνυμο, όταν πρόκειται για κάποιον επαγγελματία πολύ δημοφιλή. Σε πολλές όμως αγγελίες οι επαγγελματίες παρουσιάζονται με το προστηγορικό «Κύριος» ή απλά «κ.».

Το **εμπόριο των υφασμάτων** άλλοτε αποτελούσε ανεξάρτητη δραστηριότητα και άλλοτε συνδυαζόταν με την κατασκευή των ενδυμάτων σε εργαστήρια, που λειτουργούσαν μέσα στην εμπορική επιχείρηση, και ακόμη με το εμπόριο και άλλων έτοιμων ενδυμάτων, «νεωτερισμών» ή «ειδών πολυτελείας». Ανάλογα με τις υπηρεσίες και τα αγαθά που προσέφεραν, τα καταστήματα ονομάζονταν «εμπορικά», «εμποροψαφεία» και «καταστήματα νεωτερισμών».

Ως **«εμπορικά»** διαφημίζονται τα καταστήματα του Α. Μοσχόπου-

41. Ζιζάνιον, φ. 695, 19.5.1912 και φ. 696, 26.5.1912.

λου⁴², του Ανδρέου Λυκούδη⁴³, του Θεοδώρου Αυλίχου⁴⁴, του Ν. Θ. Αβλίχου⁴⁵, του Κωνσταντίνου Μηλιαρέση⁴⁶. Επίσης στα τελευταία φύλλα του

42. «Ανεκανινίσθη ειρωπαΐκώτατα το εμπορικόν του Α. Μοσχοπούλου, εργάζεται δε με τιμάς ανεπιδέκτους συναγωνισμού».

[Ζιζάνιον, φ. 90, 22.5.1899, φ. 158, 18.11.1900 και φ. 182, 12.5.1901]

43. «Εις το εμπορικόν κατάστημα Ανδρέου Λυκούδη εκομίσθησαν διάφορα χειμερινά υφάσματα. Πλουσία συλλογή καπέλλων καστόρ, ανδρών, παίδων και κορασίων. Αφθονία ψηλικών, γαρνιτούρες φορεμάτων πολυτελείας κ.ά. Πωλούνται δε όλα τα είδη με τιμάς συναγωνιστούς».

[Ζιζάνιον, φ. 467, 1.12.1907]

Επίσης:

«Μη ξεχνάτε ότι εις το εμπορικόν του Ανδρέου Λυκούδη εινδίσκετε τα καλλίτερα ψηλικά, ωραία υφάσματα, στέρεα καπέλλα και είδη πολυτελείας πολύ ειθηνότερα από τα καταστήματα του Αιθοστρότου».

[Ζιζάνιον, φ. 470, 22.12.1907]

«ΑΦΙΧΘΗΣΑΝ εις το κατάστημα Ανδρέου Λυκούδη, τα αναμενόμενα ωραία γυναικεία υφάσματα της εποχής, και πωλούνται με τιμάς ανεπιδέκτους συναγωνισμού ΨΑΘΕΣ διά παιδιά εις διάφορα σχήματα ευθηνώτατες».

[Ζιζάνιον, αρ. 528, 4. 4. 1909]

44. «Επίσης και ο Θοδωρής ο Αιγλίχος άρχισε να φαίνεται με πολύ λαμπράς διαθέσεις υπέρ των λοιόσου και το μεγάλο του μαγαζί έγινε αγνώριστον από τον πλούτον των ειδών της πολυτελείας».

[Ζιζάνιον, φ. 83, 1.1.1899]

Βλ. ακόμη:

«ΚΥΡΙΑ! Ήριν προβήτε εις αγοράς, δεν θα χάσετε τίποτε αν επισκεφθήτε το εμπορικόν του Θεοδώρου Αυλίχου, όστις παρέλαβε μόλις προχθές νέα υφάσματα μάλλινα και μεταξωτά με τες σχετικές γαρνιτούρες».

[Ζιζάνιον, φ. 517, 17.1.1909]

45. «Εις το γνωστότατον κατάστημα του Ν.Θ. Αβλίχου έφθασαν τα πάντοτε φημιζόμενα διά την στεραιότητα των χρωμάτων και αντοχήν των κασμήρων χρωματιστά και μαύρα σεβιστό, φασονάδες, φανέλλαι αγγλικαί, φανέλλαι έτοιμαι ανδρών και γυναικών, εγχώριαι και αγγλικαί, φορέματα μεταξωτά παντός χρώματος και μαύρα με τας αναλόγους γαρνιτούρας, ομβρέλαι, δαντέλαι, κουρδέλαι, κοιφέρται πικέ, τραπεζομάνδηλα. Τιμαί εκτός συναγωνισμού».

[Ζιζάνιον, φ. 288, 1.11.1903]

46. «Εις το γνωστόν κατάστημα Κωνσταντίνου Μηλιαρέση έφθασαν εκ Βιέννης επανωφόρια-μουσαμάδες και ενδυμασίαι ανδρών και παιδών».

[Ζιζάνιον, φ. 114, 6.11.1899 και φ. 115, 13.11.1899]

Ζιζάνιου μαθαίνουμε για το κατάστημα υφασμάτων του Σπυρίδωνος Τυπάλδου, το οποίο «λόγω της επιστρατεύσεως» διαλύθηκε⁴⁷.

«Εμπορορραφεία» είναι τα καταστήματα του Σ. Αρσένη⁴⁸, του Ευάγγελου Αντίπα⁴⁹, του Ανδρέου Βλάχου⁵⁰, του Βασιλείου Βλάχου, των

47. «ΕΥΚΑΙΡΙΑ

Λιαλίνεται λόγω της επιστρατεύσεως το κατάστημα υφασμάτων του Σπυρίδωνος Τυπάλδου εν οδώ Σιτεμπόρων και παραπλεύσως του κηρουποιείου Λ. Μαζαράκη. Η δε εν αυτώ υπάρχουσα μεγάλη συλλογή χειρερινών υφασμάτων ήτις εσχάτως παρελήφθη. πωλείται εις τιμάς ασυναγωνίστους».

[Ζιζάνιον, φ. 885, 3.10.1915 και επίσης φ. 886, 10.10.1915]

Εννοείται εδώ προφανώς η γενική επιστράτευση της χώρας, η οποία κηρύχθηκε με βασιλικό διάταγμα στις 10/23 Σεπτεμβρίου 1915, διαρκούντος του Α' Παγκοσμίου πολέμου και με την κατάσταση στα Βαλκάνια τεταμένη. Βλ. Ιστορία του Ελληνικού Έθνους. Τόμος ΙΕ', Έκδ. Εκδοτικής Αθηνών, Αθήνα 1978, σ. 28 (στο κεφάλαιο «Οι εκλογές της 31ης Μαΐου 1915 και η επιστροφή του Βενιζέλου στην εξουσία»). Για τα γεγονότα της εποχής αυτής βλ. ακόμη Douglas Dakin, *H ενοποίηση της Ελλάδας, 1770-1923*. Μετάφραση Α. Ξανθόπουλος. Έκδ. Μορφωτικού Ιδρύματος Εθνικής Τραπέζης, Αθήνα 1989, Πολυχρόνη Ενεπεκίδη, *Η δόξα και ο διχασμός. Από τα μινιστικά αρχεία της Βιέννης, Βερολίνου και Βέρονης, 1908-1918*. Έκδ. Ζαχαρόπουλος, Αθήνα 1992, και Γιώργου Θ. Μαρογούδατον, *Εθνικός διχασμός και μαζική οργάνωση. 1. Οι επίστρατοι του 1916*. Έκδ. Αλεξάνδρεια, Αθήνα 1996.

48. Ζιζάνιον, φ. 110, 9.10.1899, όπου το κατάστημα διαφημίζεται ως «Αθηναϊκόν Ραφείον».

Βλ. ακόμη:

«ΜΗ ΒΙΑΣΘΗΤΕ.

Μετ' ολίγας ημέρας θα φθάση εις το Αθηναϊκόν ραφείον του Αρσένη πλοιουματάτη συλλογή θερινών υφασμάτων (νοιβωτέ) ικανοποιούσα όλα τα γούστα.

ΜΗ ΒΙΑΣΘΗΤΕ».

[Ζιζάνιον, φ. 135, 8.4.1900]

49. «Υπό την οικίαν Χοϊδά κατηρτίσθη τέλειον εμπορορραφείον υπό του κ. Ειαγγέλου Αντίπα με πλουσίαν συλλογήν κασμιρίων ολλόμαλλων, βαμβακερών δρυλίων κ.λ.π. παραδίδονται δε ενδιμασίαι επί παραγγελία και έτοιμοι με τιμάς ασυναγωνίστοις».

[Ζιζάνιον, φ. 450, 9.6.1907]

50. «Εις το εμπορορραφατικόν κατάστημα Α. Βλάχου ειρίσκετε μεγάλην συλλογήν θερινών κασμηρίων ειρωπαϊκών. Ενδιμασίαις ετοίμας, ειθινάς και στερεάς. Κατασκενάζονται και επί παραγγελία ενδιμασίαι καλλιτεχνικώταται. Αναλαμβάνεται η κοπή και ραφή ξένων υφασμάτων. Ο ενδιόμενος εις τον Βλάχον έχει πραγματικών κέρδος 20%. Πλούσια συλλογή ψαθών ανδρών και παίδων».

[Ζιζάνιον, φ. 405, 27.5.1906]

συνεταιίσων Κ. Τουλιάτου και Κ. Κωνσταντάκου⁵¹, του Ιωάννου Π. Μαρκέτου⁵², ακόμη το κατάστημα «Αβλιχάκης», που αποτελούντε, θα λέγαμε, ένα «πολυκατάστημα» με ανεξάρτητα τμήματα —«φαρμακής», «ανδρικών ειδών και ψυλικών», «γυναικείων ειδών» και «πιλοπωλείον»— (διαφημίζεται μάλιστα με μακροσκελή κείμενα)⁵³, και το κατάστημα του Σπύρου

51. «ΓΝΩΣΤΟΠΟΙΗΣΙΣ

Λαμβάνωμεν την τιμήν να φέρωμεν εις γνώσιν του κοινού ότι αφιχθέντες τοχάτως εξ Αθηνών κατηρτίσαμεν εις Λιθόστρωτον ἐναντί Καθολικῆς Εκκλησίας ΤΕΛΕΙΟΝ ΡΑΦΕΙΟΝ ανδρικών ενδυμάτων ως και ζακετών, επανιφορίων, κοβερκότ, φουστών απλών και φουστοκοιλοτών ποδηλασίας και ιππασίας δια χιψίας.

Πεποίθαμεν ότι θα λάβωμεν την τιμήν της ειμενούς υποστηρίξεώς σας τόσῳ μάλλον όσω τα πιστοποιητικά άτινα κατέχωμεν των μάλλον πεφημισμένων εν Αθήναις καταστημάτων φαρμακής παρ' οις ειργάσθημεν είς τε την φαρμακήν και κοπτικήν (Χαλκωματά, αδελφών Αηδονοπούλων και Lambert Millet) εγγυώνται υπέρ της εκ μέρους ημών επιτυχούς εκτελέσεως των παραγγελιών σας.

Όλως πρόθυμοι

K. ΤΟΥΛΙΑΤΟΣ

K. ΚΩΝΣΤΑΝΤΑΚΟΣ.

[Ζιζάνιον, φ. 124, 22.1.1900]

52. Την πρώτη διαφήμιση του I. Π. Μαρκέτου διαβάζουμε στο Ζιζάνιον, φ. 77, 1.11.1897. Προφανώς το κατάστημα λειτούργησε κατ' αρχάς ως εμπορικό και στη συνέχεια ως εμποροφραφείο. Βλ. το διαφημιστικό κείμενο του 1897, όπου:

«Το ΕΜΠΟΡΙΚΟΝ του Μαρκέτου αμιλλάται με όλα τα Παρισιάνικα μαγαζιά. Πλουσία συλλογή ινφασμάτων δι' ἀνδρας και γυναικας. Ομβρέλες νοιβωτέ, γάντια αγγλικά και τέλος πάντων ό τι σας χρειάζετε θα το εύρετε εκεί με πολύ ολίγα χρήματα».

[Ζιζάνιον, φ. 83, 1.1.1899]

Βλ. ακόμη:

«Σητούνται εργάται και εργάταιαι διά το τμήμα φαρμακής του καταστήματος Ιωάννου Μαρκέτου».

[Ζιζάνιον, φ. 292, 29.11.1903]

Και:

«ΣΤΟΥ ΜΑΡΚΕΤΟΥ. Εφθασαν καπέλα ανδρών από 3 δραχ. Και ἀνω, χειρόκτια πέτσινα από 4 δραχ. Και ἀνω. Γραβάτες νοιβωτέ, ομβρέλες, φανέλες Πυρή ολόμαλες προς 1,80 ο πήχυνς. Ως και Δευτέρα συλλογή χειμερινών κασμιφίων διά τας ενδυμασίας των 33».

[Ζιζάνιον, φ. 294, 13.12.1903]

53. Το πρώτο διαφημιστικό κείμενο του καταστήματος διαβάζουμε στο Ζιζά-

νιον στα 1897, όπου φαίνεται ότι η δραστηριότητα των αδελφών Αβλίχου άρχισε ως εμπορική:

«Αγοράζονται διάφορα τιμαλφή αντικείμενα και σκείη, ως και λίθοι πολύτιμοι.

Οι έχοντες τουαίτα προς πώλησην απενθυμήτωσαν εις το εμπορικόν κατάστημα των αδελφών Αβλίχου (Αβλιχάκη)».

[Ζιζάνιον, φ. 67, 21.6.1897]

Βλ. ακόμη:

«ΚΑΤΑΣΤΗΜΑ ΝΕΩΤΕΡΙΣΜΩΝ ΑΒΛΙΧΑΚΗ

Ειδοποιεί ότι έφθασεν εξ Ευρώπης πλήνης η καλοκαιρινή συλλογή πάντων των ειδών και των τριών τημιάτων του καταστήματος.

ΤΜΗΜΑ ΓΥΝΑΙΚΕΙΩΝ ΕΙΔΩΝ

Υφάσματα μεταξωτά, φουλάρι, αξούρ, φανταζέ διάφορα όλως νουβωτέ. Μπλούζες μεταξωτές, γρανιτούρφες έκτακτες. Μάλλινα και μαλλιοβάμβακα υφάσματα, εις πλονιστάτην συλλογήν. Τσίτια, ζεφίνια, βατίστες από 35 λεπτά και άνω. Ποινέ βαμβακερά εις διαφόρους ποιότητας.

ΤΜΗΜΑ ΡΑΠΤΙΚΗΣ

Κασμήρια Γαλλίας, Αγγλίας και Βελγίου εις διαφόρους τιμάς και χρωματισμούς νεωτάτους. Κασμήρια ειδικά διά ζακέτες, σμόκιν και φρακ. Αλπακάδες ειδικοί διά σακάκια. Λινά διάφορα. Δρύλια εινωπαϊκά στεφεωτάτων χρωματισμάτων.

Κατασκευάζονται ενδυμασίαι από 15 δραχ. και άνω με τελείαν εφαρμογήν.

ΤΜΗΜΑ ΨΙΛΙΚΩΝ

Καπέλα ελαφρά. Μεγάλη συλλογή ψαθών ανδρών και παιδών. Λαιμοδέται νεώτατοι. Φανέλαι καλοκαιρινάι διά άνδρας και κυνίας. Όλα τα είδη των κλωστών. Νήματα διά κάλτσες αρίστης ποιότητος. Αρωματικά είδη εις πλονσίαν συλλογήν.

Το κατάστημα αναλαμβάνει την κατασκευήν προϊκών και οιουδήποτε είδους ασπροφούρχων μετά ή άνευ κεντημάτων, με αρίστην εργασίαν και με τιμάς ανεπιδέκτους σπιναγκωνισμού».

[Ζιζάνιον, φ. 318, 29. 5. 1904]

Το κατάστημα γνωστό ως «Αβλιχάκης» ήταν ιδιοκτησία Σ.Ι. Αβλίχου και Σία, όπως διαβάζουμε σε αγγελία του 1912:

«ΕΙΔΟΠΟΙΗΣΙΣ

Λαμβάνομε την τιμήν να ειδοποιήσωμεν την αξιότιμον πελατεία μας και το σεβαστών κοινόν ότι, επιθυμούντες να παρέχωμεν μεγαλειτέρας ευκολίας εις τας τιμάς των ειδών του καταστημάτος μας, θα κανονίζωμεν από σήμερον και εις το εξής όλα τα είδη με ελάχιστο κέρδος.

Η πώλησις γίνεται τους μετρητοίς

(Εκ των καταστημάτων

Σ.Ι.ΑΒΛΙΧΟΥ και Σία (Αβλιχάκη)).

[Ζιζάνιον, φ. 703, 15.9.1912]

Ματαράγκα, υπαλλήλου, από το 1901 ως το 1904, στου Μαρκέτου⁵⁴, με δικό του «εμπορορραφείον» κατόπιν⁵⁵, το οποίο, στη συνέχεια, προφανώς μέσα στο πνεύμα του εμπορικού ανταγωνισμού, εμπλούτισε και με άλλα είδη⁵⁶.

Το κατάστημα «Αβλιχάκης» και ο Σπύρος Ματαράγκας είναι οι πιο τακτικά διαφημιζόμενοι. Οι περισσότερες μάλιστα έμμετρες διαφημίσεις του Μολφέτα αφορούν τον Ματαράγκα, τον οποίο φαίνεται ότι εκτιμούσε ιδιαίτερα για την τέχνη του:

«Τόπαμε μια, τόπαμε δυο, το λέμε κάθε μέρα,
πως πουθενά δεν βρίσκεται ποιότης νεωτέρα

54. Την πρόσληψη του Σπ. Ματαράγκα στο κατάστημά του αναγγέλλει ο Ιω. Μαρκέτος στο Ζιζάνιον, φ. 190, 8.9.1901, «αποβιώσαντος του διευθύνοντος το εμπορορραφείον Λ. Καγκελάρη».

55. «Ακοίνατε με προσοχή το θαύμα των θαυμάτων!
Κονιστοίμι εκ των νοιψωτέ μαλλίνων υφασμάτων
που νάχοντε διάφορειν δεκαοκτώ χειμώνων,
κατασκενάζεις με δραχμάς τριανταρεις και μόνον!
Κι' αν θέλετε να μάθετε τα ρούχα ποιος τα φτιάνει
μες του Μαρκέτου τρέξετε του φίλου μας του Γιάννη
κι' εκεί με τα τριάκοντα και τρία μόνον φράγκα,
θα κάνετε μια φορεσιά,
μαγεία, τρέλλα, βουηλισιά,
από τον αρχμάστορα του τόπου Ματαράγκα».

[Ζιζάνιον, φ. 284, 4.10.1904]

56. Ηροσθέτιο εδώ ότι το κατάστημα φαίνεται ότι συνέχισε επί μακρόν τη λειτουργία του, αποκτώντας περισσότερο χαρακτήρα εμπορικό. Βλ. αγγελία στο «Παγκεφαλληνιακόν Ημερολόγιον» του 1937, σ. 328, όπου:

«ΟΙΚΟΣ ΙΑΡΥΘΕΙΣ ΕΙΣ ΤΑ 1904
ΣΠΙΥΡΙΔΩΝΟΣ ΜΑΤΑΡΑΓΚΑ
ΕΝ ΑΡΓΟΣΤΟΛΙΩ
ΡΑΦΕΙΟ ΑΡΙΣΤΟΤΕΧΝΙΚΟ

Όλα τα είδη των υφασμάτων ανδρικών και γυναικείων. Μεγάλη συλλογή μεταξωτών, χασέδων, σινδονοπάνων και πανιών, κοινβερτών μάλλινων, μεταξωτών και βαμβακερών, βαττιστικών, καπέλων ανδρικών, εγχώριων και μπορσαλίνων. Στέφανα γάμων. Κάλτσαι ανδρικά και γυναικεία. Κλίναι.

Το κατάστημα Ματαράγκα το διακρίνει η πλήρης ειδικότης των ειδών και η ειλικρίνεια των τιμών».

για ρούχα καλοκαιρινά, παρά στου Ματαράγκα.
 Κοντεύει το κατάστημα να γίνη 6 φράγκα!
 Όλος ο κόσμος τόμαθε κι' εκεί προθύμως τρέχει
 βλέποντας την ωφέλεια που από τα ρούχα έχει.
 Χρωματισμοί θαυμάσιοι ποιότης εξαισία
 τελεία η εφαρμογή καθώς κι' η εργασία.
 Δεν έχουμε παράδειγμα, όποιον ο Σπύρος ντύση,
 να φύγη δυσαρεστηθείς κι' αλλού να καταντήσῃ»⁵⁷.

Τα εμποροδραφεία απασχολούσαν υπαλληλικό προσωπικό και ειδικευμένους τεχνίτες και συχνά με ανακοινώσεις τους στο Ζιζάνιον ζητούσαν νέοντας: «Ζητούνται εργάται και εργάτριαι διά το τμήμα ραπτικής του καταστήματος Ιωάννου Μαρκέτου», διαβάζουμε στο φ. 292 (29.11.1903).

Καθώς πρώτιστο ζητούμενο των πελατών ήταν η απόλυτη εφαρμογή των ενδυμάτων (ανάμεσα σε αυτά «επανιφρόια», «ταμπάρα», «ρεδενκότες», «ομόκιν», «κουστούμια», «γιλέκα», «πανταλόνια», και ακόμη «φουστοκούλότες ποδηλασίας και ιππασίας διά κυρίας»⁵⁸), οι αγγελίες βεβαιώνουν ότι «κατασκευάζονται ένδυμασίαι επί παραγγελία καλλιτεχνικώταται»⁵⁹. Η προκοπή των έμποροδραφείων στηρίζόταν στους καλούς «αόπτες» των υφασμάτων. Σε αγγελία του Α. Βλάχου διαβάζουμε ότι «εις το τμήμα της ραπτικής προσελήφθη ως κόπτης ο καλλιτέχνης κ. Γεράσιμος Κρασάς»⁶⁰, ο Σπύρος Ματαράγκας χαρακτηρίζεται «αλάνθαστο ψαλίδι» και «αρχιμάστορας του τόπου», το ψαλίδι του Σ. Αρσένη επίσης «αλάνθα-

57. Ζιζάνιον, φ. 358, 7.5.1905.

58. Πρόκειται για καινοφανή για την εποχή τους ενδύματα, φαρδιές πλούσιες πτυχωτές βράκες που έδιναν αωτόσιο την εντύπωση φούστας («knickerbockers»), τα οποία αποτέλεσαν αναθεωρημένη εφαρμογή παλαιότερων προτάσεων απλούστευσης της γυναικείας ενδυμασίας —των γνωστών «bloomers» της δεκαετίας του 1850, που γνώρισαν στην εποχή τους την ειρωνεία, το χλευασμό και την απόρριψη— και τα οποία φιρέθηκαν για να εξιπηρετήσουν τις πρώτες ενασχολήσεις των γυναικών με τον αθλητισμό και τα σπορ από τα τέλη του 19ου αι. και εξής. Βλ. πρόχειρα James Laver, *A Concise History of Costume*. Εκδ. Thames and Hudson, London 1969, σ. 208, και ακόμη Ζιζάνιον, φ. 194, 6.10.1901, όπου έμφετον αναφορά των Μολφέτα στα πρώτα ποδήλατα που κυκλοφορούσαν τότε στο Αργοστόλι.

59. Ζιζάνιον, φ. 358, 7.5.1905.

60. Ζιζάνιον, φ. 368, 10.9.1905.

στο»⁶¹ και «θαιματουργό»⁶², ενώ σε αγγελία του ο «Αβλιχάκης» ανακοινώνει ότι «αντικατέστησε τον εξ Αθηνών κόπτην διά του Γεωργίου Γ. Μαρκέτου διπλωματούχου κόπτου ἀρτι αφιχθέντος εκ Παρισίων ἐνθα επί διετίαν εσπούδασε την κοπτικήν»⁶³.

Είναι εξάλλου άξιο αναφοράς το δημόσιο ευχαριστήριο που δημοσιεύει στο Ζιζάνιον ένας πελάτης του ράφτη Σ. Αρσένη, από την εργασία του οποίου έμεινε ενθουσιασμένος, το 1903: «Καθήκον μου θεωρώ να εκφράσω δημοσίᾳ τας ευχαριστίας μου εις τον αριστοτέρην της ψαλλίδος κ. Σ. Αρσένην εις το κατάστημα του οποίου δις κατασκευάσας ενδύματα έμεινα λίαν ευχαριστημένος και εκ της τελείας εφαρμογής και εκ της ποιότητος του υφάσματος. Αντώνιος Σ. Μακρής»⁶⁴.

Τα **υφάσματα** («διά γελέκια φανταιξί», «διά κοστούμια, επαναφόρια, σμόκιν, ρεδιγκότες», «διά επανιφόρια γυναικεία», «διά νυφικά») ήταν ποικίλα, με προέλευση σχεδόν πάντοτε ευρωπαϊκή, χειμερινά και θερινά: αλπακάδες («ειδικοί διά σακάκια», βαμβακερά (και «πουνζέ βαμβακερά»), βατίστες («πινζέ πλατιές»), βελούδα, δρύλια (και «ντρίλια»), κασμίρια («ολόμαλλα», «για ζακέτες, σμόκιν, φρακ»), λινά, μάλλινα («διά φορέματα»), μαλλιοβάμβακα (ή μαλλινοβάμβακα), μεταξωτά («χρωματιστά», «μαύρα κλαδωτά», «μαύρα κορδόνι», «διά νυμφικά φορέματα»), περικάλια, πικέδες («χρωματιστοί») ή πικεδάκια («χρωματιστά»), σατέν, σεβιότ («χρωματιστά και μαύρα») σετακρούτες, τούλια (και «μπατίστη τούλια»), τσίτια, φανέλες («αγγλικαί») και «φασονέδες»⁶⁵.

61. «Ἐφθασαν τα θερινά υφάσματα, τα νοιβωτέ, τα εξαίσια, εις το εμποροπαπτικών (sic) του ΑΡΣΕΝΗ. Πολύ θα μετανοήσῃ όποιος δεν βγη ντυμένος από χει. Το αλάνθαστον ψαλλίδι του ΑΡΣΕΝΗ είναι γνωστότατον και δεν έχει ανάγκη ωριλάμας».

[Ζιζάνιον, φ. 137, 22.4.1900]

62. «Οσους βλέπετε ντυμένους με γούστο είναι όλοι πελάται του ΑΡΣΕΝΗ. Το θαιματουργό του ψαλλίδι δίνει και παίρνει αυτές της (sic) ημέρες. Όλα τα νοιβωτέ υφάσματα αυτός τα έχει.

Προφθάσετε όσοι δεν εκάμετε ακόμη καλοκαιρινά».

[Ζιζάνιον, φ. 144, 10.6.1900]

63. Ζιζάνιον, φ. 282, 20.9.1903.

64. Ζιζάνιον, φ. 289. 8.11.1903.

65. Ενδεικτικά:

Αναφέρονται επίσης υφάσματα: «γρεβελά», «ξεφύρια» και «ξεφίδ», «καμβύζακι», «κασμπρέτα», «κοστάντσες», «φελτσάδες».

Μαθαίνουμε ακόμη για τη διάθεση υφασμάτων «κωρεμ για νυφικά φορέματα», που βεβαιώνουν ότι η νέα ευφωπαϊκή συνήθεια των λευκών νυφικών ήταν ήδη αποδεκτή στην Κεφαλονιά της ευφωπαϊκής περιφέρειας⁶⁶.

Όσον αφορά τη φαττική των γυναικείων ενδυμάτων (ανάμεσα σε αυτά κυρίως «φορέματα», «φούστες», «ξακέτες», «επαναφόρια»), μία μόνον **μοδίστρα**, —στο ζακυνθινό τύπο έχουμε πολύ περισσότερες⁶⁷—, η «δις» Σοφία Γκορογιάνη, «μοδίστρα γυναικείων φορεμάτων», όπως παρουσιάζεται, «εργασθείσα εις τα μεγαλείτερα Αθηναϊκά καταστήματα», γνωστοποιεί, το 1905, την επάνοδό της στο Αργοστόλι, «υποσχόμενη εις τας αξιοτίμους κυρίας εντελεστάτην εφαρμογήν και εργασίαν των φορεμάτων»⁶⁸.

Το έτος 1907 φαίνεται ότι είχε ήδη αποκτήσει καλή πελατεία, εφόσον στη διαφημιστική αγγελία της, εκτός του ότι ενημερώνει ότι «επρομηθεύθη εξ Αθηνών τα διά την εργασίαν της χρειώδη ἀπαντα του τελευταίου συρμού ως και νέα φιγουρίνια», ζητεί και «εργάτιδας πεπειραμένας» για το εργαστήριό της στη συνοικία του Αγίου Σπυρίδωνος. Η ίδια, δύο χρόνια

«ΕΜΠΟΡΙΚΟΝ ΚΑΤΑΣΤΗΜΑ ΑΝΑΡΕΟΥ ΛΥΚΟΥΛΗ (Πλατεία Λικαστηρίου)

Παρελήφθησαν ἔξοχα χειμερινά υφάσματα κυψιών, βελούδα, μεταξωτά, μάλλινα, μαλοβάμβακα κ.τλ. ὄλα τελευταίας μόδας και εν γένει ἀπαντα τα γυναικεία εύδη εν μεγάλῃ συλλογῇ, με τας σχετικάς γαρνιτούρας».

[Ζιζάνιον, φ. 675, 24.12.1911 και φ. 676, 31.12.1911]

66. Για την καθιέρωση των λευκών νυφικών φορεμάτων στο δυτικό κόσμο βλ. Ann Monsarrat, *And the Bride Wore... The Story of the White Wedding*. Εκδ. Dodd, Mead and Co., New York 1973, και Avril Lansdell, *History in Camera. Wedding Fashions. 1860-1980*. Εκδ. Hastings House Publishers, London 1986 (πρώτη έκδοση 1983).

67. Βλ. Βρελλη-Ζάχον, «Ένδυμα και διαφήμιση στη Ζάκυνθο...», ό.π., σ. 146, σημ. 4.

68. «Η μοδίστρα γυναικείων φορεμάτων Σοφία Γκορογιάνη, εργασθείσα εις τα μεγαλείτερα Αθηναϊκά καταστήματα και αποκατασταθείσα ενταίθα δέχεται παραγγελίας εις την εν οδώ Αγίου Γεωργίου οικίαν της, υποσχόμενη εις τας αξιοτίμους κυρίας εντελεστάτην εφαρμογήν και εργασίαν των φορεμάτων».

[Ζιζάνιον, φ. 354, 9.4.1905]

αργότερα, το 1909, δεν παραλείπει να ενημερώσει το κοινό για την επιτροφή της από νέο ταξίδι στην Αθήνα⁶⁹.

Εκτός από τα ενδύματα που επί παραγγελία ωρίζονται στα τοπικά εργαστήρια, τα διαφημιστικά κείμενα δείχνουν ότι το αγοραστικό κοινό στην Κεφαλονιά, στο γύρισμα του 19ου αιώνα, είχε αρχίσει να «μυείται» στα προσφευόμενα «έτοιμα ενδύματα», που αφορούσαν άνδρες, γυναικες και παιδιά⁷⁰ («ενδύμασίαι έτοιμοι», «ενδύμασίαι ανδρών και παιδών», «ενδύμασίαι έτοιμοι διά μικρά παιδιά»). Ειδικότερα διαβάζουμε για: «βαπτιστικά», «εσώρυφακα ολομάλλινα», «φανέλαι ανδρών και γυναικών, εγχώριαι και αγγλικαί», «υποκάμισα όλων των αριθμών», «μπλούζες μεταξωτές», «επανωφόρια», «μουσαμάδες», «φορέματα μεταξωτά παντός χρώματος και μανίγα με τας αναλόγους γαρνιτούρας», «κάλτσες δι' άνδρας και κυρίας», «κούπους ιγγλέζικους και εγχωρίους».

Εξάλλου, στα τελευταία φύλλα του Ζιζάνιου (του έτους 1915) διαφημιστικό κείμενο μάς πληροφορεί για την πώληση έτοιμων γυναικείων φορεμάτων από το εμπορικό κατάστημα του Γρηγορίου Π. Μακρή⁷¹ (ο

69. «Η αρίστη μοδίστρα γυναικείων φορεμάτων Σοφία Γκορογιάννη (Συνοικία Αγ. Σπυρίδωνος) ειδοποιεί τας αξιοτίμας κινήσιας ότι επφομηθεύθη εξ Αθηνών τα διά την εργασίαν της χρειάδη άπαντα τελευταίων συνημού ως και νέα φιγούρινα. Ζητεί δε και εργάτιδας πεπειραμένας».

[Ζιζάνιον, φ. 462, 10.11.1907]

Και:

«Επέστρεψε εξ Αθηνών η γνωστή μοδίστρα φορεμάτων, Λις Σοφία Γκορογιάννη και επαναλαμβάνει τας εργασίας της».

[Ζιζάνιον, φ. 554, 7.11.1909]

70. Για τα παιδικά ενδύματα στον ελλαδικό χώρο, την ανάπτυξή τους και κυρίως την κοινωνική τους λειτουργία βλ. Κων/να Μπάδα, *Ενδυματολογικοί κώδικες της παιδικής-νεανικής ηλικίας*. Το κοινωνικό-ιστορικό τους ισοδίναμο. Παν/μιο Ιωαννίνων, Επιστ. Φιλ/κής Σχολής Παν/μίου Ιωαννίνων Λιθοδόνη, Παράρτημα αρ. 48, Ιωάννινα 1993.

71. «ΕΙΛΟΠΟΙΗΣΙΣ

Εις το κατάστημα Γρηγορίου Η. Μακρή παρελήφθησαν φορέματα νέα γυναικεία ολόμιαλλα και μαλλοβάμφικα πρώτης ποιότητος εις πλονσίαν συλλογήν και όλως νέων χρονιατισμάδων...».

[Ζιζάνιον, φ. 885, 3.10.1915]

οποίος πάντως δεν συναντάται με αγγελίες σε παλαιότερα φύλλα της εφημερίδας).

Ανθηρός είναι το επάγγελμα των **πιλοποιών** και **πιλοπολών**, καθώς η κάλυψη της κεφαλής είναι ένα από τα αιτήματα της μόδας της εποχής για άνδρες, γυναίκες και, ουσιμένες φορές, για παιδιά.

Μάλιστα από τα πρώτα διαφημιστικά κείμενα στο Ζιζάνιον (1892) είναι αυτά που αφορούν τα «Πιλοποιεία» του Φρειδερίκου Σολάτση⁷² και του Λάξαρου Σολάτση⁷³.

Με μεγάλη συχνότητα, επίσης από τα πρώτα φύλλα του Ζιζάνιου, διαφημίζεται ο Λαυρέντιος Βανδώρος, στο κατάστημα του οποίου (στις αγγελίες του το χαρακτηρίζει «Εργοστάσιον» ή και «Παρισινόν Πιλοποιείον») κατασκευάζονταν «καπέλλα επί παραγγελία» και προσφερόταν επίσης ποικιλία έτοιμων καπέλων «τελευταίου συρμού», «εξαιρετικού γούστου και κομψότητος», «αρίστης ποιότητος και με εξαιρετικόν σικ», όπως τα «περιημοσμένα [ανδρικά] BORSALINO»⁷⁴, «ψάθες», «μπερετόνια» κι ακόμη «πιλίκια μαθητών». Ο Βανδώρος, πάντως, εμπορευόταν, όπως και άλλοι συνάδελφοί του, και άλλα είδη νεωτερισμών, γενικά «όλα τα είδη του καλ-

72. Ζιζάνιον, φ. 5, 20.9.1892, όπου όμως, ενώ ο Μολφέτας, έμμετρα, τον συστήνει ως «λαμπρό πιλοποιό» και «μ' άλλους λόγους καπελιέρη», διαφημίζει εν τούτοις το εμπόριο καπνού, στο οποίο ο Σολάτσης επίσης είχε δραστηριοποιηθεί:

«Φρειδερίκος ο Σολάτσης ο λαμπρός ποιλοποιός (sic)

μ' άλλους λόγους καπελιέρης και του Σέλβιουνιώς
εις την Κέρκυραν επήγει κι απεκόμισε μαζί του
εκλεκτά καπνά, και ταύτα θα πωλή στο μαγαζί του,
συνιστώ λοιπόν εις όλους τα καπνά αυτά τα φίνα
τα οποία δεν υπάρχουν παρ' εδώ και στην Αθήνα».

73. «Ο Λάξαρος Σολάτσης γνωρίζει ταυς κηφίας (έτοι, στη δοτική!)

πως τώρα που αρχίζοντιν εδώ κακοκαρίας
θα επιδιορθώνη τα εαυτών καπέλα
εις ότι σχήμα θέλουν που θάναι ταίτα τρέλα
της δ' εργασίας ταύτης ορίζει την τιμήν
σχεδόν ευτελεστάτην, εις μιάμισην δραχμή!».

[Ζιζάνιον, φ. 6, 1.1.1893]

74. Τα καπέλα τύπου «μπορσαλίνο», ιταλικής κατασκευής, εθεωρούντο τα καλύτερα χειροποίητα καπέλα από τούχαι αφίστης ποιότητος (βλ. R. Turner Wilcox, *The Dictionary of Costume*. Εκδ. Charles Scribner's Sons, New York 1969, σ. 39).

λωπισμού δι' ἀνδρας και κυρίας», και ακόμη «στέφανα και βαπτιστικά»⁷⁵ (μάλιστα σε αγγελία του το 1913 ονομάζει το κατάστημά του «Κατάστημα Νεωτερισμών»). Επόκειτο προφανώς για ένα εξαιρετικά οργανωμένο κατάστημα (διαφημίζεται ανελλιπώς όλα τα χρόνια της κυκλοφορίας του Ζιζάνιου) με ανοδική πορεία και εξέλιξη, στο οποίο απασχολούνταν αρκετοί υπάλληλοι, εργάτες, αλλά και εργάτριες. Σε φύλλο του Ζιζάνιου του έτους 1914 αγγελία του Βανδώρου ζητεί να προσλάβει υπαλληλικό προσωπικό, πωλήτριες και λογίστριες...⁷⁶.

Το φθινόπωρο του 1914, ο Βανδώρος αυτοκτόνησε, για αισθηματικούς λόγους⁷⁷. Το κατάστημά του ανέλαβε για λίγο η Μαρίκα Γάρα⁷⁸, ενώ

75. «Ἐκείνος ο Λαιφέντιος τι νοιψωτέ μάς φέρνει!
όλον τον κόσμον κίνιοι, στο μαγαζί του σέρνει.
Μα τι καπέλα ἔκτακτα! Τι γιννακεία είδη
μένει για ώρες ῥξαλλος εκείνος που τα ίδη.
Εκεί γραβάτες τρες ζολί, εκεί πτερά, κωρδέλες
ετρέλλανε ο διάολος του κόσμου την κοπέλες.
Όλοι λοιπόν ας τρέξετε σ' αυτό το μαγαζάκι
να βρήτε τον Λαιφέντιον που γράφει στο τεξάκι».

[Ζιζάνιον, φ. 8, 1.1.1893]

«Οποιος μπαίνει στουν Βανδώρου του σπουδαίου καπελά
ούτε σκέπτεται καθόλου τους παράδεις που χαλά.
Έχει της Ευφόρης είδη ανδρικά και γυναικεία
και φινίσμα καπέλα για την κάθε ηλικία,
έχει και τη δεποστίνη διά πίλονς κινημά.
ανιστέραν της ρεκλάμιας και των πληροφοριών».

[Ζιζάνιον, φ. 381, 10.12.1905]

76. «Ζητούνται εργάτριαι εις το Κατάστημα Λαυφεντίου Βανδώρου διά το τμήμα γυναικείων πίλων. Ωσαύτως και κοράσια ικανά να χρησιμεύσουν ως υπάλληλοι πωλήσεως και τηρηταί βιβλίων. Απαραίτητο να γνωρίζουντι ολίγα γράμματα. Προτιμώνται αι προϊηγετήσασι ως τουαίται».

[Ζιζάνιον, 1914, χωρίς αρίθμηση του φύλλου]

77. Ζιζάνιον, φ. 838, 24.9.1914, σ. 3, όπου κείμενο σχετικό με το γεγονός, που αναστάτωσε την κοινωνία του Αργοστολίου. Παραθέτα απόσπασμα που αφορά την προσωπικότητα του επαγγελματία: «Ο Βανδώρος ήγε το 50 περίπου έτος της ηλικίας του. Η εμπορική του θέσις ήτο περίβλεπτος και τα οικονομικά του ανθηρότατα. Εξετιμάτο γενικώς ως άνθρωπος ορθής σκέψεως και αινιστηρού υπολογισμού. Είχε δε κατορθώσει ακριβώς διά των προσόντων του τούτων να εδραιώσῃ μίαν των καλυτέρων εν τω τόπω εμπορικών εργασιών».

78. «ΛΙΑ ΤΑΣ ΚΥΡΙΑΣ

ο υπάλληλος του πιλοποιός Ιπποκράτης Βέρδης εξακολούθησε «δι' ίδιον λογαριασμόν εργαζόμενος»⁷⁹. Τελικά, «επισπευδομένης της διαλύσεως του εμπορικού καταστήματος αποβιώσαντος του Λαυρεντίου Βανδώρου»⁸⁰, όλα τα είδη εκποιήθηκαν στις αρχές του 1915.

Ως πιλοποιοί και πιλοπώλες αναφέρονται επίσης οι αδελφοί Βαλσαμάκη⁸¹, το συνεταιριστικό Πιλοποιείον Ι. Ιγγλέση και Σία (στα διαφημιζόμενα είδη του περιλαμβάνονταν «καπέλα Μπορσαλίνο εις 70 σχέδια και εις όλους τους χρωματισμούς», «παναμάδες γαλλικοί», «καλλιμαύχια (sic) ιερέων», και ακόμη υποκάμισα, κολάρα, μανικέτια, κορσέδες, ομβρέλες, μπαστούνια, γάντια —μάλιστα το διαφημιστικό κείμενο είναι το πρώτο ένθετο σε πλαίσιο με μοτίβο του το μαίανδρο—⁸² και ο Ε. Βρυώ-

Εις το τμήμα γυναικείων πλάνων του Καταστήματος Λ. Βανδώρου, το οποίον ανέλαβε η γνωστή μοδίστα Μαρίκα Γάρα συνεχείζουσα την εργασίαν, παρελήφθη πλούσια συλλογή των νεωτέρων μοδέλων και γαρνιμέντων.

Απλή επίσκεψις αρκεί».

[Ζιζάνιον, φ. 843, 1. 11. 1914]

79. «ΕΙΔΟΗΟΙΗΣΙΣ

Ο πιλοποιός Ιπποκράτης Βέρδης ειδοποιεί το Σ. κοινόν, ότι εξακολουθεί εργαζόμενος δι' ίδιον λογαριασμόν εις το διαλινόμενον κατάστημα Βανδώρου, αναλαμβάνει δε οιανδήποτε εργασίαν ανδρών και κυριών».

[Ζιζάνιον, φ. 846, 12.11.1914]

80. «Επισπευδομένης της διαλύσεως του εμπορικού καταστήματος του αποβιώσαντος Λαυρεντίου Βανδώρου, εκποιούνται λιανικός και χονδρικός με έκπτωσιν 50% όλα ανεξαρέτως τα είδη ανδρικής και γυναικείας χρήσεως».

[Ζιζάνιον, φ. 860, 28.2.1915 και φ. 861, 7.3.1915]

81. Το πιλοποιείον των αδελφών Βαλσαμάκη άνοιξε στα 1899:

«Οι αδελφοί Βαλσαμάκη ήνοιξαν ενφωπαϊκώτατον πιλοποιείον υπό την οικίαν Φλαγκίνη το οποίον με πρώτην επίσκεψιν θα θαιμάσουν όλοι. Ιδίως αι κυριαί θα μείνουν κατευθουσιασμένα διότι θα ενφίσκουν εκεί κάθε γούνιστο και όλα τα νουθώτε. Ειθηνία πρωτοφανής διά το Αργοστόλιον».

[Ζιζάνιον, φ. 92, 5.6.1899]

82. «Ειδοποιησις σπουδαία

και βεβαίως αναγκαία.

Κάτι καπέλα μαλακά που έφερ' ο Ιγγλέσης
γίνεσαι άνθρωπος με σικ ευθύς που τα φορέσης,
ποτέ δεν είδ' ο τόπος μας παρόμοια καπέλα
πρώτη φορά να τα φορής και να σε κάνουν τρέλα,
ωραία, φίνα, ελαφρά και μόδας τελευταίας.

νης (που διαφημίζεται μόνο ως πιλοπόλης και όχι πιλοποιός)⁸³. καθώς και αρκετές γυναίκες, «μοδίστρες πίλων»: εκτός από τη Μαρίκα Γάρα που προαναφέρθηκε, διαφημίζονται ακόμη η Αθηνά Γαετάνου⁸⁴, η Ζαφυρούλα Μακρή⁸⁵, η αδελφή της Ελένη, η Αδαμαντίνη Μορίτση (στο κατάστημα του Βαλσαμάκη)⁸⁶, η Άννα Σπυριδάκη⁸⁷, η Ανδριανή Θ. Μιχαλίτση

με συμφερούσας δε τημάς, αλλά πρωτηριατέας.

Θα λάβη δ' όσον τάχιστα, πιο φίνα γυναικεία

και άλλα νοστιμώτατα για κάθε ηλικία.

Βεβαίως δ' όσοι ξέρετε πως το πιλοπόλειν

θα βρήτε στο Λιθόστρωτον κοντά στο Λημαρχείο».

[Ζιζάνιον, φ. 21, 5.9.1893]

Το ίδιο επαναλαμβάνεται στο φ. 22, 19.9.1893 και στο φ. 23, 3.10.1893.

83. Ζιζάνιον, φ. 314, 27.12.1908, όπου : «Καπέλα...ΜΠΟΡΣΑΛΙΝΟ εινθνά και στερεά εις το Βρυλόνη θα είνετε, ο οποίος έχει εμπορικόν και οιχή πιλοποιείον».

84. Η Αθηνά Γαετάνου είναι η πρώτη γυναίκα που διαφημίζεται στο Ζιζάνιον: «ΠΡΩΤΗ μοδίστρα πίλων.

Η ΛΣ Αθηνά Γαετάνου μοδίστρα γυναικείων πίλων, εργασθείσα εις τα εινωπαϊκά καταστήματα των Αθηνών, αφίκετο ενταῦθα και εργάζεται εις το Κατάστημα Ε. Βρυλόνη (Βιδέλη).

Εργασία εινωπαϊκή, καλαισθησία δεδοκιμασμένη, κομψότης απαράμιλλος.

Εκόμισε μεθ' εαυτής πλουσιοτάτην συλλογήν φαθόνων διαφόρων ειδών και χρωμάτων, τοιχίων, ανθίων, πτερών και λοιπών ειδών στολισμού.

Τημάι σιγκαταβατικάι.

[Ζιζάνιον, φ. 136, 15. 4. 1900]

85. «Η επί άκρα καλαισθησία γνωστή μοδίστρα Ζαφυρούλα Μακρή, εκόμισεν εσχάτως εκ Παρισίων πίλων γυναικείους τελευταίουν συμμού και δι' όλα τα βαλάντια από δρ. 10 μέχρι 100 έκαστον.

Πρόσδε πεταποιεί και χρωματίζει καστώρια εις οιαδήποτε σχέδια και χρωματίσμον με τημάς ανεπιδέκτους σιναγωνισμού».

[Ζιζάνιον, φ. 157, 11.11.1900]

86. «...Το κατάστημα θέλον να ανταποκριθή εις όλας τας απαιτήσεις των κυριών, έφερεν εξ Αθηνών την δεσποινίδα Αδαμαντίνην Μορίτση διακεχωμένην μοδίσταν, η εργασία της οποίας πάντοτε εθαυμάζετο υπό των κυριών της πρωτευούσης...».

[Ζιζάνιον, φ. 195, 13.10.1901]

87. Ενδεικτικά:

«Επιστρέψασα εκ του ταξειδίου της η διευθύνουσα το τμήμα των γυναικείων πίλων δνίς Άννα Σπυριδάκη, εκόμισε όλα τα είδη δια τα κα-

(που παρουσιάζει την εργασία της στους αναγνώστες του Ζιζάνιου με επιμελημένα στη σύνταξή τους κείμενα)⁸⁸ και η Μαριάνθη Αγγελάτου (στο κατάστημα του Ιγγλέση)⁸⁹.

Εξάλλου κατασκευάζουν και εμπορεύονται εισαγόμενα καπέλα ορισμένα καταστήματα που προαναφέρθηκαν ως εμπορικά υφασμάτων και

πέλα της εποχής.

Μοδέλα ενφωπαϊκά έκτακτα και πλοιοπίαν σιλλογήν από γαρνιτούρες».

[Ζιζάνιον, φ. 690, 31.3.1912]

88. «ΕΝΑΙΑΦΕΡΟΥΣΑ ΕΙΔΟΗΟΙΗΣΙΣ

Το γνωστόν κατάστημα γυναικείων πίλων Ανδριανής Θ. Μιχαλίτη ειδοποιεί τας αξιωτίμας κινήσεις και λεοποιηδάς ότι παρελήφθη ολόκληρη εξ Ευρώπης αναμενομένη σιλλογή δύλων των ειδών της χειμερινής εποχής καθώς και έτοιμα Ηαριστάνικα καπέλλα. Εκανονισθησαν δε αιτηματικά των ειδών με την τρέχουσαν τιμήν των χρυσού.

Εξαιρετικώς λοιπόν εφέτος τα έτοιμα καπέλλα με ιλικά πρότης τάξεως και με εργασίαν γούστου και καλαισθησίαν απαραμίλλου (sic). θα στοιχίζουν το ήματι της αξίας των άλλων καταστημάτων. Προς βεβαίωσην αρκεί μία και μόνη Επίσκεψης».

[Ζιζάνιον, φ. 554, 7.11.1909]

Επίσης:

«ΕΡΓΟΣΤΑΣΙΟΝ ΓΥΝΑΙΚΕΙΩΝ ΗΛΩΝ

ΑΝΑΡΙΑΝΗΣ ΜΙΧΑΛΗΤΣΗ

ΑΡΓΟΣΤΟΛΙΟΝ

Φέρω εις γνώσιν της αξιωτίμου πελατείας μου ότι κατόπιν του εις Αθήνας Ταξειδίου μου επλούτισα το κατάστημά μου κομίσασα τα τελειώτερα, ωραιότερα και του τελευταίου συμφοινί είδη προς κατασκευήν γυναικείων πίλων της χειμερινής περιόδου ήτοι

Καπέλα γυναικεία έτοιμα, τελευταία μοντέλα με απαράμιλλον γούστο. Καστόρια, Γρανιτούρες, Βέλλα, Ταινίας, Κρεπόν διά κτενισμές του συμφοινί. Γάζες, Βελούδα χρωματιστά, Πτερόν κ.τ.λ.

Απαντα τελευταίουν συμφοινί και εις τιμάς εκτός σιναγωνισμού.

Ούτω καταρτίσασα το εργοστάσιό μου, έχω την πεποίθησιν ότι θα δυνηθεί να ανταποκριθώ εις τας απαιτήσεις των αξιωτίμων πελάτιδών μου τας οποίας παρακαλώ να με τιμήσωσι διά μιας των επισκέψεως.

Μεθ' υπολήψεως

Ανδριανή Μιχαλήτση».

[Ζιζάνιον, φ. 597, 23.10.1910].

89. Ζιζάνιον, φ. 868, 25.4.1915.

εμποροδραφεία (π.χ. του Μαρκέτου και του Αβλιχάκη, που μάλιστα με ανακοινώσεις του, το 1908, κατ' επανάληψη ζητούσε «εργάτιδες διά το τμήμα των γυναικείων πύλων»⁹⁰ και «εργάτιες διά το πιλοποιείον με ικανοποιητικόν ημερομίσθιον»⁹¹), καθώς και τα καταστήματα με ψηλικά, όπως του Γεράσιμου Αρσένη Τσιρόλια που διαφημίζεται ως «*Μέγα Κατάστημα Ψηλικών και Ειδών Πολυτελείας*»⁹².

Άλλα «καταστήματα ψηλικών» είναι τα καταστήματα του Διονύση Βανδώρου⁹³, του Π. Στεφανάτου⁹⁴ και του Χαραλάμπους Αρσένη⁹⁵.

90. Ζιζάνιον, φ. 313, 3.1.1908.

91. Ζιζάνιον, φ. 326, 2.3.1908.

92. Ζιζάνιον, φ. 57, 17.6.1895.

Επίσης βλ. Ζιζάνιον, φ. 73, 27.9.1897, όπου:

«ΦΑΝΕΛΕΣ και εσώβρακα ολομάλλινα και εκτάκτου ποιότητος», αλλά και «Κάδωνας ηλεκτρικούς διά τα δωμάτιά σας με πολύ ολίγα χρήματα. Λάμπες νεωτάτου συστήματος. Νιτεράδες, πεύκια, και χίλια άλλα είδη πολυτελείας, έλαβεν εξ Ευρώπης ο φιλόκαλλος έμπορος Τσιρόλιας.

Μια απλή επίσκεψης εις το πλουσιώτατον κατάστημά του, θα σας εκπλήξῃ!».

Βλ. ακόμη Ζιζάνιον, φ. 118, 4.12.1899 και φ. 124, 22.1.1900.

93. «Το κατάστημα το νέον του Βανδώρου του Διονύσι,

έχει κάμει τ' Αργοστόλι να νομίζεται Παρίσι.

Τι περίφημα καπέλα! τι λαμπρά μυρωδικά!

Τι νεώτατες γραβάτες τι άλλα χίλια ψηλικά.

Μόνον, μόνον εκεί, μέσα ήδη δίδετ' εινκαυρία
για ν' αρέσκεται κ' η μάλλον ιδιότροπος κυρία.

Το κατάστημα θα βρήτε σ' του Αιθόστρωτου τη μέση
δηλαδή σ' το νέο σπήτι του Κωστή του Μηλιαρέση».

[Ζιζάνιον, φ. 38, 19.6.1894, και το ίδιο στο φ. 39, 26.6.1894]

94. «Έκτακτος Εινκαυρία

Εις το κατάστημα ψηλικών Π. Στεφανάτου ευρίσκετε έκτακτον συλλογήν λαιμοδετών από μία μέχρι πέντε δραχμών. Τρέξατε διότι εξηντλήθησαν όλοι».

[Ζιζάνιον, φ. 33, 19.4.1894]

95. «Λαιμοδέτες χιλίων ειδών, καπέλα Αγγλικά, φωκόλ, μετάξια όλων των χρωμάτων πρώτης ποιότητος θα εύρητε εις το κατάστημα του Χαραλάμπους Αρσένη».

[Ζιζάνιον, φ. 71, 13.9.1897]

Τα είδη των «ψιλικών» που αποθησαυρίζονται στις διαφημιστικές αγγελίες είναι: «άνθη» (τεχνητά), «βέλα», «βουσφτσάκια ποδογύρων», «γάζες», «γαρνιτούρες φορεμάτων πολυτελείας», «γνέματα μαύρα», «γάντια» (και «χειρόκτια») «όλων των χρωμάτων», «γραβάτες» (και «λαμποδέτες»), «δαντέλαι», «επιστήθια», «κλωστές διά ράψιμον», «κομβία δι' υποκάμισα», «κορδέλαι», «κορσέδες», «κοινθαρίστρες», «κρεπόν διά κτενισιές του συρμού», «μανικέτια», «μπαστούνια», «νήματα διά κάλτσες», «ομβρέλες ανδρικές και γυναικείες», «πλισέδες μεταξωτοί διά γαρνιτούρες», «πορτ μονέ», «πτερά», «στέφανα γάμων», «ταινίες», «τσάντες», «τούλια», «φιλέ διά τα μαλλιά των κυριών», «φωκόλ λινά τελευταίων σχημάτων».

Όσον αφορά την υπόδηση, πληροφορούμαστε για το «Υποδηματοποιίον» του Φ. Αννινού⁹⁶, των αδελφών Βερονίκη (κατά την αγγελία τους «η κομψοτέρα και στερεωτέρα εργασία» αλλά με την αξιοπρόσεκτη επισήμανση προς τους πελάτες «μη γελαστήτε πως ευγάζονται φθηνά, ως εις το άλλο φύλλο εγράψαμεν, διότι ακριβώς το εναντίον συμβαίνει»)⁹⁷, ακόμη για το «Καλαποδοποιείον» του Παναγή Κολοκοτσά, του οποίου η διαφήμιση απευθύνεται αποκλειστικά στους υποδηματοποιούς, στους οποίους γνωστοποιεί τις τιμές των καλαποδιών κατά μέγεθος αναλυτικά⁹⁸.

«ΣΤΕΦΑΝΑ και παρθενικά δια γάμους. Μεγάλην συλλογὴν λαμποδετῶν. Μετάξια και μαλλιά του κεντήματος όλων των χρωμάτων και εκλεκτῆς ποιότητος. Ψιλικά διάφορα, εινθήνα και νεώτατα, θα είνορητε εις το κατάστημα Χαραλ. Αρσένη».

[Ζιζάνιον, φ. 73, 27.9.1897]

96. «ΥΠΟΔΗΜΑΤΟΠΟΙΕΙΟΝ Φ. ANNINOY

Απολιθείς εκ των τάξεων του στρατού ειδοποιώ την πολυτληθή πελατείαν μου ότι επαναλαμβάνω τας εργασίας μου από σήμερον εγγυώμενος διά την στερεότητα και τελείαν εφαρμογήν με τας ωρισμένας τιμάς.

Μεθ' υπολήψεως

Φ. Αννινος».

[Ζιζάνιον, φ. 748, 24.8.1913]

97. Ζιζάνιον, φ. 336, 4.12.1904.

98. «ΑΠΑΡΑΙΤΗΤΟΝ ΝΑ ΤΟ ΞΕΡΕΤΕ!

Κίριοι υποδηματοποιοί

Ηροιμηθείς υλικά πρότης τάξεως υποβίβασα τας τιμάς των καλαποδιών ως εξής:

Αριθμός 22 έως 27 το ξενήγος Δραχμαί 1,50

..... 28 έως 33 2,00

Οι αγγελίες δίνουν πληροφορίες και για **χρυσοχοεία⁹⁹**, όπως το «χρυσεμπορείον και πεφημισμένον ωφολογοποιείον» του Δ. Κατραβά¹⁰⁰, του Αριστού Φωκά¹⁰¹, του Κωνσταντίνου Τζαβλιά (άνοιξε το κατάστημά του το 1903)¹⁰², όπου κατασκευάζονταν «με μεγάλην τέχνην και κομψότητα όλα τα

..... 34 έως 40	2,50
..... 44 έως 46	2,80
Σκάτες	2,00
Γαμπόλια	8,00
Βίδες, εκάστη	2,00
ΕΙΛΙΚΟΝ ΚΑΛΑΙΟΛΟΗΙΟΙΕΙΟΝ, ΗΑΝΑΓΗ ΚΟΛΟΚΟΤΣΑ,	
ΙΛΑΤΕΙΑ ΑΓΙΟΥ ΣΠΥΡΙΔΩΝΟΣ».	

[Ζιζάνιον, φ. 554, 7.11.1909, σ. 4]

99. Στα Επτάνησα έχουμε κοσμήματα κατεξοχήν από χρυσό, που μαρτυρούν δυτικές «ιταλικές» επιρροές, ενώ «οι Έλληνες χριστικοί δοιύλεναν κυρίως το ασήμι, είτε καθαρό είτε νοθευμένο με χαλκό ή ορείχαλκο σε φθηνότερο κράμα, και για να λάμπει το λείκαναν με αρσενικό». Βλ. Άγγελος Δεληθιόρριας, Έλληνικά παραδοσιακά κοσμήματα. Εκδ. Μουσείου Μπενάκη και Μέλισσα, Αθήνα 1979, σ. 7. Βλ. και Ιστορική και Εθνολογική Εταιρεία της Ελλάδος, Κοσμήματα της ελληνικής παραδοσιακής φορούσας (18ος-19ος αι.). Συλλογή Εθνικού Ιστορικού Μουσείου. Αθήνα 1999, όπου εκτενής Εισαγωγή από τη Μαρία Λαδά-Μινώτου (σ. 9-21) και πλούσια βιβλιογραφία.

100. «Το υπό την οικίαν Μηλιαρέση και παρά τη Λιθοστρώτω οδώ γνωστόν χρυσεμπορείον και πεφημισμένον ωφολογοποιείον του κ. Δ. Κατραβά, μετεφέρθη παραπλεύρως τουν ζαχαροπλαστείου Επαμ.Πανά επί της αντής οδού, πλουτισθέν διά νέων κοσμημάτων και άλλων ειρωπαϊκών τιμαλφών ειδών και ωφολογίων εκ των τελειότερων, πωλούμενα άπαντα τα ανωτέρω είδον εις τιμάς λίαν συγκαταβατικάς. Αι δε επισκεναί των ωφολογίων γείνονται ως πάντοτε μεθ' ολης της εισινειδησίας».

[Ζιζάνιον, φ. 114, 6.11.1899 και φ. 115, 13.11.1899]

101. «Είς το χρυσοχοείον του κ. Αρίστου Ν. Φωκά, θα είνετε πλουσίαν συλλογήν διαφόρων κοσμημάτων χρισών και αργυρών με αδάμαντας, καταλλήλων ως δώρων της Πρωτοχρονιάς ως επίσης και ωφολόγια χρισά, νικέλινα και οξιδωμένα ανδρικά και γυναικεία, άπαντα τελειτάσιν συρμούν και εις τιμάς ανεπιδέκτους συναγωνισμοίν».

[Ζιζάνιον, φ. 118, 4.12.1899]

102. «Νέον χρυσοχοείον ήνοιξε εις το Λιθόστρωτον και παραπλεύρως του παντοπωλείου αδελφών Χριστοδούλατον ο άριστος τεχνίτης Κωνσταντίνος Τζαβλιάς, αναλαμβάνων πάσαν εργασίαν του είδους του με εγγυημένην επιτυχίαν».

[Ζιζάνιον, φ. 278, 23.8.1903]

είδη των χρυσών κοσμημάτων ήτοι βραχιόλια, σπίλες, δακτυλίδια κ.τ.λ.»¹⁰³, και το χρυσοχοείον του Η. Μενάγια, ο οποίος, το 1908, διαφημίζει τη συλλογή του από κοσμήματα «εκ καθαρού χρυσού με αδάμαντας», ενώ τρία χρόνια μετά, με περισσότερη αυτοπεποίθηση, ανακοινώνει την πρόσληψη στο κατάστημά του ιταλών τεχνιτών «δεδοκιμασμένης ικανότητος»¹⁰⁴.

Οι **κουρείς**, που επιμελούνταν τον ευπρεπισμό των ανδρών, διέθεταν ακόμη προς πώληση αρώματα, κολόνιες, αρωματικούς σάπωνες, και μάλιστα «τον περίφημον αγγλικόν σάπωνα της υγείας» (μολονότι ήδη από το 1893 λειτουργούσε στο Αργοστόλι το «Εργοστάσιο Σαπωνοποιίας» των Παύλου και Ιωάννου Ζαπάντη, όπως μας πληροφορεί διαφημιστικό τους κείμενο στην επίσης κεφαλονίτικη βραχύβια εφημερίδα «Έγερσις»)¹⁰⁵, οδο-

103. «Εἰς το χρυσοχοείον κ. Τζαβλιά παρά το παντοπωλείον αδελφών Χρυσοδοντάτων εις την λιθότρωτον, κατασκευάζονται με μεγάλην τέχνην και κομψότητα όλα τα είδη των χρυσών κοσμημάτων ήτοι βραχιόλια, σπίλες, δακτυλίδια κ.τ.λ. Επίσης αργινά κοσμήματα, πάντα τα επιτραπέζια και τερά σκείνη. Λένονται τιμιάλφεις λίθοι στερεωτάτα.

Επιδιορθούνται, καθαρίζονται και καθιστώνται καινουργή πάντα τα άνω είδη σιντομώτατα και με ολίγα χρήματα».

[Ζιζάνιον, φ. 289, 8.11.1903]

104. «Ἐκ καθαρού χρυσού κοσμήματα με αδάμαντας και μη εύρητε εις πλοιούσιαν σινλλογήν και με πάσιν εγγύησιν εις το χρυσοχοείον Η. ΜΕΝΑΓΙΑ».

[Ζιζάνιο, φ. 319, 31.1.1908]

Και:

«ΧΡΥΣΟΧΟΕΙΟΝ ΗΛΙΑ ΜΕΝΑΓΙΑ

Λαμβάνω την τιμήν να καταστήσω γνωστόν ότι προσλαβών εις το κατάστημα και δύο τεχνίτας ιταλούς δεδοκιμασμένης ικανότητος, κατήρτισα τέλειον εργοστάσιον δυνάμενος να έχω εις πλοιούσιαν σινλλογήν παντός είδους κοσμήματα, χρυσά και αργινά, ως επίσης όλα τα είδη διά προίκες και δώρα.

Ηλούτισας δε το κατάστημά μου με μεγάλην σινλλογήν πολυτίμων λίθων θα παραχωρώ αυτοῖς εις τοὺς παραγγέλνοντας κοσμήματα της ιδιαιτέρας των αρεσκείας, εις την πραγματικήν των αξίαν.

Αι παραγγελίαι θα εκτελούνται ταχύτατα».

[Ζιζάνιον, φ. 625, 30.4.1911, σ. 4]

105. «ΕΡΓΟΣΤΑΣΙΟΝ ΣΑΠΩΝΟΠΟΙΙΑΣ ΕΝ ΑΡΓΟΣΤΟΛΙΩ

Ηαϊλού και Ιωάννου Ζαπάντη

Φέρομεν εις γνώσιν των εν τῷ εσωτερικῷ και εξωτερικῷ καταναλωτών σάπωνος ότι το πρό δύο μηνών ενταίθα ιδρυθέν σαπωνοποιείο μας παρά την συνοικίαν

ντόπιαστες, και «βαρφάς τριχών νεωτάτων σκενασιών, τελείου συστήματος χωρίς βλάβην του δέρματος», ορισμένες φορές και είδη νεωτερισμών, όπως υποκάμισα, λαιμοδέτες, επιστήθια, μανικέτια, κονυμπιά.

Διαφημίζονται το «Κουρείον Σ. Καλαύρια»¹⁰⁶, το κουρείον του Γεράσιμου Θιακού¹⁰⁷, του Π. Παγούλατου¹⁰⁸, το «Κουρείον Φωτινάκη»¹⁰⁹, το

Αγ. Νικολάου και Σισιωτίσσης επί της πλατείας οδού της αγούσης προς την γέφυραν, ήδη από προ τινων ημερών λειτουργούν.

Εν αυτώ ενημίσκονται σάπωνες διαφόρων ποιοτήτων καλλίστης κατασκευής και ιδίως οι κοινής χρήσεως, τους οποίους υποσχόμεθα πάντας ποιότητος **αρίστης**. Οι αγορασταί σάπωνος δύνανται να κάμισοι δοκιμήν και είμεθα πεπεισμένοι ότι θα εύρουσι τον σάπωνα του εργοστασίου μας προτιμότερον παντός άλλου.

Παύλος και Ιωάννης Ζαπάντης.

[Έγερσις, Έτος Α΄, φ. 34, 15.1.1894, και επίσης φ. 35, 22.1.1894]

106. «ΜΥΡΩΔΙΚΑ. Νεώτατα και πρωτίστης ποιότητος εκομίσθησαν εσχάτως εις το Κουρείον Σ. Καλαύρια εις το Λιθόστρωτον.

Μόνον εκεί θα μένονταν ενχαριστημέναι αι κυρίαι μας».

[Ζιζάνιον, φ. 44, 16.10.1894]

107. «Εις το Κουρείον Γ. Θιακού (υπό την οικίαν Χάλδα) αφίχθησαν τα περιμενόμενα μιαφοδικά εκ των καλλιτέχων Παρισινών καταστημάτων.

Κοσμετικ εξαίσια.

[Ζιζάνιον, φ. 117, 27.11.1899]

«ΜΥΡΩΔΙΚΑ νεώτατα, ωραιώτατα εκ των διασημοτέρων ευρωπαϊκών καταστημάτων, ως επίσης και φιλέ διά τα μαλιά των κυριών, ενημίσκονται εις το έναντι του αγίου Σπυρίδωνος παρά το λιθόστρωτον κομψότατον κουρείον του κ. Γερ. Θιακού.

Εκτός τούτων και λαιμοδέται διαφόρων σχημάτων και ποιοτήτων, φοκόλ, επιστήθια, μανικέτια, καλοκαιρινά υποκάμισα και πλείστα άλλα ανδρικά είδη, πωλούμενα εις τιμάς λίαν συγκαταβατικάς.

Παρακαλούνται αι κυρίαι και οι κύριοι να το επισκεφθώσιν εφ' άπαξ και θα πεισθάσιν».

[Ζιζάνιον, φ. 55, 20.5.1895 και το ίδιο στο φ. 56, 10.6.1895]

108. «Το κουρείον Π. Παγούλατου παρά το πρακτορείον των εφημερίδων επλοιπόσθη εσχάτως διά μεγάλης συλλογής καλλιωπιστικών ειδών και αρωμάτων Ευρωπής, μιας δραχμής και άνω. Κολώνια ευρωπαϊκή ΚΟΛΑΡ προς 2,40 η πήντα. Σάπωνες κόνεις και πάστες δι' οδόντας, κοσμετικ εκλεκτά, λαιμοδέται μεταξωτοί μιας δραχμής και άνω ως και κομβία νοιφθότε δι' υποκάμισα».

[Ζιζάνιον, φ. 316, 15.5.1904]

109. «Κολώνια Αθηναϊκή πρώτης ποιότητος, πωλείται εις φιάλας και εις χίμα με πολύ ολίγα λεπτά, εις το κουρείον Γεωργίου Λάσκαρη Φωτινάκη».

[Ζιζάνιον, 23.8.1903]

«Κουρείον και μυροπολείον Κ. Βαλδεσέρα»¹¹⁰. Αρώματα και μυρωδικά διέθετε και ο «Αβλιχάκης», στον οποίο επίσης επωλείτο η πούδρα «του πεφημισμένου εργοστασίου Βισβάρδης» της γειτονικής Ζακύνθου¹¹¹.

Επίσης, το Βαλλιάνειον Χημείον του Αργοστολίου διαφημίζει, το 1912, την κολόνια που παρήγε με ντόπια αρωματικά φυτά¹¹².

Το 1904, εξάλλου, ο Δ. Κακλαμάνης διαφημίζει «το παγκοσμίου φήμης αποτελεσματικόν φάρμακον 'Η ΠΙΠΙΝΑ', το οποίον εξαφανίζει ταχέως την πιτυρίασιν, εμποδίζει την πτώσιν των τριχών, αυξάνει πλουσίως την κόμην της κεφαλής, καθιστόν (sic) αυτήν στίλβουσαν και μαλακήν ως μέταξαν»¹¹³.

110. Ενδεικτικά:

«Εις το κουρείον Βαλδεσέρα πωλείται βαφή τριχών του Αγγ. Ν. Ραζή μη χρωματίζουνα το δέρμα».

[Ζιζάνιον, φ. 143, 3.6.1900]

Επίσης:

«ΜΥΡΩΔΙΚΑ εκ των καλλιτέρων καταστημάτων της Ευρώπης, ευρίσκονται εις το παρά το θέατρον Κουρείον του κ. Κ. Βαλδεσέρα».

[Ζιζάνιον, φ. 42, 18.9.1894], και πολύ αργότερα:

«ΕΙΣ ΤΟ ΜΥΡΟΗΩΛΕΙΟΝ Κ. ΒΑΛΛΕΣΕΡΑ

Ηαρελήφθη εξ Ευρώπης, ίδιωρ καταστρέφον τας εν τω προσώπῳ των κυριών αναφυμένας τρίχας, ἀνενι βλάψης.

Επίσης το αγγλικόν ίδιωρ Άλλενς, το οποίον επαναφέρει το χρώμα των τριχών και καταστρέφει την πιτυρίασιν.

Λιάργορα ευφωπαίκαι βαφαί μαϊραί και κασταναί, εγγυημέναι».

[Ζιζάνιον, φ. 691, 21.4.1912]

111. «...Μεγάλη συλλογή από μυρωδικά σαπούνια εις πολλάς και διαφόρους ποιότητας, αρώματα διαφόρων ειδών, πούδρα ευφωπαίκη και του πεφημισμένου εργοστασίου Βισβάρδης, κολόνια Σοράκου κλ. κλ...».

[Ζιζάνιον, αρ. 306. 6.3.1904]

Για τη ζακυνθινή πούδρα βλ. Βρέλλη-Ζάχου, *Η ενδυμασία στη Ζάκυνθο*, δ.π., σ. 110,118, 133-134.

112. «ΒΑΛΛΙΑΝΕΙΟΝ ΧΗΜΕΙΟΝ

Κολόνια εκ των αρωματικών φυτών της Κεφαλληνίας κατασκευή του χημείου μας, πωλείται εν αυτώ, η πρώτη ποιότης. Λραχ. 5.50 το χιλιόγραμμιον, η δε Δευτέρα 4,50».

[Ζιζάνιον, φ. 717, 22.12.1912]

113. Ζιζάνιον, φ. 303, 14.2.1904.

Αναφέρω ακόμη τις διαφημίσεις του «**Χειροκτιοποιείου**» του Νικολάου Γ. Χωραφά¹¹⁴, του «**Καπνοπωλείου**» του Σπύρου Μαράτου, που διαφήμιζε τα οπτικά είδη του¹¹⁵, καθώς και του «**Ομβρελοποιείου**» του Μ. Δρακονταειδή¹¹⁶.

Όσον αφορά την **περιποίηση των ενδυμάτων** και τη **συντήρησή** τους, φαίνεται ότι η δεκαετία 1900-1910 ήταν η δεκαετία της «βιωμηχανοποιημένης» αλισίβας, η οποία αντικατέστησε παλαιότερους τρόπους καθαρισμού (το σαπούνι και τη στάχτη). Η μάρκα «Φοίνιξ», «διά το πλύσιμον των βαμβακερών, μαλίνων και μεταξωτών ασπρορούχων, λευκών και χρωματιστών», καθώς και «διά το ξελέκιασμα των εξωτερικών ενδυμάτων», κατάλληλη ακόμη και για «όλα τα ασημικά, πιατικά, γυαλικά, μάρμαρα, νεροχύταις, πατάματα ευκαλότατα και χωρίς κώπον», επωλείτο με χονδρική πώληση από το Σταύρο Δαυή¹¹⁷, ο οποίος στα διαφημιστικά κείμενα αναφέρει τα παντοπωλεία των Μήλα-Τριφιάννου, Γεωργίου Δαυή, Πανά, και Χριστοδούλατου, στα οποία επωλείτο με λιανική πώληση¹¹⁸.

114. «Προ πολλού ήρξατο των εργασιών του το παρά το λιθόστρωτον και απέναντι του αστινομικού σταθμού χειροκτιοποιείον του κ. Νικολάου Γ. Χωραφά. Ο κ. Χωραφάς επ' αρκετόν μαθητεύσας εις τα πρώτα εν Αθήναις καταστήματα χειροκτιοποίας και τελειοποιηθείς εις Γαλλικόν και Γερμανικόν κατάστημα εργάζεται δι' όλως νέας μεθόδου προμηθευθείς εξ Ευρωπής πλοιοσίαν συλλογήν δερμάτων αρίστης ποιότητος εκ των συνηθείσσομενων χωμάτων.

Με τιμάς ανεπιδέκτους σιναγωνισμού γίνεται καθ' εκάστην λιανική και χονδρική πώλησης».

[Ζιζάνιον, φ. 137, 22.4.1900]

115. Ζιζάνιον, φ. 742, 20.7.1913.

116. «ΓΝΩΣΤΟΙΟΙΗΣΙΣ.

Το ομβρελοποιείον Μ. Δρακονταειδή (σινοικία Αγ. Τριάδος οδός Φράτη) δέχεται παραγγελίας δι' ομβρέλας και νοιργείς, επισκενάζει δε τελείως τας εξ οιασθήποτε βλάβης τουαίτας. Η εργασία γίνεται ειλικρινής, στερεά και άνευ αργοτορφίας».

[Ζιζάνιον, φ. 677, 14.1.1912]

117. Για πρώτη φορά η «Αλεσίβα Φοίνιξ» διαφημίζεται «παρά τω Σταύρῳ Δαυή», στο Ζιζάνιον, φ. 269, 17.5.1903. Βλ. ακόμη φ. 273, 14.6.1903.

118. «Η ΑΛΕΣΙΒΑ ΦΟΙΝΙΞ

Εισήχθη πλέον εις όλα τα σπίτια. Καθαρίζει τα ρούχα λαμπρά χωρίς πολλά εξόδα και κόπους. Όσοι δεν την μεταχειρίζονται κάνεται άσχημα. Λογιάσετε μια φορά και βλέπετε.

Το κατάστημα του Ανδρέου Κουτρουβέλη διέθετε «ναφθαλίνη διά το σκόρο»¹¹⁹, στο «ΒΑΦΕΙΟΝ ΛΙΒΙΕΡΑΤΟΥ», «παραπλεύρως του Αγίου Σπυρίδωνος», εκτός από αλλαγές στους χρωματισμούς των ρουχών «με όλους τους νέους χρωματισμούς εξ Ευρώπης», καθαρίζονταν «φορέματα ανδρικά και γυναικεία» και παραδίδονταν «καινουργή» (τουλάχιστον από το 1897, οπότε καταγράφεται και η πρώτη τους διαφήμιση)¹²⁰, και στο «Φαρμακείον» του Αλεξίου Ν. Λιθέρδου διετίθεντο προς ενοικίαση «κλίβανοι» για

*Πωλείται εις τα παντοπωλεία Μήλα-Τρωιάννου, Γεωργ. Λανή και Ηανά.
Χονδρική πώλησης παρά το Σταύρω Λανή.*

[Ζιζάνιον, φ. 287, 18.10.1903]

«ΑΛΙΣΣΙΒΑ ΦΟΙΝΙΞ.

Οικονομική, σύντομος, αβλαφής.

Λιά το πλίσμιον των βαμβακερών, μαλίνων και μεταξωτών ασπροφούχων, λευκών και χρωματιστών.

Λιά το ξελέκιασμα των εξωτερικών ενδυμάτων.

Χωρίς σαπούνι ή στάκτην.

Χωρίς βούρτσισμα ή σηριόζισμα.

Καθαρίζει προς τούτοις όλα τα ασημικά, πιατικά, γηναλικά, μάρμαρα, νεροχύταις, πατόματα ενκωλότατα και χωρίς κόπον.

Πωλείται εις τα παντοπωλεία Χριστοδούλατου, Ηανά, Τρωιάννου-Μήλα κ.λπ. ἐνθα δίδονται και έντιπτα οδηγία χρήσεως».

[Ζιζάνιον, φ. 306, 6.3.1904]

119. «ΕΙΛΟΗΟΙΗΣΙΣ

Μία και μόνη Επίσκεψις εις το παρά την οδόν Ανδρέου Μεταξά κατάστημα του Ανδρέου Κουτρουβέλη έναντι Παναγή Κόκαλη αρκεί.

Εκεί θα είνετε βερνίκια εκλεκτά προς 25 λεπτά το φιαλίδιον εξαιρετικής ποιότητος, επίσης ναφθαλίνη διά το σκόρο προς 70 λεπτά την λίτρα. Λέχεται δε και αγοράζει φιάλας κενάς προς 5 λεπτά εκάστην».

[Ζιζάνιον, φ. 542, 23.7.1909]

120. «Ο περίφημος βαφείς Β. Αιβιεράτος εργαζόμενος εν Βόλω δι' απικονιήτων μηχανήματος, απεράσιστος να εργάζεται εδώ, και ελπίζομεν ότι θα υποστηριχθῇ παρ' όλων διότι είναι ἀξιος της φήμης του».

[Ζιζάνιον, φ. 69, 5.7.1897]

Επίσης:

«Ο περίφημος βαφείς Αιβιεράτος εργάζεται προσωρινώς υπό την οικίαν Αννίνου (οδός Θεάτρου) έως ού τακτοποιήσῃ καταλληλότερον εργοστάσιον. Αναλαμβάνει την βαφήν μαλλίνων και μεταξίνων υφασμάτων με εγγίνησιν εντελεστάτης επιτυχίας».

[Ζιζάνιον, φ. 70, 12.7.1897]

την απολύμανση «δωματίων, επίπλων και όλων των φορεμάτων και σκευών», συνιστώμενοι «ως άριστον μέσον, προς αποφυγήν πολλών μνασματικών (sic) ασθενειών»¹²¹.

* * *

Τα διαφημιστικά κείμενα, κάποιες φορές —όχι πάντοτε, αφού πρόκειται για μια κοινότητα όπου σχεδόν όλοι γνωρίζονται μεταξύ τους—, ορίζουν την **οδό** ή τη **συνοικία**, όπου βρίσκεται ο χώρος άσκησης του επαγγέλματος. Κέντρο της εμπορικής κίνησης αποτελεί το «Λιθόστρωτο» (ή η «Λιθόστρωτος» ή η «οδός Λιθοστρώτου»). Αναφέρονται ακόμη η Προκυμαία, η Πλατεία Δικαστηρίων, η Πλατεία Ελευθερίας, η Πλατεία Κώδωνος, η συνοικία του Αγίου Σπυρίδωνος, η οδός Ανδρέου Μεταξά, η οδός Θεάτρου, η οδός Φράτη (στη συνοικία της Αγ. Τριάδος), και η συνοικία Υπαπαντής.

Οταν πρόκειται για ένα νέο κατάστημα, για να γίνει σαφέστερος ο προσδιορισμός της θέσης του, επισημαίνεται η γειτνίασή του με άλλους γνωστούς ήδη επαγγελματίες αλλά και επώνυμους συμπολίτες, δηλώνοντας κατ' αυτό τον τρόπο έμμεσα την επαγγελματική και κοινωνική καταξίωσή τους. Π.χ. «παρά το παντοπωλείον αδελφών Χριστοδούλατων», «παρά το πρακτορείον των εφημερίδων», «στον Σταθάκη κοντά το φαρμακείο», «λιθόστρωτον, αντικρύ καφενείου Μιτάκη», «σ' του Λιθόστρωτου τη μέση, δηλαδή σ' το νέο σπήτι του Κωστή του Μηλιαρέση», «υπό την οικίαν κ. Παναγή Κοσμετάτου», «έναντι Παναγή Κοκόλη», «υπό την οικίαν Αννίνου», «υπό την οικίαν Φραγκίνη», «υπό την οικίαν Χοϊδά», και ακόμη, βέβαια, η γειτνίαση με δημόσια κτήρια, ναούς κ.λπ.: «στο Λιθόστρωτον κοντά στο Δημαρχείον», «παρά το λιθόστρωτον έναντι αγίου Σπυρίδωνος», «εις

121. «ΓΝΩΣΤΟΠΟΙΗΣΙΣ

Εις το παρά την πλατείαν Κώδωνος **φαρμακείον** του Αλεξίου Ν. Λοβέρδου έφθασαν τελειοτάτου σιστήματος κλίβανοι προς απολύμανσιν δωματίων, επίπλων και όλων των φορεμάτων και σκευών. Οι κλίβανοι ούτοι ενοικιάζονται. Αναλόγως δε του μεγέθους του απολυμανθησαμένου δωματίουν και της ποσότητος των αποσκευών κανονίζεται το πληρωμησόμενον ενοίκιον.

Συνιστώμενοι ως άριστον μέσον, προς αποφυγήν πολλών μνασματικών (sic) ασθενειών, την διά των ανωτέρω κλιβάνων απολύμανσιν».

[Ζιζάνιον, φ. 313, 24. 4.1904]

την Λέσχην απέναντι Λατινικής Εκκλησίας», «παρά το λιθόστρωτον και απέναντι του αστυνομικού σταθμού», «παρά το θέατρον» κ.ά.

Ακόμη σε περίπτωση μετακόμισης, για λόγους π.χ. ανακαίνισης —ή άλλους—, οι επαγγελματίες θεωρούν και πάλι σκόπιμο να ενημερώσουν μέσω της εφημερίδας τους πελάτες τους και έμμεσα πάλι να διαφημιστούν. Ενδεικτικό παράδειγμα αποτελούν οι μετακομίσεις τού καταστήματος τού Γεράσιμου Αρσένη, οι οποίες γνωστοποιούνται με κεφαλαία γράμματα:

«ΤΟ ΜΕΓΑ ΚΑΤΑΣΤΗΜΑ
ΨΙΛΙΚΩΝ ΚΑΙ ΕΙΛΩΝ ΠΟΛΥΤΕΛΕΙΑΣ
ΓΕΡΑΣΙΜΟΥ ΑΡΣΕΝΗ ΤΣΙΡΟΛΙΑ
ΜΕΤΕΦΕΡΘΗ ΕΙΣ ΤΟ ΗΡΩΗΝ ΥΠΟΛΗΜΑΤΟΠΟΙΟΙΕΙΟΝ
ΦΩΣΚΑΡΙΝΗ ΠΑΡΑ ΤΟΝ ΑΣΤΥΝΟΜΙΚΟΝ ΣΤΑΘΜΟ»¹²²,

και λίγα χρόνια μετά:

«ΜΕΤΑΦΕΡΕΤΑΙ
ΥΠΟ ΤΗΝ ΜΕΓΑΛΗΝ ΟΙΚΙΑΝ
ΜΗΛΙΑΡΕΣΗ
ΤΟ ΜΕΓΑ ΚΑΤΑΣΤΗΜΑ
Γ. ΑΡΣΕΝΗ ΤΣΙΡΟΛΙΑ»¹²³.

Οι δημοσιεύσεις των αγγελιών κατά κανόνα πυκνώνουν, σε ετήσια βάση, από το Σεπτέμβριο¹²⁴ και εξής ώς τα Χριστούγεννα και την Πρωτοχρο-

122. Ζιζάνιον, φ. 57, 17.6.1895.

123. Ζιζάνιον, φ. 138, 29.4.1900.

Βλ. επίσης τη γνωστοποίηση της λειτουργίας του νέου καταστήματος Αβλιχάκη:

«Ήνοιξε από χθες τας πύλας του το νέον εμπορικόν κατάστημα ΑΒΛΙΧΑΚΗ, μεγαλοπρεπέστατον εις το είδος του και πρωτοφανές διά την πόλιν μας. Λεν αμφιβάλλομεν, ότι ως επελειπούμη θα έχῃ πάντοτε την υποστήριξιν του ωραίου φύλου!».

[Ζιζάνιον, φ. 367, 3.11.1905]

124. «ΛΙΑ ΤΟΝ ΧΕΙΜΩΝΑ

ΕΙΣ ΤΟΥ ΜΑΤΑΡΑΓΚΑ

Νέος χειμών, νέαι φροντίδες, διά το ένδυμα. Άλλ'όταν υπάρχη εμποροφραφείον ΜΑΤΑΡΑΓΚΑ ουδεμία φροντίς εκ μέρους των ενδιομένων. Την φροντίδα έχει το εμποροφραφείον τοίτο, το οποίον και εφέτος έκαψε τας με γαλειτέρας και ωραιοτέρας προμηθείας χειμερινών υφασμάτων Αγγλικών και Γαλλικών εκ των νεωτάτων. Ιερί κοπτικής και εφαρμογής, περιττός πας λόγος. Αρχεί μόνον η διεύθυνσις.

ΕΜΠΟΡΟΡΡΑΦΕΙΟΝ ΜΑΤΑΡΑΓΚΑ».

[Ζιζάνιον, φ. 325, 18.9.1904]

νιά, και κατόπιν πάλι από το Μάρτιο/Απρίλιο, εν όψει του Πάσχα, ώς και τον Ιούνιο για τις καλοκαιρινές προμήθειες.

Τα μηνύματα απευθύνονται εξίσου στον ανδρικό και γυναικείο πληθυσμό, «επενδύοντας» κυρίως στην **κοινωνική ανάγκη της επίδειξης**. Στόχος ήταν οικογένειας στην Κεφαλονιά ήταν ήδη από τα μέσα του 19ου αι. «μια ευπρεπισμένη και σύγχρονη, κατά το δυνατόν, εμφάνιση στις γιορτές, στους εκκλησιασμούς και στις άλλες κοινωνικές εκδηλώσεις»¹²⁵. Το έδαφος ήταν άλλωστε από καιρό γόνυμο, για να καλλιεργηθούν τα καταναλωτικά ενδιαφέροντα των Κεφαλονιτών.

Η αστική κοινωνία του Αργοστολίου, με σταθερά στραμμένα τα βλέμματά της στους ευφωπαϊκούς τρόπους¹²⁶ —και βέβαια τους ενδυματολογικούς—, τους νιοθετεί, μερικές φορές «άκριτα» —μάλιστα αυτό ο Μολφέτας δεν χάνει την ευκαιρία να το καυτηριάζει, έμμετρα συνήθως και με την υπογραφή «Φλάκ-Φλουκ»¹²⁷, σε πολλά τεύχη του Ζιζά-

125. Βλ. Ελένη Μαρίνου Κοινωνία του Κοινωνικού, ό.π., σ. 18.

126. Είναι αντιπροσωπευτική των συνηθειών της κεφαλονίτικης κοινωνίας η πλαστάτω αγγελία στο Ζιζάνιον με το ποικίλο περιεχόμενο που αφορά την υποδοχή του νέου έτους:

«ΛΩΡΑ ΛΙΑ ΤΟ ΝΕΟΝ ΕΤΟΣ»

Εις το εμπορικόν του κ. Ταρρόλια θα εύρετε πλοιοσίαν συλλογήν κοιτηφόρων και σχετικώς φθηνών δώρων.

Φανέλες και κάλτος δι' ἀνδρας και κινήσας εκτάκτου ποιότητος, ως και υποκάμισα όλων των αριθμών.

—Επίσης εις εμπορικόν του Θ. Αινίχου, ομβρέλες και γάντια όλων των χωραμάτων και πολὺ νοιβωτέ. Ηετούτες λινές εκλεκτής ποιότητος χωραματιστές και μη.

—Ο Σκούρης έχει κατά νοιν να εκπλήξῃ τας κινήσας με τα καπιτοσόζα γλυκίσματα τα οποία ούτε με τα ευφωπαϊκά δεν συγκρίνονται.

—Και εις το ζαχαροπλαστείον του Λραγώνα επίσης θα εύρετε διαφόρων ειδών γλυκίσματα εξαιρέτου κατασκευής».

[Ζιζάνιον, φ. 81, 28.12.1897]

127. Τα ποιήματα του Μολφέτα με το ψευδώνυμο «Φλάκ-Φλουκ» αποτελούν κατά τη Μοσχονά-Μαραγκάκη (ό.π., σ. 169) μια ιδιαίτερη κατηγορία: «Πρόκειται για ολιγόστιχα συνηθώς στιχογραφήματα, καλοδοινλεμένα ως προς τη μορφή, με ομοιογενάτητο στιχηρό πλεκτό στίχο και γλώσσα πλούσια, ρέοντα, διανθισμένη με λεξεις ιταλικές και γαλλικές (γλώσσες με τις οποίες ήταν εξουκειωμένος ο ποιητής). Με τα ποιήματα αυτά δεν αναφέρεται τόσο στην τρέχουσα πραγματικότητα, στα σημ-

χιων, πύλων και φορεμάτων πάσης τάξεως και ηλικίας»¹³¹, κι ακόμη μαθαίνουμε τη διάθεση της «Εφημερίδος των Κυριών» και άλλων περιοδικών εγχειριδίων «σαβουνάρ βιβλο» και «σαβουνάρ βετίρ» στο βιβλιοπωλείο του Αθανασοπούλου, όπου μάλιστα γίνονταν και εγγραφές συνδρομητών σε αυτά τα έντυπα¹³².

Έτσι, η παρακυλούνθηση του «τελευταίου», «νεωτάτου» **ευρωπαϊκού υψηλού** από τους εμπόρους και τους κατασκευαστές είναι αυτονόητη και επιβεβλημένη, ως ανταπόκριση στα αιτήματα των καιρών. Τα προϊόντα που διατίθενται εισάγονται κατά κανόνα από χώρες της Ευρώπης (Αγγλία, Γαλλία, Βέλγιο), με αναπτυγμένη υφαντουργία και μαζικές παραγωγές υφασμάτων, όπου συχνά μεταβαίνουν οι ίδιοι οι έμποροι για να φροντίσουν τις παραγγελίες τους (και όχι μόνο για υφάσματα αλλά και για όλα τα είδη της ένδυσης)¹³³. Στις αγγελίες διαβάζουμε διαβεβαιώσεις όπως: «τα υφάσματα παραλαμβάνομεν υπό εγγύησιν παρά των καλλιτέχων ευρωπαϊκών εργοστασίων», «εκ των καλλιτέχων εργοστασίων Αγγλίας και Γαλλίας», «εκ των μάλλον περημισμένων καταστημάτων της Ευρώπης». Κι αν

131. «ΑΘΗΝΑ, οικογενειακόν περιοδικόν, περιέχον σχέδια εργοχείρων, όλων των ειδών. Αλφάριθμα όλων των σχημάτων ελληνικά και γαλλικά, υποδείγματα συρμάτων απόρροιούχων πύλων και φορεμάτων πάσης τάξεως και ηλικίας, εκδιδόμενον εν Αθήναις υπό Μ. Φωτιάδου. Έκαστον φύλλον τιμάται λεπτά 50».

[Έγερσις, έτος Α', φ. 46, 9.4.1894]

132. «Το Ημερολόγιον της Εφημερίδος των Κυριών πωλείται εν τω βιβλιοπωλείω Αθανασίου Γ. Αθανασοπούλου αντί δύο δραχμών. Εγγράφονται και συνδρομηταί εις την Εφημερίδα των Κυριών, εις το εικονογραφημένον περιοδικόν η Φύσις, και εις το πανελλήνιον περιοδικόν Εργοχείρων και Συρμάτων η Αθηνά».

[Έγερσις, έτος Β', φ. 90, 11.2.1895]

133. «ΙΩΑΝΝΗΣ Π. ΜΑΡΚΕΤΟΣ

Ειδοποιούνται οι αξιότιμοι κ.κ. πελάται του καταστήματος ως και πάντες οι επιθυμούντες να τιμήσωσι τούτο διά της προσελεύσεώς των, ότι παρελήφθη ἀπάσα η σύλλογή των ανδρικών και γυναικείων υφασμάτων διά την αρξαμένην χειμερινήν περίοδον η εκλογή των οποίων εγένετο παρά του ιδίου κ. Μαρκέτου, διατρίψαντος προς τούτο επί διμηνον (!) εις Αγγλίαν και Γαλλίαν.

Τα γνήσια αγγλικά υφάσματα διακρίνονται εκ του ότι εξ αμφοτέρων των όψεων είναι τα αντά».

[Ζιζάνιον, φ. 290, 15.11.1903]

είναι ντόπιας κατασκευής, —ηδη λειτουργούσαν ελληνικά εργοστάσια υφαντουργίας¹³⁴—, τότε συνήθως διαφημίζονται ως «εφάμιλλα των ευρωπαϊκών» ή και ως «ανιότερα των ευρωπαϊκών»¹³⁵.

Οι έμποροι, στο γενικότερο ανταγωνιστικό πνεύμα, γνωστοποιούν έγκαιρα τις αφίξεις των «μεγάλων» και «πλουσίων» συλλογών τους με τους εισαγόμενους νεωτερισμούς, που καταφθάνουν σε τακτά διαστήματα («μόλις προχθές παρέλαβε νέα υφάσματα», «ο κ. Ανδρέας N. Βλάχος γνωστοποιεί ότι τακτικώς παραλαμβάνει διάφορα ανδρικά και γυναικεία υφάσματα», «λίαν προσεχώς παραλαμβάνεται εξ Ευρώπης έξοχος συλλογή θερινών υφασμάτων»), ώστε να κρατούν αμείνωτο το ενδιαφέρον του αγοραστικού κοινού, μετατρέποντας κιούλας τις επιθυμίες του σε ανάγκη.

Οι τεχνίτες (ράφτες, μοδίστρες, πιλοποιοί και καπέλοιδες) μαθητεύουν σε διακεκριμένα εργαστήρια της ελληνικής πρωτεύουσας, κάποτε και της Ευρώπης. Επιδίδονται ακόμη και σε επιδιορθώσεις και μεταποιήσεις ενδυμάτων και καπέλων, σύμφωνα με τις αλλαγές της μόδας, ώστε, σε πε-

134. Βλ. Χριστίνα Αγριαντώνη, *Οι απαρχές της εκβιομηχάνισης στην Ελλάδα τον 19ο αιώνα. Ιστορικό Αρχείο*. Εμπορική Τράπεζα της Ελλάδος, Αθήνα 1986, και Χριστίνα Αγριαντώνη και Μαρία-Χριστίνα Χατζηγιώννη (επιμ.), *To Μεταξουργείο της Αθήνας*. Έκδ. Κέντρου Νεοελληνικών Ερευνών, αρ. 51. Εθνικό Ίδρυμα Ερευνών, Αθήνα 1995.

135. Στο Αργοστόλι λειτουργούσε «εργοστάσιον μεταξωτών» ειδών, η δε Πρακτική Γεωργική Σχολή ενθάρρυνε τη σηροτροφία στο νησί. Βλ. π.χ. τις σχετικές αγγελίες:

«ΕΡΓΟΣΤΑΣΙΟ ΜΕΤΑΞΩΤΩΝ

Το εργοστάσιο των εγχώριων μεταξωτών (οδός Λάσης έναντι κήπου Νάπιερ) εξαιρετικώς διά τας εργάτας εκπύπτει τας τιμάς από όλα τα είδη των μεταξωτών από σήμερον μέχρι 12 Ιανουαρίου.

Εσάπτες, μανδιέλια, μανδινλάκια, λαμιοδέτες, μπλοιέζες, ποδιές και άλλα κατάλληλα διά μποναμάδες. Όλα θα πωλούνται εινηγνότερα μέχρι της ορισθείσης προθεσμίας».

[Ζιζάνιον, φ. 661, 24.12.1909 και φ. 563, 2.1.1910]

Επίσης:

«Η ΠΡΑΚΤΙΚΗ ΓΕΩΡΓΙΚΗ ΣΧΟΛΗ Π.ΒΑΛΛΙΑΝΟΥ

Ειδοποιεί ότι σκοπούντα την εινηγνότερα διάδοσιν της σηροτροφίας εν τη νήσῳ και θέλουντα να διευκολύνει τους καταγινομένους εις την βιοτεχνία ταύτην δέχεται προς αγοράν βαμβακιού (κουκούλια) αποξηραμένα από δρχ. 3 κατά χιλιόγραμμο (εκ του γραφείου)».

[Ζιζάνιον, φ. 536, 30.5.1909]

οι πτώσεις οικονομικής δυσπραγίας, η εξωτερική εμφάνιση των πελατών να μη μειώνει την κοινωνική τους επιφάνεια¹³⁶.

Η διάδοση της **ραπτομηχανής** εξάλλου επέτρεπε την αντιγραφή των ευρωπαϊκών συρμάτων, όχι μόνον από τους επαγγελματίες αλλά και με την κατ' οίκον χρήση της.

Από το 1899 διαφημίζονται από το μηχανουργό Χαλικιά και το σιδηρουργό Κατσαούνη οι ραπτομηχανές τύπου «Κέλερ»¹³⁷, τις οποίες αργότερα διέθετε επίσης προς πώληση, στο επιπλοποιείο του Ιω. Παπαδάτου, ο αντιπρόσωπος της εταιρείας Ιωάννης Λογοθέτης¹³⁸ (αν και από άλλο δια-

136. Η αφαθέτω εδώ απόσπασμα από την «Έγερσιν»:

«Αι θηγατέρες του μακαρίτου Ηαναγή Αναγνώστη Βελάρδου, κατοικούσαι εν Αργοστολίῳ εις σινοικίαν Ρακαντζή και αντίκρι της οικίας Χαράκη, αναλαμβάνουσι την κατασκευήν ή και επιδιόρθωσιν παντός είδους ασπρορροϊκών, ανδρικών και γυναικείων, ως και την επιδιόρθωσιν ή ανακαίνισην χειμερινών και θερινών ενδυμασιών. Έχουσαι πεποίθησιν εις την συνδρομήν των συγγενικών και φιλικών οικογενειών, υπόσχονται εργασίαν τελείαν και της πλήρους αφεσκείας των πελατών. Ηληφαντοφόρια εν τω καπνοπωλείῳ Αδ. Χριστοδούλατου».

[Έγερσις, έτος Β', φ. 80, 3.12.1894]

137. «Εις το ενταῦθα γνωστότατον Σιδηρουργείον ΗΕΤΡΟΥ ΚΑΤΣΑΟΥΝΗ (Μεγαλομάτη) και αδελ. ΧΑΛΙΚΙΑ εις σινοικίαν Υπαπαντής ειρίσκονται αι τελειότεροι σινοτήματος Ραπτομηχαναί ΚΕΛΕΡ αι μόναι αναδεειγμέναι εξ όλων μέχρι τούτοις σινοτήματων, ως απλοίστεραι, ελαφρότεραι και στεφεότεραι, παρέχουσι δε, τελειότεραν και στεφαιοτέραν φαρήν».

Τας μηχανάς ταύτας ο διειθιντής του σιδηρουργείου και αντιπρόσωπος του εργοστασίου κ. Σπυρίδων Σ.ΧΑΛΙΚΙΑΣ Μηχανουργός προσφέρει με πενταετή εγγύήσιν διά πάναν τιχόν βλάψην αυτής».

[Ζιζάνιον, φ. 107, 18.9.1899 και φ. 152, 7.10.1900]

138. «ΕΙΛΟΠΟΙΗΣΙΣ

Αι αγγλικού σινοτήματος και παγκοσμίου φήμιης ραπτομηχαναί 'Κέλερ' τελειότεραι, ταχύτεραι, στεφεότεραι, πολυτελέστεραι και ειθηνότεραι παντός άλλου σινοτήματος. πωλούνται ενταῦθα υπό του αντιπροσώπου του καπατήματος κ. Ιωάννου Λογοθέτου.

Λίδονται αμέσως και με μηνιαίας δεκαδράχμους δόσεις.

Οι ενδιαφερόμενοι ας αποτανθούν εις το επιπλοποιείον Ι. Παπαδάτου έναντι οικίας του κ. Δημάρχου».

[Ζιζάνιον, φ. 581, 15.5.1910]

φημιστικό κείμενο στην εφημερίδα «Ελπίς» [φ. 412, 20.7.1884] της Ζακύνθου μαθαίνουμε ότι οι φαπτομηχανές τύπου «Σίγγερ» ήδη «επί 30 χρόνια πωλούνταν σε υποκαταστήματα της εταιρείας στην Αθήνα, Πειραιά, Κέρκυρα, Πάτρα, Κεφαλονιά και Ζάκυνθο». Επίσης προς τα τέλη της δεκαετίας του 1900 διαφημίζονται οι φαπτομηχανές τύπου «ΒΕΣΤΑ», από τον έμπορο Σπύρο Αρσένη¹³⁹.

Η φαπτομηχανή, που εξοικονομούσε χρόνο, τα υφάσματα του εμπορίου, που ανακούφισαν τις γυναίκες από την επίπονη επεξεργασία των νιφαντικών υλών, όπως ήταν το λινάρι, και αχρήστευσαν τους αργαλειούς, και τα έντυτα, που τους γνώρισαν νέους τρόπους ενδυματολογικής συμπεριφοράς, αποτέλεσαν τους πρώτους παράγοντες που συνετέλεσαν στην απομάκρυνση από την παραδοσιακή ενδυμασία και στη «διάχυση» της ευφωταϊκής μόδας όχι μόνο στην Κεφαλονιά αλλά γενικότερα στον ελλαδικό χώρο¹⁴⁰.

Οι διαφημίζομενοι μεταχειρίζονται και άλλους, ωητοφικούς **τρόπους προσέλκυσης** των πελατών. Δεν είναι, για παράδειγμα, φειδωλοί σε κοσμητικά επίθετα, —στον υπερθετικό συχνά βαθμό—, προκειμένου να τονίσουν

139. «ΠΡΟΣΟΧΗ!

Οσοι αποφασίζετε να προμηθευθήτε φαπτομηχανάς σαίς επιβάλλεται (αποκλειστικώς διά το σημερόν σας) να προμηθευτήται τας φαπτομηχανάς 'ΒΕΣΤΑ' αι οποίαί έχουν βραβειθή εις τας μεγαλυτέρας εκθέσεις διά την απαραδειγμάτιστον αντοχήν και τελειοποίησαν μη διναμένου οιδενός εκ των μέχρι τοιδέ γνωστών συστημάτων να επιβληθή προς αντάς διά τα πρωτοφανή αντών προτερημάτα. Εγγυώνται διά σημβολαίου εις τον αγοραστήν 15 έτη. Αι τιμαί ως εκ της εκπτώσεως του χρυσού είναι κατώτεραι των άλλων κατά 40 επί τοις 100. Τα εξαρτήματα πωλούνται όσον στοιχίζουν εις το εργοστάσιον.

Γενικός Αντιπρόσωπος

Σπύρος Αρσένης.

[Ζιζάνιον, φ. 547, 19.9.1909]

Επίσης βλ. φ. 826, 26.7.1914, όπου στο διαφημιστικό κείμενο για τον ίδιο τύπο φαπτομηχανής ο έμπορος Σπύρος Αρσένης γνωστοποιεί την πρώτη εισαγωγή των φαπτομηχανών ΒΕΣΤΑ έξι χρόνια πριν, δηλ. το 1908.

140. Βλ. και Ηγενελόπη Γιακουμάκη-Μωραΐτη, «Η διάχυση της ευφωταϊκής μόδας στην ελληνική επικράτεια», στου Λιονίση Φωτόπουλου, *Το ένδυμα στην Αθήνα στο γύροσμα των 19ου αι., ο.π., σ. 471-472.*

την επάρχεια των καταστημάτων τους σε εμπορεύματα, την ποικιλία των πιοιτήτων, των σχημάτων και των χρωμάτων τους¹⁴¹, καθώς και την άριστη ποιότητα υλικών, ειδών και παρεχόμενων υπηρεσιών. Επισημαίνονται εκφράσεις όπως: «υλικά πρώτης τάξεως και με εργασίαν γούστου και καλαισθησίαν απαράμιλλον», «εργασία ειλικρινεστάτη», «εργασία πρώτης τάξεως», «εργασία καλλιτεχνική, άπταιστος και εγγυημένη», «στερεότης εργασίας αθάνατος», «εφαρμογή αλάνθαστος», «εφαρμογή τελεία», κ.ά.

Ως εξαιρετικό πλεονέκτημα προβάλλονται οι προσιτές **τιμές**, που ικανοποιούν ευρύτερα κοινωνικά στρώματα σε μια δύσκολη εποχή. Είναι συχνότατες εκφράσεις όπως: «εις τιμάς πολύ ευθηνάς», «εις τιμάς πολύ συμφεροτικάς», «τιμαί συμφεροτικάταται», «με τιμάς ανεπιδέκτους συναγωνισμού», «τιμαί ασυναγώνισται, προσιτά εις όλας τας τάξεις», «ΕΥΘΗΝΙΑ ΠΡΩΤΟΦΑΝΗΣ», με βάση την εμπορική αρχή ότι το κέρδος υπάρχει στην κατανάλωση και «όσο χαμηλότερη είναι η τιμή του αγαθού στην αγορά τόσο μεγαλύτερη είναι η ξητούμενη ποσότητά του»¹⁴².

Οι εκπτώσεις και οι εκποιήσεις ειδών αποτελούν σύνηθες φαινόμενο: «αληθής και πραγματική έκπτωσις των τιμών», «εις τιμάς λίαν εκπεσμένας», «ένεκα της ανακαινήσεως του παλαιού καταστήματος παρέχει σημαντικήν πραγματικώς έκπτωσιν εις τας τιμάς»¹⁴³.

Η υποτίμηση επίσης του συναλλάγματος, το 1905, επηρεάζει τις τιμές και την επικαλούνται πολλά διαφημιστικά κείμενα της εποχής¹⁴⁴.

141. Ενδεικτικά:

«ΕΙΣ ΤΟΥ ΑΡΣΕΝΗ. Εκομίσθη μεγάλη συλλογή υφασμάτων της εποχής εκ των καλλιτέρων ευφωπαϊκών εργοστασίων. Χρωματισμοί έξοχοι και αμετάβλητοι. Στερεότης ηγγιημένη».

[Ζιζάνιον, φ. 265, 19.4.1903]

142. Βλ. Paul A. Samuelson, *Οικονομική*. Μετάφραση Δ. Καραγεώργα, Χ. Παπαμάργαρη. Τόμ. 1, Εκδ. Παπαζήση, Αθήνα 1975, σ. 101.

143. Βλ. ακόμη:

«ΙΩΛΟΥΝΤΑΙ καζιμίρια ολομάλλινα Πινροή, με μεγάλον εκπεσμόν, εις την Λέσχην απέναντι Λατινικής Εκκλησίας».

[Ζιζάνιον, φ. 71, 13.9.1897]

Επίσης:

«Μη λησμονάτε την εκποίησιν των γυναικείων ειδών του καταστήματος Βαλσαμάκη με το ήμισυ της αξίας των».

[Ζιζάνιον, φ. 294, 13.12.1903]

144. Βλ. π.χ. Ζιζάνιον, φ. 358, 7.5.1905 (ό.π., σημ. 38). Βλ. και Μιχάλης Ρηγί-

Εξάλλου ορισμένα κείμενα πληροφορούν με λεπτομέρεια τις τιμές των υφασμάτων και λοιπών ειδών¹⁴⁵.

Η οικονομική πάντως δυσπραγία οδηγεί στα «ενεχυροδανειστήρια», που δεν παραλείπουν και αυτά να διαφημιστούν, όπως π.χ. το «ENEX YΡΟΔΑΝΙΣΤΗΡΙΟΝ Γ. I. MAPATOY», στην «Έγερσιν»:

«ENEX YΡΟΔΑΝΙΣΤΗΡΙΟΝ

Γ. I . MAPATOY

Ειδοποιείται το κοινόν ότι το ενεχυροδανειστήριον ήχισε τας εργασίας αυτού παρέχον δάνεια επί ενεχύρων αξιών, τίτλων και τιμαλφών ειδών επί των κεκανονισμένων τόκων.

Το γραφείον ευρίσκεται εις το πρακτορείον της νέας ελληνικής Ατμοπλοΐας.

νος, Η κίνηση των συναλλαγμάτων και των νομισμάτων στις ελληνικές αγορές (1856-1912). Έκδ. Μορφωτικού Ιδρύματος Εθνικής Τραπέζης, Αθήνα 1997.

145. «ΤΙΜΟΚΑΤΑΛΟΓΟΣ ΕΜΠΟΡΕΥΜΑΤΩΝ ΤΟΥ ΚΑΤΑΣΤΗΜΑΤΟΣ ΙΩΑΝΝΟΥ ΜΑΡΚΕΤΟΥ

Μεταξωτά, χρωματιστά, κλαδωτά ο πήχυς από δραχμάς 400 και άνω

Μεταξωτά μαύρα κλαδωτά.....3. 50 δρχ.

Μεταξωτά μαύρα κορδονέ.....3.00 δρχ.

Μεταξωτά χρωμ. κορδονέ2. 75 δρχ.

Υφάσματα κρεμιδιά νιφικά το μπράτσο δρχ. 1.00

Υφάσματα μάλλινα δια φορέματα... 1.40 δρχ.

Μαλλινοβάμβακα λεπτά...60 δρχ.

βατίστες πινέξ πλατιές.....35 δρχ.

βατίστες πλατιές....25δρχ

Καλικότα πλατιά άνευ κόλλας...35 δρχ.

Πικκέδη χρωματιστούς...35 δρχ.

Λινά λευκά διά μαξιλάρια...1.60 δρχ.

Καμβάκι λευκό ...73 δρχ.

Σατέν όλων των χρωμάτων....40 δρχ.

Ζεφόμια καλής ποιότητος...40 δρχ.

Στρώματα διά διπλό πλάτος...1.25 δρχ.

Κοιφέρτες λευκές μεγάλες...14.00 δρχ.

Καμβούιά άνευ κόλ Τόπι...20 δρχ.

Και κατ' αναλογίαν όλα τα άλλα είδη με μεγάλον εκπεσμό».

[Ζιζάνιον, αρ. 532, 2.5.1909]

Ἐν τῷ ενταύθα πρακτορείῳ τῶν εφημερίδων αγοράζονται χρυσαφικά παλαιά κλ. πολύτιμα είδη.

Επίσης εκομίσθησαν και πωλούνται εν αυτῷ καπνά και σιγαρέτα διαφόρων ποιοτήτων»¹⁴⁶.

* * *

Επιλογικά - Συμπερασματικά

Τα διαιρηματικά κείμενα στο Ζιζάνιον είναι πολύτιμα για τη λαογραφική-ενδυματολογική έρευνα για τους εξής λόγους:

Εμπλουτίζοντας τη γνώση μας για το αστικό ένδυμα στην Κεφαλονιά σε μια ενδυματολογική περίοδο, διεθνώς και σε τοπικό επίπεδο, μεταβατική, όπως είναι τα τέλη του 19ου αιώνα και οι αρχές του 20ού¹⁴⁷, και τεκμηριώνοντας με ασφάλεια την αστικοποίηση της ενδυμασίας στον αγροτικό της χώρο πολύ νωρίτερα από άλλες περιοχές της Ελλάδας, συμπληρώνοντας το υλικό που μας έχουν ήδη δώσει οι εργασίες του Κ. Π. Φωκά-Κοσμετάτου, το 1953, και της Ελένης Μαρίνου Κοσμετάτου, το 1976¹⁴⁸.

Αποκαλύπτουν γενικότερα άγνωστες πτυχές της οικονομικής-εμπορικής ζωής του Αργοστολίου, με το πολύχρωμο πανόραμα των προϊόντων-επινοήσεων, των «νεωτερισμών» της Μόδας, προς την οποία απλωνόταν με

146. Βλ. «Έγερσις», έτος Β΄, φ. 97, 1.4.1895.

Βλ. ακόμη στην ίδια εφημερίδα:

«Ἔις το ενταύθα πρακτορείον τῶν εφημερίδων αγοράζονται παλαιά χρυσάφια ωπασμένα, παλαιά απήμα, αρχαία νομίσματα χρισά, εξαργυρώνονται φλωρία και διάφορα άλλα κοσμήματα, επίσης πωλούνται καπνά Βόλου και Αγρινίου αρίστης ποιότητος, τουγάρα και φέτα μινιρδάτη εις τιμάς πολύ ευθινάς. Τρέξατε όλοι!»

[Έγερσις, έτος Α΄, φ. 51, 14.5.1894]

147. Βλ. την εξέλιξη των ενδυμάτων της αστικής μόδας στο γύροισμα του 19ου αι. ενδεικτικά στους Henny Harald Hansen, *Histoire du Costume. Traduit du Danois par Jacqueline Puissant*. Έκδ. Flammarion, Paris 1956, σ. 149-152 («La tentative de réforme et l'art nouveau», 1890-1910) και Ludmila Kybalová, Olga Herbenová και Milena Lamagrová, *Encyclopédia Illustrata della Moda*. Edizione Italiana, La Pietrā, Milano 1969, σ. 293-299 («Fine del secolo») και 300-313 («Tentativi di riforme e stile liberty»).

148. Βλ. παραπάνω σημ. 11.

ολοένα πιο εντατικούς ρυθμούς η καπιταλιστική αγορά στα μεγάλα κέντρα της Ευρώπης¹⁴⁹.

Και, τέλος, ειδικά εν σχέσει προς τα παραπάνω, μας δίνουν τη δυνατότητα να προσέξουμε την άρθρωση του πρώτου, πρώτου, διαφημιστικού λόγου στην Ελλάδα, ο οποίος, κιόλας ισχυρά, παρεμβάλλεται ανάμεσα στα εμπορευματικά αντικείμενα (εν προκειμένῳ τα ενδύματα και τις σχετικές με αυτά δραστηριότητες) και τους χρήστες τους (το αγοραστικό κοινό της Κεφαλονιάς) και προσπαθεί, σε μια κοινωνία με διαμορφωνόμενες αξίες και πρότυπα, να εντατικοποιήσει την καταναλωτική τάση τους. Ο δρόμος προς την καταναλωτική κοινωνία έχει ήδη ανοίξει.

Το νόημα, η ουσία, θα έλεγα, βρίσκεται και στα μηνύματα των αγγελιών καθεαυτά —για την πλούσια, σχετικά με τις διαδικασίες αυτές, πληροφορία που μας προσφέρουν—, αλλά και στην αμφίδρομη δυναμική σχέση που διαμορφώνεται ανάμεσα σε αυτά και τους Κεφαλονίτες παραλήπτες τους, που ίσως οι ίδιοι —κοινωνικά και ψυχολογικά προετοιμασμένοι— τα έχουν τελικά προκαλέσει, με προσδοκώμενο αντίκρισμα τη χαρά της ποθητής μέσω του ενδύματος κοινωνικής διάκρισης, στοιχείου και γνωρισμάτος εκ των ων ουκί ανέν των αξιών και των επιδιώξεων της τοπικής κοινωνίας.

149. Bλ. Walter Benjamin, *Das Passagen-Werk*. Heraugegeben von Rolf Tiedemann. [Δύο Τόμοι]. Εκδ. Suhrkamp, Frankfurt am Main 1982, Πρώτος τόμος, σ. 83-132.

ΕΠΙΜΕΤΡΟ

ΑΛΛΑ ΔΙΑΦΗΜΙΣΤΙΚΑ ΚΕΙΜΕΝΑ

ΕΜΠΟΡΙΚΟΝ ΜΟΣΧΟΠΟΥΔΟΥ

«Εις το πρό πεντηκονταετίας ιδρυθέν και εσχάτως ανακαινισθέν κατάστημα του ΜΟΣΧΟΠΟΥΔΟΥ παραδίδονται επί παραγγελεία ολόκληροι ενδυμασίαι εκ κασμιρίου καλλίστης ποιότητος με μόνον δραχμάς 31.

Ενδυμασίαι ΟΛΟΜΑΛΙΝΑΙ με φόδρες πρώτης τάξεως από 58 δραχμάς μέχρι 140.

Φασονέδες γαλλικοί αρίστης ποιότητος.

Νέα συλλογή πλουσιωτάτη μεταξωτών διά νιμφικά φορέματα, μάλινα και μαλινοβάμβακα κινηών νουβωτέ και ευθυνότατα.

Γαρνιτούραι του τελευταίου συγμού από 15 λεπτά και άνω.

Συλλογή μεγάλη βαπτιστικών με διαφόρους τιμάς.

Στέφανα γάμων.

Ομβρέλες ανδρικές και γυναικείες.

Φανέλες ολόμαλες από δρ. 3,50 και άνω.

Αριστη συλλογή εκ γαλλικών υφασμάτων δι' ασπρόφρουνχα.

Και εν γένει όλα τα είδη της πολυτελείας.

Μία και μόνη επίσκεψις θα σάς πείσῃ ότι ουδέν άλλο κατάστημα δίναται να πωλή τα αυτά είδη με τας τιμάς του καταστήματος

ΜΟΣΧΟΠΟΥΔΟΥ».

[Ζιζάνιον, φ. 158, 18.11.1900]

«Το εμπορικόν Μοσχοπούλον το μόνον πεφημισμένον διά τα γνήσια κασμήρια του, επλοντίσθη εσχάτως διά νέας συλλογής θερινών υφασμάτων εινωπαϊκών εκτάκτου ποιότητος.

Το κατάστημα αναλαμβάνει παραγγελείας ενδυμασιών με τελείαν εφαρμογήν διά μεν τας καλάς ενδυμασίας (καθαρό μαλλί) από δραχ. 55 και άνω. Εκ κασμηρίου με μόνον δραχ. 19.

Βαμβακερές από ύφασμα εινωπαϊκόν (Δριλ) και όχι Πειραιώτικο με μόνον δραχ. 19.

Μεγάλη συλλογή ομβρελών δι' άνδρας και κινήσιας με τιμάς ανεπιδέκτους συναγωνισμού».

[Ζιζάνιον, φ. 182, 12.5.1901]

ΕΜΠΟΡΟΡΡΑΦΕΙΟΝ Σ. ΑΡΣΕΝΗ

«ΑΘΗΝΑΪΚΟΝ ΡΑΦΕΙΟΝ

Σ. ΑΡΣΕΝΗ

Περιπτή πάσα σύστασις δια το καλλιτεχνικόν ψαλλίδι του Αρσένη. Όλα τα σώματα ἔχει την τέχνην να τα κάνῃ κούκλες. Πλουσιωτάτην συλλογήν υφασμάτων εις τιμάς ωρισμένας μόνον εκεί θα εύρετε.

Ολοι λοιπόν τα χειμωνιάτικά σας εις τον Αρσένη».

[Ζιζάνιον, φ. 110, 9.10.1899]

«Εις το εμπορορραφατικόν του ΑΡΣΕΝΗ, εκτός του ότι κατασκεινάζονται τα ωραιότερα και τα κομψότερα φορέματα, αφίχθησαν και λαμπρά υφάσματα τα οποία πωλούνται με την πήχυν».

[Ζιζάνιον, φ. 115, 13.11.1899]

«Όλα τα χειμωνιάτικά σας εις τον ΑΡΣΕΝΗ.

Συλλογή υφασμάτων αρίστη. Εργασία πρώτης τάξεως».

[Ζιζάνιον, φ. 117, 27.11.1899]

«ΤΑ ΡΟΥΧΑ ΣΑΣ τα Χριστογεννιάτικα μόνον ο ΑΡΣΕΝΗΣ είναι εκείνος που θα σάς τα φάγη ώπως τα θέλετε. Εις το κατάστημά του θα εύρετε τα στερεότερα και τα πιο νοιβωτέ υφάσματα της εποχής πωλούμενα με την πήχυν εις τιμάς πολύ σιμφεροτικάς».

[Ζιζάνιον, φ. 119, 11.12.1899]

«ΑΝΑΡΙΠΑΣΤΑ γίνονται τα φινίσμα κασμήρια του ΑΡΣΕΝΗ. Όλος ο καλός κόσμος εκεί θα κάμη τα θερινά του φορέματα. Χρωματισμοί για όλα τα γούστα. Εφαρμογή τελεία. Εργασία Αθηναϊκή.

Ο ΑΡΣΕΝΗΣ είναι ο μόνος ειδικός ράπτης για τα φορέματα του λούσου».

[Ζιζάνιον, φ. 139, 6.5.1900]

«ΕΦΘΑΣΑΝ εις το εμπορορραφατικόν του ΑΡΣΕΝΗ τα χειμερινά υφάσματα. Προφθάσατε να ενδιύθητε τώρα που είναι πλήρης η συλλογή. Εφαρμογή τελεία. Στερεότης εργασίας αθάνατος».

[Ζιζάνιον, φ. 155, 28.10.1900]

«ΜΟΝΟΝ εις τον Αρσένη γίνονται φορέματα από υφάσματα α θ ά ν α τ α και όχι από ψευτομάλινα γερμανικά. Όσοι ενδιύθησαν εκεί ειμπορούν να σάς βεβιάωσουν.

Εργασία στερεά και καλιτεχνική. Εφαρμογή αλάνθαστος.

Μόνον εις του ΑΡΣΕΝΗ αν ενδιθής θα χαιρεσαι τα ρούχα σου».
 [Ζιζάνιον, φ. 157, 11.11.1900]

ΕΜΠΟΡΟΡΡΑΦΕΙΟΝ ΙΩΑΝΝΟΥ ΜΑΡΚΕΤΟΥ

«Κατασκευάζονται επί παραγγελία ολόκληροι ενδυμασίαι εκ χειμερινού καστικίου με MONON ΛΡΑΧ. 35 ΕΚΑΣΤΗ.

Πωλούνται δε όλα τα είδη του καταστήματος εις τιμάς λίαν εκπεσμένας ένεκεν του περονοοπόρου.

Υφάσματα μεταξωτά διά νηματικά φορέματα όλων των χρωμάτων από δραχμάς 2,50 ο πήχυς και άνω.

Πλισέδες μεταξωτοί διά γαρνιτούρες από δραχ. 2,50 ο πήχυς και άνω.

Κονοτάντοσες, γνεβελά και σατέν από 50 λεπτά ο πήχυς και άνω.

Βουρτσάκια ποδογύρων λεπτά 10 ο πήχυς.

Φανέλες ανδρών (σόμιατος) μάλινες από δραχ. 3,50 εκάστη και άνω.

Ομβρέλες βροχής ανδρικές, από δραχ. 3,50 εκάστη και άνω.

Καπέλα ανδρικά από 4 δραχ. έκαστον και άνω.

Νεωτάτη και πλονισία συλλογή όλων των ειδών της πολυτελείας, με τιμάς εκτός παντός συναγωνισμού.

TIMAI ΣΤΑΘΕΡΑΙ

ΠΩΛΗΣΙΣ ΤΟΙΣ ΜΕΤΡΗΤΟΙΣ».

[Ζιζάνιον, φ. 155, 28.10.1900]

ΕΜΠΟΡΟΡΡΑΦΕΙΟΝ ΑΝΔΡΕΟΥ Ν. ΒΛΑΧΟΥ

«ΕΙΛΟΠΟΙΗΣΙΣ

Το εμπορορραπτικόν κατάστημα Α. Βλάχου εν οδώ προκυμαίας γνωστοποιεῖ ότι επλούτισθη με μεγάλην συλλογήν υφασμάτων εξ Αγγλίας και Βελγίου. Ωσαύτως ειδοποιεί, ότι εις το τμήμα της ραπτικής προσελήφθη ως κόπτης ο καλλιτέχνης κ. Γεράσιμος Κρασάς εργασθείς πρώτα εν Αθήναις καταστήματα Λαμπέρ, Χαλκωματά, Κωνσταντινίδοι».

[Ζιζάνιον, αρ. 368, 10.9.1905]

«ΜΕΓΑΛΗ ΕΥΘΗΝΙΑ

Κασμπρέτα Μαλινοβάμβακα της εποχής προς 2 δραχμές το βράτσο, πωλούνται στου Ανδρέου Βλάχου».

[Ζιζάνιον, φ. 532, 2.5.1909]

«ΕΝΑΙΑΦΕΡΟΥΣΑ ΕΙΛΟΠΟΙΗΣΙΣ

Ο κ. Ανδρέας Ν. Βλάχος γνωστοποιεί ότι τακτικώς παραλαμβάνει διάφο-

ρα ανδρικά και γυναικεία υφάσματα και πωλεί αυτά με ελάχιστον κέρδος.
Ηαφέλαβε τοίτια διάφορα ‘Μπατίστη τούλια’ διά κολτρίνες και διάφορα
άλλα υφάσματα ντιβοτέ διά γυναικεία φορέματα.

Ωσαύτως παρέλαβε πλούσια συλλογήν κασμηρών της εποχής εις ποικί-
λους χρωματισμούς ως και δρίλλια ευφωπαϊκά. Οι επιθυμούντες να πα-
ραγγείλουν ενδυμασίες επί μέτρῳ θέλοντι τελείως ευχαριστηθεί. ‘Πλατεία
Ελειθερίας’».

[Ζιζάνιον, φ. 532, 2.5.1909]

ΚΑΤΑΣΤΗΜΑΤΑ ΑΒΛΙΧΑΚΗ

«ΚΑΤΑΣΤΗΜΑ ΝΕΩΤΕΡΙΣΜΩΝ ΑΒΛΙΧΑΚΗ

Τμῆμα ανδρικών ειδών και ψυλικών.

Ειδοποιούνται οι αξιότυποι πελάται του καταστήματος, ότι, εις το νέον
τούτο τμῆμα ανδρικών ειδών και ψυλικών πωλούνται τα κατωτέρω είδη.
Κατέλλα όλων των ποιοτήτων, υποκάμισα, φωκόλ, λαμποδέται νέων σχε-
δίων και εις μεγάλην ποικιλίαν χρωμάτων, μανικέτια, μπαστούνια και τέ-
λος όλα τα ανδρικά είδη.

‘Όλα τα είδη ψυλικών, κοινβαρίστρες, κλωστές διά ράψιμον και κεντήμα-
τος, μετάξια διά ράψιμον και μετάξια κεντήματος όλων των χρωμάτων,
ροκέλα όλων των ειδών, τσάντες, πορτμονέ, χειρόκτια κτλ.

Γνέματα μαίνα ευφωπαϊκά καλών ποιοτήτων εγγυημένου στεφεού χρώμα-
τος, ως και χρωματιστά.

Μεγάλη συλλογή από μυρωδικά σαπούνια εις πολλάς και διαφόρους ποιό-
τητας, αφώματα διαφόρων ειδών, πούδρα ευφωπαϊκή και του πεφημισμέ-
νου εργοστασίου Βισβάρδης, κολώνια Σοράκου κλ. κλ..

Ο επισκεπτόμενος μόνος του θα αναγνωρίσῃ ότι άπαντα τα άνω είδη πω-
λούνται εις τιμάς πολύ ευθηνάς».

[Ζιζάνιον, αρ. 306, 6.3.1904]

«ΡΑΦΕΙΟΝ ΑΒΛΙΧΑΚΗ

Το άνω ραφείον προφίηθεν μεγάλην συλλογήν υφασμάτων ευφωπαϊκών,
όπως ευχαριστήσῃ την πολυπληθή πελατείαν του δέχεται παραγγελίας
δι’ ενδυμασίας χειμερινάς μέχρι τέλος Νοεμβρίου προς δραχμάς 30 εκά-
στην. Μία επίσκεψις θα σάς πείσῃ».

[Ζιζάνιον, αρ. 332, 6.11.1904]

«ΣΤΟΥ ΑΒΛΙΧΑΚΗ

Κατασκευάζονται ζακέτες γυναικείαι εφάμιλλαι των ευφωπαϊκών εξ ειδι-
κών υφασμάτων.

Κατασκευάζονται προσέτι ενδυμασίαι ανδρικαί προς 28 δραχμάς εκάστη εκ της αφιχθείσης νέας συλλογής κασμιρίων χειμερινών».

[Ζιζάνιον, αρ. 342, 15.1.1905]

«ΕΙΛΟΠΟΙΗΣΙΣ

ΤΟ ΚΑΤΑΣΤΗΜΑ ΝΕΩΤΕΡΙΣΜΩΝ ΑΒΛΙΧΑΚΗ, ειδοποεί ότι, ένεκα της ανακαίνησεως του παλαιού καταστήματος (τμήμα γυναικείων ειδών) μετέφερε τα εμπορεύματα του τμήματος τούτου εις τα υπό την οικίαν κ. Παναγή Κοσμετάτου συνεχόμενα καταστήματα (τμήμα φαφείου και ψυλικών) εν οις συνεκέντρωσε προσωρινώς μέχρις ανοικοδομήσεως του παλαιού καταστήματος όλην την εργασίαν.

Επί τη ευκαιρία ταύτη και επειδή το νέον κατάστημα θα πλουτισθή διά μεγάλης συλλογής όλων νέων ειδών, ειδοποεί τους πολιυπληθείς πελάτας του ότι παρέχει σημαντικήν και πραγματικήν έκπτωσιν εις τας τιμάς και ασυναγώνιστον ευκολίαν εις το τμήμα **ΡΑΦΕΙΟΥ**.

[Ζιζάνιον, αρ. 350, 12.3.1905]

«ΤΟ ΚΑΤΑΣΤΗΜΑ ΝΕΩΤΕΡΙΣΜΩΝ ΑΒΛΙΧΑΚΗ

Ειδοποεί την αξιότιμον πελατείαν του ότι παρέλαβε πλήρη την συλλογήν των καλοκαιρινών ειδών, βατίστων, ζεφίων, τσιτιών κ.λ. εις όλας τας τιμάς. Επίσης την συλλογήν κασμηρών εις μεγάλην ποικιλίαν νέων σχεδίων και τιμών, ώστε να δύναται τις να παραγγείλῃ ενδυμασίαν της αφεσκείας του οποιασδήποτε αξίας θέλη.

Το άνω κατάστημα υπενθυμίζει ότι ένεκα της ανακαίνησεως του παλαιού καταστήματος παρέχει σημαντικήν πραγματικώς έκπτωσιν εις τας τιμάς».

[Ζιζάνιον, αρ. 358, 7.5.1905]

«ΚΑΤΑΣΤΗΜΑΤΑ ΑΒΛΙΧΑΚΗ

ΓΕΝΙΚΗ ΑΝΑΚΑΙΝΗΣΙΣ ΤΩΝ ΤΜΗΜΑΤΩΝ

Πρωτοφανής αφθονία ειδών ανδρικών και γυναικείων
ΤΙΜΑΙ ΑΣΥΝΑΓΩΝΙΣΤΑΙ

ΠΡΟΣΙΤΑΙ ΕΙΣ ΟΛΑΣ ΤΑΣ ΤΑΞΕΙΣ

ΤΜΗΜΑ ΓΥΝΑΙΚΕΙΩΝ ΥΦΑΣΜΑΤΩΝ ΚΑΙ ΝΕΩΤΕΡΙΣΜΩΝ

Εξαιρετικώς ένεκεν της εκπτώσεως του συναλλάγματος περιλαμβάνει μεγάλας συλλογάς γυναικείων φορεμάτων, ψυλικών, πολλών νεωτερισμών, παρφούμερί, ινφασμάτων, επίπλων, ταπήτων, ασπρορούχων και λοιπών.

Ιδαίτέρα νεωτάτη συλλογή πάντων των ειδών διά γάμους. Μεγάλη ποικιλία βαπτιστικών.

ΤΜΗΜΑ ΡΑΦΕΙΟΥ

Σωρία (sic) κασμηρίων, Αγγλικών, Γαλλικών, Βελγίου και εγχωρίων παντός είδους και ποιότητος. Ειδικά υφάσματα διά πολυτελείς ενδυμασίας. Εργασία καλλιτεχνική, άπταιστος και εγγυημένη. Εν τω τμήματι του ραφείου κατασκευάζονται ζακέτες γυναικείαι εξ ειδικών υφασμάτων εφάμιλλαι των ευφωπαϊκών εις την εφαρμογή».

[Ζιζάνιον, φ. 370, 17.9.1905]

«ΚΑΤΑΣΤΗΜΑΤΑ ΑΒΛΙΧΑΚΗ

ΠΡΑΚΤΙΚΑ ΠΡΩΤΟΧΡΟΝΙΑΤΙΚΑ ΛΩΡΑ

Έκτός της αφθονίας των παγνιδών, παρελήφθησαν και πολλά άλλα ωραία και ευθηνά πρακτικά δώρα του νέου έτους.

Εις το τμήμα ραφείου παρελήφθη εσχάτως νέα μεγάλη συλλογή κασμηρίων τελευταίου σιγμού εις όλας τας ποιότητας».

[Ζιζάνιον, φ. 381, 10.12.1905]

«ΚΑΤΑΣΤΗΜΑΤΑ ΑΒΛΙΧΑΚΗ

Έφθασαν ειδικά υφάσματα διά προικοσκευάς. Κατασκευάζονται δε εντός του καταστήματος εφάμιλλα των ευφωπαϊκών, όλα τα διά προίκας ασπρόρουχα με πολύ συγκαταβατικάς τιμάς.

Εις το τμήμα ραφείου παρελήφθη νέα συλλογή υφασμάτων της εποχής. Αι ενδυμασίαι κατασκευάζονται καλλιτεχνικώτατα.

Ένεκεν της εκπτώσεως του συναλλάγματος το κατάστημα εφωδιάσθη όλα τα εκλεκτότερα εμπορεύματα του είδους του, η δε πώλησις ηλαττώθη γενικώς 30%.

[Ζιζάνιον, φ. 394, 11.3.1906]

«ΕΙΣ ΤΟΥ ΑΒΛΙΧΑΚΗ ΜΕ 30 ΔΡΑΧΜΑΣ ΜΟΝΟΝ

Κατασκευάζονται ενδυμασίαι εκ μεγάλης συλλογής ευφωπαϊκών κασμηρίων καλοκαιρινών εγγυημένης στεφεότητος και χρωματισμών».

[Ζιζάνιον, φ. 405, 27.5.1906]

«Εκομίσθησαν τέλειαι συλλογαί υφασμάτων ειδικών τελευταίας μόδας διά κοστούμια, επανωφόρια, σμόκιν, ρεδινγκότες κ.τ.λ.

Τιμαί ασυναγώνισται.

Εφαρμογή πάντοτε η καλλιτέρα.

Ραφείον ΑΒΛΙΧΑΚΗ

ΔΟΚΙΜΑΣΑΤΕ

Επίσης εις το τμήμα γυναικείων ειδών παρελήφθησαν μεγάλαι συλλογαί

όλων των ειδών τελευταίας μόδας. Γούστο και τιμή ως γνωστόν απαράμιλλοι. Φελτσάδες ολομάλλινες εις διάφορες τιμές εξαιρετικώς εφθηνάς». [Ζιζάνιον, φ. 499, 13.9.1908]

«ΡΑΦΕΙΟΝ ΑΒΛΙΧΑΚΗ

Έφθασαν πλήρεις αι συλλογαί κασμιρίων καλοκαιρινών διά κοστούμια νέα σχέδια τελευταίας μόδας, λινών χρωματιστών και λευκών, αλπακά μαύρον φανταζί, σετακρούτων διαφόρων ποιοτήτων διά σακάκια κ.λ.π.

Περί της εργασίας και τιμών κρίνομεν περιττόν... να κάμωμεν συστάσεις». [Ζιζάνιον, φ. 576, 10.4.1910]

«ΚΑΤΑΣΤΗΜΑ ΝΕΩΤΕΡΙΣΜΩΝ ΑΒΛΙΧΑΚΗ

Τημήμα Ηλοποιείου. Παρέλαβε νέαν συλλογήν μοντέλων και γαρνιτούρων νεωτάτων διά τα γυναικεία καπέλλα, ως και ανδρικόν Borsalino εις τα τελευταία σχέδια. Η εργασία εις τα γυναικεία και αι τιμήι εν γένει αστιναγώνιστοι.

Λεχόμεθα και επιδιορθώσεις ανδρικών καπέλλων, τα οποία γίνονται ως καινουργή ένεκα της ικανότητος του εξ Αθηνών τεχνίτου μας.

Τημήμα υφασμάτων, ψυλικών. Παρέλαβε μεγάλας συλλογάς όλων των ειδών κινήσιως διά γάμιους, φορέματα λευκά, μεταξωτά, γαρνιτούρες κ.λ. ἀπαντά τελευταίας μόδας και με απαράμιλλον γούστο.

Τημήμα Ραφείου. Έφθασαν υφάσματα ειδικά διά σμόκιν, ρεδιγκότες κ.λ.

Εργασία και εφαρμογή ως γνωστόν τελεία».

[Ζιζάνιον, φ. 609, 8.1.1911]

«ΚΑΤΑΣΤΗΜΑ ΝΕΩΤΕΡΙΣΜΩΝ ΑΒΛΙΧΑΚΗ

Παρέλαβον όλα τα καλοκαιρινά είδη μάλλινα βαμβακερά, λινά, νοισβωτέ διά φροφέματα γυναικεία, βατίστες, πικεδάκια χρωματιστά προς 25 λεπτά το μπράτσο, ζεφύρια εις πολλάς ποιότητας και απειρίαν σχεδίων.

Ειδικά υφάσματα διά κοννούπιέρες προς 5 δραχ. το τόπι εκ 30 πήχεων.

Κρεβάτια Αγγλικά εις πολύ μεγάλην συλλογήν ευθυνότατα.

Υφάσματα διά κονιστούμια ανδρικά εις πολλάς ποιότητας των νεωτέρων σχεδίων της μόδας.

Όλα τα είδη φόρμιες, γαρνιτούρες κ.λ. διά τα γυναικεία καπέλλα. Ψάθες ανδρικές και παιδιών».

[Ζιζάνιον, φ. 618, 20.3.1911]

«ΚΑΤΑΣΤΗΜΑΤΑ ΝΕΩΤΕΡΙΣΜΩΝ

ΑΒΛΙΧΑΚΗ

Καθημερινώς παραλαμβάνονται τα διάφορα είδη, τα οποία ο κ. Μίμης

Άβλιχος επφομηθεύθη εις τα διάφορα Ευφωταϊκά κέντρα, γυναικεία φορέματα, γαρνιτούρες, λειψά είδη κ.λ. κ.λ. εις αφθονίαν μεγάλην και εξαιρετικάς τιμάς.

ΤΟ ΡΑΦΕΙΟΝ του καταστήματος επλουτίσθη με κονστούματα Αγγλικά και Γαλλικά εις τα πλέον νέα σχέδια, και με όλα τα μαίνα υφάσματα τα κατάλληλα διά ρεδενκότας, συμόκιν κ.λ. κατασκευάζει δε και μαλλίνους ενδυμασίας προς 30 δραχμάς εκάστην εξ υφασμάτων πολύ φραίνων σχεδίων και εγγυημένης στεφεότητος.

ΤΟ ΤΜΗΜΑ ΠΙΛΟΠΟΙΕΙΟΥ εφέτος θα παρουσιάσῃ εκπλήξεις, μίαν μεγάλην συλλογήν Παρισινών μοντέλων, τας πλέον νέας φόρμας και γαρνιτούρας διά την κατασκευήν των γυναικείων πλευρών και όλα τα σχετικά είδη εις μεγάλην πικοιλίαν. Το άνω κατάστημα ώπως καλλίτερον εξυπηρετήση την πελατείαν του προσέλαβεν ως διευθύντριαν του Τμήματος τούτου, την δα Μαρίκαν, η οποία ειργάσθη εν τω καταστήματι προ διετίας και εις το απαράμιλλον γούστο και επιμεμένην εργασίαν της οποίας, όλαι αι κινήσια έμειναν υπερευχαριστημέναι.

Τιμαί εις όλα τα είδη εκτός συναγωνισμού».

[Ζιζάνιον, φ. 663, 8.10.1911 και φ. 664, 15.10.1911 και φ. 665, 22.10.1911]

ΕΜΠΟΡΟΡΡΑΦΕΙΟΝ ΣΠΥΡΟΥ ΜΑΤΑΡΑΓΚΑ

«ΑΛΗΘΙΝΟ

Ο Ματαράγκας είναι ο ράπτης μας ο μόνος
αλάνθιαστο ψαλλίδι για ρούχα του χειμώνος
και για καλοκαιρινά
στο κόψιμο, στο ράμμα, καινείς δεν τον περνά.
Μόνον εκεί υφάσματα θα βρήτε στεφεότητα,
και γούστο και κομψότητα.
μόνον σ' αυτόνε αν ντυθής τα ρούχα δεν θα λινώσης
και βρίσκεις μέσα πάντοτε το χρήμα που θα δώσης».
[Ζιζάνιον, φ. 299, 17.1.1904]

«ΕΙΔΟΠΟΙΗΣΙΣ

Λαμβάνω την τιμήν να ειδοποιήσω το αξιότιμον κοινόν ότι αποσυρθείς εκ του καταστήματος Ι.Π.Μαρκέτου ήνων ίδιον εργαστήριον επί της αυτής οδού και έναντι του καταστήματος Θ. Αβλίχουν υποσχόμενος να παρέχω πάντοτε εις τους πελάτας μου, τελείαν εφαρμογήν και στεφεάν εργασίαν εις τας ένδιμασίας των. Ηροσεχώς δε αναμένω εξ Ευφώπης νέαν ποικιλην συλλογήν των υφασμάτων της εποχής, όλων των ειδών και ποιοτήτων πα-

φέχων άμια πάσαν εικολίαν εις τους προσερχομένους.

ΣΗΥΡΙΛΩΝ ΜΑΤΑΡΑΓΚΑΣ

Εμποροδρόπατης».

[Ζιζάνιον, αρ. 313, 24.4.1904]

«Σ. ΜΑΤΑΡΑΓΚΑΣ

Είναι πλέον ή γνωστόν, ότι ουδείς δύναται να συναγωνισθή το έμποροδρόπατείον μας.

Τα υφάσματα παραλαμβάνομεν υπό εγγύησιν παρά των καλλιτέχων Ευρωπαϊκών εργοστασίων.

Διά την εργασίαν μας είναι περιττή πλέον πάσα σύστασις. Αι τιμαί απιστεύτως συγκαταβατικαί».

[Ζιζάνιον, αρ. 320, 12.6.1904]

«Και τώρα που θα φτιάνετε τα ρούχα του χειμώνος,
στο Ματαράγκα τρέχετε αυτός είναι ο μόνος
γιατ' είναι πλέον γεγονός όπως ο Ματαράγκας
απ' όσους ράφτες έχουμε εξέχει παρασάγκας.

Έφερε τόσο έξοχα και νοιβωτέ κοστούμια
πού όχι νάσαι άνθρωπος αλλά και νάσαι μούμια
αυτός με το ψαλλίδι του σε κα'νει φιγουρίνι
και τη φορείς τη φορεσιά κι' εντίπωση σ' αφίνει.

Έχων δε πάντα κατά νουν του βίου τας ανάγκας
ο φίνος και μοναδικός τεχνίτης Ματαράγκας
όπως να θέλης να ντυθής παξάφια δεν σου κάνει
μόνον η ευχαρίστησις των πελατών του φθάνει.

Μικροί μεγάλοι το λουπόν στον Ματαράγκα όλοι
που εποχή η τέχνη του θ' αφήση στ' Αργοστόλι».

[Ζιζάνιον, αρ. 329, 16.10.1904]

«ΛΙΑ ΤΟΝ ΧΕΙΜΩΝΑ

ΕΙΣ ΤΟΥ ΜΑΤΑΡΑΓΚΑ

Νέος χειμών, νέαι φροντίδες, διά το ένδυμα.

Αλλ' όταν υπάρχῃ εμποροδρόμαφείον ΜΑΤΑΡΑΓΚΑ ουδεμία φροντίς εκ μέρους των ενδιομένων. Την φροντίδα έχει το εμποροδρόμαφείον τούτο, το οποίον και εφέτος έκαμε τας μεγαλειτέρας και ωραιοτέρας προμηθείας χειμερινών υφασμάτων Αγγλικών και Γαλλικών εκ των νεωτάτων. Περί κοπικής και εφαρμογής, περιττός πας λόγος. Αρκεί μόνον η διεύθυνναις».

[Ζιζάνιον, φ. 325, 18.10.1904]

«ΕΜΠΟΡΟΠΡΑΦΕΙΟΝ ΜΑΤΑΡΑΓΚΑ

Εξαντληθείσης της πρώτης συλλογής των υφασμάτων, παρελήφθη νέα τοι-
αύτη ακόμα ωραιότερα διά κοστούμι, ζακέτες, φαρεγκότες, φρακ και σμό-
κιν. Πλουσία συλλογή διά γελέκια φανταζί και διά επανωφόρια.

Αι τιμαί του εμπορορραφείου μας δεν επιδέχεται συναγωνισμόν περί δε
της εργασίας μας περιττή πάσα σύστασις».

[Ζιζάνιον, αρ. 336, 4.12.1904]

*«Μόνον ένας Ματαράγκας
Είν' εκείνος που μπορεί
να σού ετοιμάσει ρούχα
κι' η ψυχή σου να χαρή.*

*Τρέχετε στον Ματαράγκα
το καινούργιο μαγαζί¹
για κοστούμια, για ταμπάρα,
για γελέκια φαντεζί.*

*Τρέχετε στον Ματαράγκα
τα κασμήρια τ' αγγλικά
να φαφτήτε και μοδέρνα
και σιγκαταβατικά».*

[Ζιζάνιον, αρ. 342, 15.1.1905]

«ΕΜΠΟΡΟΠΡΑΦΕΙΟΝ ΜΑΤΑΡΑΓΚΑ

Ειδοποιούμεν την αξιότιμον πελατείαν μας ότι παρελάβομεν εξ Ειρωπής
πλουσιωτάτην συλλογήν θερινών υφασμάτων όλων των ειδών, απαραμίλ-
λουν στερεότητος και χρωματισμού. Ένεκεν δε της εκπτώσεως του συναλ-
λάγματος, επρομηθεύθημεν υφάσματα τα οποία πρώτην φοράν έχονται
ενταίθα.

Περί της στερεάς και καλλιτεχνικής εργασίας μας είναι περιττή πάσα σί-
στασις, διότι είναι πλέον ή γνωστόν, ότι καταβάλλομεν πάσαν προσπάθει-
αν διά να μένουν καθ' όλα ευχαριστημένοι οι πελάται του εμπορορραφεί-
ου μας».

[Ζιζάνιον, αρ. 354, 9.4.1905]

«Σ. ΜΑΤΑΡΑΓΚΑΣ

Επιδιώκοντες πάντοτε να ευχαριστούνται οι αξιότιμοι κ.κ. πελάται του
εμπορορραφείου μας, επρομηθεύθημεν εκ των μάλλον πεφημισμένων κατα-

στημάτων της Ευρώπης μεγάλην και πλούσιαν συλλογήν των νέων χειμερινών υφασμάτων δι' ενδιμασίας.

Ειδικά υφάσματα διά παλτά αναμφισβήτητου στερεότητος. Γελέκια φαντεζί θαυμάσια. Εξαιρετικήν συλλογήν διά ρεδιγκότες, φρακ και σμόκιν. Πανταλόνια διαφόρων ειδών.

Υφασματα νοισθωτέ διά γυναικεία επαναφόρια και μπέρτες. Αδιάβροχα εγγυημένης διάφορες.

Περί της ακριβούς εφαρμογής και ιδιαιτέρας καλλιτεχνικής εργασίας μας περιτταί αι συστάσεις.

Αληθής και πραγματική έκπτωσις των τιμών μόνον εις το εμποροδραφείον μας γίνεται».

[Ζαχάνιον, αρ. 370, 24.9.1905]

«Τοξεύατε στον Ματαράγκα πουν εξαντληθούν τα έκτακτα υφάσματα. Θα βλέπετε να τα φορούν άλλοι και θα ξηλεύετε».

[Ζαχάνιον, αρ. 376, 5.11.1905]

«Τα ρούχα σας τα γιορτινά, τα ωμορροκομένα
τα στερεά, τα νοισθωτέ, τα τεχνικά ραμφένα,
στον Ματαράγκα μοναχά πηγαίνετα να βρήτε,
γιατί τεχνίτης άριστος εκείνος θεωρείται.

Ότι κασμίρι θέλετε, φτηνό, γερό, μοδέρνο,
πηγαίνετε ναν τόβρετε στο Σπύρο που σάς στέρνω».
[Ζαχάνιον, αρ. 381, 10.12.1905]

«Τώρα που έχουν πέραση τα ζήτω και τα γιούχα,
ο Ματαράγκας έφερε υφάσματα για ρούχα
μοναδικής ποιότητος και όσοι διοπιστείτε
από το νέο μαγαζί περάστε να τα ιδήτε.

Και επειδή το ξέρετε του Σπύρου το φαλλίδι,
νομίζω αι συστάσεις μου πως είναι περιτταί.
Τιμάι συμφεροτικάτατα εις όλους προσιταί».
[Ζαχάνιον, αρ. 397, 25.3.1906]

«ΕΥΚΑΙΡΙΑ ΠΡΩΤΟΦΑΝΗΣ

Εις το εμποροδραφείον Ματαράγκα

Με σαράντα δραχμάς μόνον έχετε ενδιμασίαν ολομάλλινη εκ διαφόρων ευρωπαϊκών και ιημερίων λαμπρών και στερεών χρωματισμών με υλικά πρό-

της τάξεως.

Μεγάλη συλλογή θερινών υφασμάτων πάσης ποιότητος. Λινά και Αλπακάδες διαφόρων ειδών.

Εργασία εγγυημένη. Εφαρμογή άμεμπτος.

Τιμαί ασυναγώνισται».

[Ζιζάνιον, αρ. 403, 6.5.1906]

«Και πάλιν αναγράφομεν εις γνώσιν των κυρίων,
ότι μεγάλην συλλογήν και πλούτον κασμηρίων
διά φαρήν εαρινών και άλλων ενδυμάτων,
μοναδικής ποιότητος και στεφειών χρωμάτων,
ο Ματαράγκας έλαβε ο ράπτης του χειμώνος
κα' έμειναν όλοι εντελώς κατειχαριστημένοι.

Εκεί λοιπόν για φορεσιά καθένας ας πηγαίνει».

[Ζιζάνιον, αρ. 442, 14.4.1907]

«ΑΙΓΑΙΣΤΕΥΤΟΣ ΕΥΚΑΙΡΙΑ

Ολόμαλλες ενδυμασίες εκ κασμηρίων λαμπρών με ιλικά άριστα, μόνον σα-
ράντα δραχμές! Μαλλοβάμβακες, επίσης ωραίαι μόνον εικοσιπέντε δραχ-
μές. Τώρα θα ερωτήσετε και πολύ δικαίως, πού γίνονται αυτά τα θαύματα.
Γίνονται στου Ματαράγκα, κύριοι!!!».

[Ζιζάνιον, αρ. 451, 16.6.1907]

«ΕΙΔΟΠΟΙΗΣΙΣ

Παρελήφθη η μεγάλη και όλως διόλου νέα συλλογή των χειμερινών υφα-
σμάτων δι' ενδυμασίας, επανωφόρια, γελέκια, φραντζέ, πανταλόνια κτλ.
Η εργασία ειλικρινέστατη, αι δε τιμαί εκτός παντός συναγωνισμού.

Σ. ΜΑΤΑΡΑΓΚΑΣ».

[Ζιζάνιον, αρ. 458, 29.9.1907]

«Γνώσται κ' ημείς τυγχάνοντες της κοινωνίας ταύτης,
εν ή ο κάθε άριστος τεχνίτης θ' ακουστή,
ο Ματαράγκας βλέπομεν πώς είν' ο μόνος ράφτης
που ξέρει τους πελάτας του να τους ενχαριστή.

Σωρούς κασμήρια έφερε δι' όλα τα ενδύματα

*που ο πελάτης να χαλά πολύ ολίγα χρήματα
και νάναι στην εντέλεια κομμένος και φαμμένος.*

*Το ΜΑΤΑΡΑΓΚΑ το λοιπόν ζητήσατ' εσπειρομένως
τώρα που θα φορέσετε τα ρούχα του χειμώνος.*

Απ' όλους είναι πιο φθηνός και για ψαλλίδι μόνος».

[Ζιζάνιον, αρ. 464, 27.10.1907]

«Στου Ματαράγκα, βρε παιδιά, που με μεγάλη φτήνια πολλοί πελάτες φάφτονται και βγαίνουν φιγουρίνια εκτός απ' τα φορέματα θα βρήτε μ' ευκολία και συλλογήν παρισινών λαμπιοδετών τελείαν και υποκάμισα λαμπρά και κάλτσες και μαντίλια εις σχήματα και χρώματα και εις μεγέθη χίλια».

[Ζιζάνιον, αρ. 468, 8.12.1907]

«Απίστευτος είναι η ευκολία η οποία γείνεται εις τους ενδύμενους στου Ματαράγκα. Υφάσματα πρώτης τάξεως, εργασία ειρηνική, ευθηνία πρωταρνής».

[Ζιζάνιον, αρ. 463, 17.12.1907]

«ΕΥΚΟΛΙΑ

Υφάσματα νεώτατα
σπουδαία, στεφεώτατα,
ο Ματαράγκας έχει
κ' εκεί καθείς ας τρέχη
φιγουρινάκι να γενή^{με φορεσιά τελεία}
κι' εκεί θαυμή κι αληθινή
της τοέπης ευκολία».

[Ζιζάνιον, αρ. 531, 23.4.1909]

«ΕΦΘΑΣΑΝ!

Εφθάσανε προ ημερών
και κάθε μέρα φθάνουν
της εποχής ινφάσματα
που απορία κάνουν
μ' εκείνους τους χρωματισμούς
τους όντως περιφήμους
ο Ματαράγκας τάφερε
για τους αξιοτίμους πελάτας που γνωρίζουνε
τί ευκολίας έχουν
όταν για ρούχα νοιβωτέ
στο Ματαράγκα τρέχουν».

[Ζιζάνιον, φ. 577, 17.4.1910]

«ΕΜΠΟΡΟΠΡΑΦΕΙΟΝ Σ. ΜΑΤΑΡΑΓΚΑ

Λαμβάνομεν την τιμήν να ειδοποιήσουμεν την αξιότιμην πολυπληθή ημάν

πελατείαν ότι εφροντίσαμεν να προμηθευθόμεν εκ των ευφωπαϊκών μεγαλοπόλεων ότι εκλεκτότερον, στερεότερον και νεώτερον ύφασμα συνηθίζεται εφέτος δι' ανδρικάς ενδυμασίας.

Παραλόβομεν πλουσίαν συλλογήν υφασμάτων δι' όλας τας τάξεις.

Εξοχα και πολύ μοδέρνα υφάσματα διά επανοφόρια γυναικεία.

Ενδυμασίας ευφωπαϊκάς ετοίμους διά μικρά παιδιά. Κούκους ιγγλέζικους και εγχωρίους. Μεγάλην συλλογήν βαπτιστικών και εν γένει όλα τα ανδρικά είδη.

Σήμβολον του καταστήματος υπήρξε ανέκαθεν η ειλικρίνεια της εργασίας και η μεγάλη ευκολία των τυμάνων.

[Ζιζάνιον, φ. 597, 23.10.1910]

«ΕΜΠΟΡΟΡΡΑΦΕΙΟΝ ΣΠ.ΜΑΤΑΡΑΙΚΑ

Παρελήφθησαν εις μεγάλην συλλογήν όλα τα νέα υφάσματα της χειμερινής εποχής ολόμαλλα και μαλλοβάμβακα, διά να ενδύονται ανεξαιρέτως όλαι αι τάξεις. Αι ευκολίαι τας οποίας από ετών παρέχει το κατάστημά μας, είναι γνωστάι εις όλους. Περί της ευσινειδήτου εργασίας και απαραμίλλου εφαρμογής, περιττή πάσα βεβαίωσις».

[Ζιζάνιον, φ. 845, 8.11.1914]

ΠΙΛΟΠΟΙΕΙΟΝ ΛΑΖΑΡΟΥ ΣΟΛΑΤΣΗ

«Λαζάρου του Σολάτση, εις το πιλοποιείον που κείται στον Σταθάκη κοντά το φαρμακείον καπέλα γυναικεία καθώς και ανδρικά ταχέως διορθούνται ως ευφωπαϊκά και τ' ανδρικά εν γένει προς δύο και τριάντα ενώ τα γυναικεία μια και πενήντα πάντα».

[Ζιζάνιον, φ. 19, 27.6.1893, και φ. 20, 11.7.1893]

ΠΙΛΟΠΟΙΕΙΟΝ ΒΑΛΣΑΜΑΚΗ

«ΠΙΛΟΠΩΛΕΙΟΝ Β. ΒΑΛΣΑΜΑΚΗ
(Οικία Φλαγκίνη εις το λιθόστρωτον)

Αφίχθησαν τα νοιβωτέ καπέλα, σκληρά και μαλακά, για όλα τα γούστα, για όλες της τοέπεις. Πλουσία συλλογή, ειδών διά τας κυρίας, πρωτοφανής για το Αργοστόλι».

[Ζιζάνιον, φ. 102, 14.8.1899]

* Το κείμενο συνοδεύεται με το σχέδιο ανδρικού καπέλου.

«Μόνον εις του ΒΑΛΣΑΜΑΚΗ θα εύρουν οι κινδύες και οι κύριοι ό,τι επιθυμήσουν.

Επιδιορθώνονται παντός είδους καπέλλα γυναικεία εις όλα τα σχήματα.
Στρατιωτικά ποιλήκεια.

Συλλογή λαιμοδετών αριστη. Γαρνιτούρες καπέλλων εξαισίες. Και το καλλίτερο απ' όλα ΕΥΘΗΝΙΑ ΠΙΡΩΤΟΦΑΝΗΣ».

[Ζαζάνιον, φ. 108, 25.9.1899].

* Το κείμενο συνοδεύεται με σχέδιο γυναικείου καπέλου της εποχής.

«ΜΟΝΟΝ εις του Βαλσαμάκη τρέχουν αι κινδύες διά τα καπέλα τους, τα φαντεζί, τα γάντια τους.

ΜΟΝΟΝ εις του Βαλσαμάκη τρέχουν οι κύριοι διά καπέλα και λαιμοδέτες.
Και οι στρατιωτικοί διά τα πλήκειά των».

[Ζαζάνιον, φ. 117, 27.11.1899]

«ΕΦΘΑΣΑΝ εις το πιλοποιείον του Βαλσαμάκη, ψάθαι διά κινδύας κανοτιέ, ψάθαι ανδρικάι, ψάθαι δια κορίτσια και παιδάκια. Ηερμένοντας δε προσεχώς και γαρνιρισμέναι εξ Ειρώπης.

Ομβρέλες ανδρικαί και γυναικείαι. Υποκάμησα καλοκαιρινά τρικό. Λαιμοδέται, μανικέται, φωκόλ. ΚΑΙΕΛΑ μαλακά νουβώτε εκτάκτου ποιότητος.

Πρώτην φοράν εν Αργοστολίῳ πλουτίζεται κατάστημα επί το ευφωταϊκότερον ως του Βαλσαμάκη».

[Ζαζάνιον, φ. 133, 25.3.1900]

«Κάθε κινδύα και κοριτσάκι
γυναικες, άνδρες, παιδιά μαζί¹
να μην ξεχνάτε του Βαλσαμάκη
το ξακουνούμένο το μαγαζί:
Πώχει ψαθάκια, πώχει καπέλα,
αριστονργήματα, μαγεία, τρέλλα,
ομβρέλες έκτακτες και λαιμοδέτες
τρικό ποκάμησα και καλτσοδέτες.
Όλοι να τρέξετε και χέρι, χέρι
γιατί σας άρπαξε το καλοκαίρι».

[Ζαζάνιον, φ. 134, 1.4.1900]

ΠΙΑΟΠΟΙΕΙΟΝ ΛΑΥΡΕΝΤΙΟΥ ΒΑΝΔΩΡΟΥ

«Το κομψόν πιλοποιείον κι' όλως ευφωπαϊκόν
έχον συλλογήν αρίστην φίνων πίλων αγγλικών
γινναικείων παντός είδους ποιοτήτων και σχημάτων
κι' από άλλα πλείστα είδη ανδρικά καταγεμάτων,
του οποίου η λαμπρότης το λιθόστρωτον στολίζει
και τ' οποίον ο Βανδώρος ο Λαιρέντιος ορίζει
επί τούτου καθώς μούπτε αφιχθείς εξ Αθηνών
σινιστώ ιδιαιτέρως εις το ευγενές κοινόν
επειδή σ' αυτό και μόνον το κατάστημα θα βρήτε
όσα πράγματα της μόδας δεσποινίδες απαυτείτε.
Γνωστόν σάς κάνω κύριοι πως σήμερον Οκτώβριος
και άλλο φύλλο σκέπτομαι να βγάλω εκλεκτό
εις το οποίον ο Μαρής προτίθεται να ψάλλῃ
πολλά ενδιαφέροντα γι' αυτό το καρναβάλι
αν εννοείται φίλοι μου εκείνοι δεν θυμώσουν
και εκ δευτέρου δεν σκεφθούν στο φρέσκο να με χάσουν».
[Ζιζάνιον, φ. 8, 1.1.1893]

«Εκείνος ο Βανδώρος μ' αυτό το μαραζί¹
ετρέλλανε και νέους και γέροντας μαζί²
διώτι κάτι ψάθινα μάξ έφερε καπέλα
που τα φορείς και σώρχονται με πρώτη πρόβα τρέλλα.
Όλοι λοιπόν να πάρετε καπέλα χέρι-χέρι
γιατί σχεδόν επέρασε κι' αυτό το καλοκαίρι.
Σας τώπα μια, σας τώπα διο, κορίτσια και κυράδες
πως πρέπει στου Λαιρέντιου ν' αφήνετε παράδεις
γιατί προ χρόνων προσπαθεί κι' αυτός με κάθε τρόπο
να φέρνῃ κάθε νοισμωτέ, για χάρι σας στον τόπο».
[Ζιζάνιον, φ. 15, 25.4.1893]

«Τα ωραιότερα καπέλλα γινναικεία και ανδρικά (BORSALINO) μόνον εις
του Βανδώρου θα εύρετε εις μεγάλην συλλογήν και εινθηνίαν. Επίσης όλα
τα νέα αρώματα και όλα τα ανδρικά είδη».
[Ζιζάνιον, φ. 337, 11.12.1904]

«Καπέλα γινναικεία σαν τα παρισινά,
θα βρήτε στου Βανδώρου μοδέρνα και φθηνά.

Τεχνίτρα φημισμένη με χέρια ζηλευτά
τα φτιάνει και βεβαίως τρελλαίνεσαι γι' αυτά.
Καπέλα ΜΗΟΡΣΑΛΙΝΟ για νέοντα και παιδιά,
φωκόλ, ομπρέλλες, γάντια και κάθε μυρούδιά».
[Ζιζάνιον, φ. 375, 5.11.1905]

«Οποιος μπαίνει στου Βανδώρου του σπουδαίου καπελά
ούπτε σκέπτεται καθόλου τους παράδες που χαλά.
Έχει της Ευφώπης είδη ανδρικά και γυναικεία
και φινίσμα καπέλα για την κάθε ηλικία,
έχει και τη δεσποινή διά πίλους κυριών,
ανωτέραν της φεκλάμιας και των πληροφοριών».
[Ζιζάνιον, αρ. 381, 10.12.1905]

«Λαιφέντιος Βανδώρος. Καπέλα νοιψωτέ,
καπέλα που δεν ήθελαν στον τόπο μας ποτέ.
Ποκάμισα, φωκόλια, χερόχτια ζηλευτά,
ζητείται στου Βανδώρου οι έχοντες λεφτά.
Και για τα γυναικεία, σάς είπα προ πολλού,
ζητήσατε την Άννα την πρώτη καπελλοί».
[Ζιζάνιον, αρ. 391, 11.2.1906]

**«ΕΙΔΙΚΟΝ ΕΡΓΟΣΤΑΣΙΟΝ ΗΛΩΝ
ΑΝΑΡΩΝ ΚΑΙ ΓΥΝΑΙΚΩΝ
ΕΙΛΗ ΝΕΩΤΕΡΙΣΜΟΥ**

Λαιφεντίου Π. Βανδώρου

Μόνον εάν ειδή τις δίναται και αντιληφθή των πλούτον και την κομψότητα των ειδών τα οποία φθάνουν καθ' εβδομάδα εκ ΠΑΡΙΣΙΩΝ και να πεισθή περί της ευθηγίας των τιμών. Τούτο οφείλεται εις την γενομένην προσωπικήν εκλογήν και εις την προμήθειαν από τας πηγάς της κατασκευής εις τας κυριωτέρας εκθέσεις των ΠΑΡΙΣΙΩΝ.

Θα ξημιωθή ορισμένως όστις δεν επισκεφθή το κέντρον τούτο του νεωτερισμού όπου θα εύρῃ και ό τι νέον, ωραίον και ευθηγόν. Προσεχώς αναμένεται πλούσια συλλογή αρίστης Γαλλικής μάρκας ΚΟΡΣΕΔΩΝ δι' όλας τας ηλικίας».

[Ζιζάνιον, φ. 530, 18.4.1909]

**«ΠΑΡΙΣΙΝΟΝ ΗΛΟΙΟΙΕΙΟΝ
ΛΑΥΡΕΝΤΙΟΥ ΒΑΝΛΩΡΟΥ**

Έφθασεν η αναμενόμενη πλούσια συλλογή ετούμων γυναικείων πίλων

(*Model-le*), των καλλιτέρων Παρισινών καταστημάτων, τελεία συλλογή υλικών πρωτης τάξεως και τελειταίου Παρισινού συρραϊκού προς κατασκευήν τοιούτων εις όλα τα νέα χρώματα και σχήματα. Η πολυετής και ευδόκιμος εργασία του καταστήματος εις το είδος τούτο, είναι αρχούσα εγγύησις περί της επιτυχίας ήν θα ἔχῃ εκάστη κινήσια προμηθευόμενη τους πίλους της εκ του καταστήματος Βανδώρου.

Ἐπισκεφθείτε το κατάστημα ἐστω και εκ περιεργείας».

[Ζιζάνιο, φ. 552, 24.10.1909]

«ΤΟ ΚΑΤΑΣΤΗΜΑ ΝΕΩΤΕΡΙΣΜΩΝ

ΛΑΥΡΕΝΤΙΟΥ Π. ΒΑΝΔΩΡΟΥ

Το γυναικείον τμήμα επλούτισθη με όλως νέα μοδέλα και με συλλογήν υλικών διά τα καπέλα απ' ευθείας εκ Παρισίων κομισθείσαν.

Παρελήφθησαν ομβρέλαι της εποχής γυναικείαι και ανδρικαί. Κορσέδες νεωτάτου συντήματος, Μπλούζαις έτοιμες, βατίστες κεντημένες και διάφορα άλλα της εποχής».

[Ζιζάνιον, φ. 737, 8.6.1913]

ΓΛΩΣΣΑΡΙ*

Αξούρ: «κέντημα, ποίκιλμα διακοσμητικόν» (Ζώης, 14).

Αλπακάς: <ισπ. alpaca>, ύφασμα θερμομονωτικό από μιαλλί του ζώου αλπακά της Ν. Αμερικής (Μπαμπ., 129).

Βατίστα: <ιταλ. batista>, λεπτό λινό ύφασμα με πικνή ύφανση, ίσως από το όνομα του εργοστασιάρχη Baptiste de Cambrais (13^{ος} αι.), ο οποίος ανέπινξε και οργάνωσε τη βιομηχανία λινού (Μπαμπ., 359). Και «μπατίστα» (Ζώης, 78).

Βέλο: <ιταλ. velo>, λεπτό δικτυωτό ύφασμα, που καλύπτει τα γυναικεία καπέλα (Μπαμπ., 363). Επίσης: «πέπλος, καλύπτρα» (Ζώης, 80).

Βελούδο: <βεν. velludo>, πολυτελές ύφασμα, στιλπνό και χνουδωτό στη μία του πλευρά, από μετάξι, μιαλλί ή βαμβάκι (Μπαμπ., 364).

Γάζα: <γαλλ. gaze> (από την πόλη Γάζα, όπου η καλλιέργεια βαμβακιού και λιναριού), λεπτό διαφανές ύφασμα αραιής ύφανσης (από μετάξι, λινό, βαμβάκι) (Μπαμπ., 401, και Ζώης, 90).

Κασμίρι: λεπτό μάλλινο ύφασμα πολυτελείας από το μαλακό τρίχωμα των αιγών του Κασμίρ (Μπαμπ., 850).

Μανικέτι: «αιφαρετόν ἀκρον τῆς χειρίδος του ανδρικού υποκαμίσου, απλούν ἡ κολλαρισμένο, περιχειρίς» (Ζώης, 259).

Μουσαράς: <τούρκ. tusemma>, πανωφόρι από βαμβακερό ύφασμα επιστρωμένο στη μια δύη με βερνίκι από λινέλαιο, ώστε να καταστεί αδιάβροχο, ενώ η άλλη του δύη μένει τραχεία (Μπαμπ., 1136). Και: «οθόνη, κηρόπτανον, αδιάβροχον ύφασμα» (Ζώης, 288).

Ντρίλι (και δρίλι) <αγγλ. drill>, βαμβακερό ύφασμα ευτελούς αξίας (Μπαμπ., 1203). Και: «είδος βαμβακίνου εγχωρίου υφάσματος δι' εσώρουχα, τραπεζοκαλύμματα κ.λπ.» (Ζώης, 317).

Παναμάς: οι παναμάδες ήταν καπέλα πλεγμένα από τους ιθαγενείς του Ισημε-

* Στις παρενθέσεις οι σιντομογραφίες και οι αριθμοί σελίδων παραπέμπουν στα παρακάτω λεξικά:

Λεωνίδας Χ. Ζώης, Λεξικόν τσολορικόν και λαογραφικόν Ζακινθού. Τόμ. Β', Λαογραφικόν, Έκ του Εθνικού Τυπογραφείου, Αθήναι 1963. (Ζώης)

Γεώργιος Δ. Μπαμπινιώτης, Λεξικό της Νέας Ελληνικής Γλώσσας. Έκδ. Κέντρο Λεξικολογίας, Αθήναι 1998 (Μπαμπ.).

R. Turner Wilcox, *The Dictionary of Costume*. Έκδ. Charles Scribner's Sons, New York 1969). (Wil.)

ρυνού, της Κολομβίας και του Ηαναμά, με φύλλα του φυτού jipi japa, της οποίας πρωτότυπη η ονομασία είναι πάντα στην Κεφαλονιά (Wil. 165, λ. hat, Panama). Και: «πίλος φάθινος βαρύτυμος» (Ζώης, 367).

Πηλίριο <αρχ. πήληξ> = θερικεφαλαία καπέλο (στρατιωτικό, αστινομικό, μαθητικό) με γείσο (Μπαμπ., 1414).

Πικές: <γαλλ. (tissu) riqué> [= ύφασμα φοδραρισμένο], βαμβακερό ύφασμα, πάνω στο οποίο υφαίνονται ανάγλυφα σχήματα ή σχέδια (Μπαμπ., 1419). Και: «ίνφασμα βαμβακερόν, δίπλαξ, δίμιτον» (Ζώης, 386).

Πορτμονέ: <γαλλ. porte-mouppaiε>, το πορτοφόλι για κέρματα (Μπαμπ., 1455). Και: «χρηματοφυλάκιον» (Ζώης, 395)

Ροζέλα: «κλωστή διά ράψιμον περιειλμένη εις πηνίον, σπειρωτή, τροχίσκος, καλαμίσκος» (Ζώης, 412).

Σατέν: <γαλλ. satin>, λεπτό ύφασμα με λεία και στιλπνή επιφάνεια, ατλάζι από την πόλη Zaytun, αραβική ονομασία της κινέζικης πόλης Tseu-Tong, όπου παραγόταν αυτό το ύφασμα (Μπαμπ., 1591). Και: «ίνφασμα λειόσηρον» (Ζώης, 421).

Σεβιότ: <αγγλ. cheviot>, ύφασμα από μαλλί σεβιότ, που αποτελείται από μακρές λείες και απαλές τρίχες προβάτου. Η ονομασία μάλλον προέρχεται από τους λόφους Cheviot, ανάμεσα στην Αγγλία και τη Σκωτία (Μπαμπ. 1594, και Ζώης, 422).

Σετακρούτα και σέττα κρούντα: «ίνφασμα μετάξινο διά θερινά φορέματα» (Ζώης, 425).

Σπίλα (και **σπίλλα**): καρφίτσα (Ζώης, 441).

Τούλι: <γαλλ. tulle>, ελαφρό ύφασμα από βαμβάκι ή μετάξι που σχηματίζει λεπτό δικτυωτό πλέγμα. Η ονομασία προέρχεται από τη γαλλική πόλη Tulle, όπου κατασκευάστηκε για πρώτη φορά (Μπαμπ., 1801, και Ζώης, 484).

Τσίτι: <τονιχ. cit>, κοινό βαμβακερό ύφασμα με απλή ίνφανση, ή <αγγλ. City>, από την κεντρική εμπορική συνοικία του Λονδίνου (Μπαμπ., 1834). Κατά τον Ζώη, 500, <αγγλ. Chint>, «οιδόνη ποικιλόχρωμος, ύφασμα βαμβακερόν».

Φανέλα: <βεν. fanelia>, ύφασμα χνοιυδωτό, πολύ μαλακό (Μπαμπ., 1891).

Φαντεξί: <γαλλ. fantaisie>, χρώματα έντονα, ασυνήθιστα (Μπαμπ., 1892). Και: «ίνφασμα σύνθετον χρωματικώς και σχεδιαστικώς, ιδιότροπον» (Ζώης, 507)

Φασονέδες: υφάσματα των οποίων η πλέξη δημιουργεί σχέδια.

Φιλέ: πολύ λεπτό και αφαιό δικτυωτό πλέγμα από μετάξι για τη συγκράτηση των μαλλιών (Μπαμπ., 1906). Και: «δικτυωτό χειροτέχνημα εκ νήματος προς διακόσμησιν γυναικείων ενδυμάτων, ιδίως προς περύρεσιν της γυναικείας κόμης» (Ζώης, 510).

Φουλάρ: «ύφασμα ινδομέταξον» (Ζώης, 514).

Φράκ(ο): < γαλλ. frac και αγγλ. frock> επίσημο εξωτερικό ανδρικό ένδυμα σκούρου χρώματος με ψαλιδωτό σχίσμιο στο πίσω μέρος που είναι μακρύτερο από το πρόσθιο (Μπαμπ., 1901). Και: «επίσημο ανδρικό εσπερινό ένδυμα, και βελάδα» (Ζώης, 515).

Φωκόλ (και φωκόλ): «περιλαίμιον, χωριστό του υποκαμίσου, κ. Κολάρο» (Ζώης, 519).